

● **Aktuelt** | 4 Streikeslutt og reaksjoner ● **Aktuelt** | 9 Arbeidsrom ble klasserom ● **Reportasje** | 30
74 år og underviser fortsatt ● **Petit** | 32 Chanel nr. 5 ● **Innspill** | 39 Mer lek for seksåringene

UTDANNING

8

18. JUNI 2021

utdanningsnytt.no

Må se langt etter bemanningsmilliarder

Kun to av ni partier går til valg på bemanningsnorm hele åpningstiden.
Et tre år gammelt regnestykke har endt opp som milliardskremse.

Innhold

Kaja Mejlbo
Ansvarlig redaktør
kaja@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollebæk
Redaksjonssjef
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Kristin Slotterøy
Presentasjonsjournalist
ks@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Debatt- og bokansvarlig
sj@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Markedssjef
ls@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

● Vegrer seg for valglofter om å utvide bemanningsnormen

Barnehageansatte ønsker at bemanningsnormen skal gjelde hele åpningstiden. Men før valget vil ingen av de sannsynlige regjeringspartiene gi løfter om å bevilge milliardene som trengs.

10

Innhold

Aktuelt	4
Hovedsaken	10
Kort og godt	18
Ut i verden	19
Spillbasert digital utendørslæring	20
Korona-kull med gunstige karakterer	24
Skolebesøk på havbruksenter	26
Rolf Aagård (74) underviser på 53. året	30
Friminutt	32
Glimt	33
På tavla	34
Innspill	36
Debatt	42
Kronikk	48
Kryssord	52
Lov og rett	53
Fra forbundet	54
Medlemstilbud	58

● Petit

32

Dag Gulbrandsen mimrer over forskjellige eimer, lukter og dufter fra skoletida.

● Spillbasert digital utendørstime

I denne reportasjen får du møte tiendeklassinger som trasker rundt i skolegården i en heldigital samfunnsfagtime. Her er Khaled Abdirizak og Maja Ingebrigtsen på jakt etter oppgaver i mobiltelefonen.

20

Utdanning på nettet

I nettutgaven finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som e-blad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

● Lærer på femtittredje året

– Klarer du å få kontakt med elevene, er du i himmelriket, sier Rolf Aagård (74). Han har vært fast timelærer ved den sør-samiske skolen, Åarjel-saemiej skuvle i Snåsa, siden i høst.

● Kronikk

Lærer vi noe mer om hvor viktig relasjonen mellom lærere og elever er, når vi skriver mastergradsoppgaven? Nei, skriver lærerstudent Ronja Alfstadter Riise.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Kontaktinformasjon

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00
E-post: redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2020: 168 193

issn: 1502-9778

Design

Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk: Ålgård Offset

Annonsekontakt

Mona Jørgensrud, salgssjef, HS Media AS
mj@hsmedia.no
Telefon: 62 94 10 32 / 911 73 473

Medlemsservice

Kontakt Medlemsservice ved spørsmål om abonnement og bladordningen, adresseendringer og Min side:
E-post: medlem@udf.no
Telefon: 24 14 20 00
Min side: udf.no/min-side

Ikke medlem, men ønsker abonnement?

Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for redaksjonell uavhengighet og god presseskikk. Den som føler seg urettmessig rammet av Utdanning, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen.

Forsidebildet

Et milliardregnestykke demper partienes vilje til å love bemanning etter normen i hele barnehagens åpningstid.

Foto: Marie von Krogh

Leder: Steffen Handal

1. nestleder: Terje Skyvulstad

2. nestleder: Hege Valås

Sekretariatssjef: Lars Erik Wærstad

● Leder

Kaja Mejlbø | Ansvarlig redaktør

Ingen bemannings-revolusjon i sikte

«Aldri har det kommet så tydelig fram som nå at bemanningsnormen på langt nær er tilstrekkelig. Den ser ok ut på papiret, men fungerer overhodet ikke i praksis. Det måtte altså en global krise til for at dette skulle bli merkbart og synlig for omverdenen, og ikke minst for myndighetene.»

Slik åpnet Royne Berget, da sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet, nå fagsjef for barnehager i Virke, et debattinnlegg på Utdanningsnytt i mai i fjor. Mens pandemien herjet landet, var én arbeidstakergruppe godt fornøyd med den nye hverdagen: de barnehageansatte. Forskning har også vist at mindre barnegrupper og tettere bemanning gjorde at barna ble sett mer enn før, de fikk ro til å knytte relasjoner, de lekte mer og de fikk bedre oppfølging. Berget og mange med ham trodde gjetordet om suksessoppskriften nådde helt til toppen.

Men politikerne vendte tilsynelatende det døve øret til.

Etter at alle partiene har avvirket sine landsmøter, er det bare to av ni partier, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, som lover bemanningsnorm i hele åpningstiden i sine partiprogram. Prislappen synes å skremme de andre sju.

Regjeringen har estimert at bemanning etter normen i hele åpningstiden vil koste 14 milliarder kroner. Det vil bety at kommunenes barnehageutgifter økes fra 50 til 64 milliarder kroner, et hopp på 28 prosent. Til sammenligning bruker staten 80 milliarder på samferdsel i 2021 og 65,6 milliarder på Forsvaret.

Samtidig skorter det ikke på ambisjoner for hva barnehagen skal være.

«Barnehagen er en god arena for utvikling, læring, sosialisering, inkludering og integrering», står det i Høyres ferske partiprogram. «Barnehagen skal være en trygg arena for lek og læring», skriver Venstre. «Tidlig innsats begynner i barnehagen med dyktige fagfolk som har tid og tillit til å følge opp hvert enkelt barn», slår Arbeiderpartiet fast. Da er det rart at ingen av dem vil gi konkrete mål om økt bemanning i norske barnehager i årene som kommer.

Ja, 14 milliarder kroner er mye penger.

Det er også de 36,6 milliardene regjeringen har kuttet i skatter og avgifter siden 2013 og de ekstra 90 oljemilliardene Erna Solberg har bladd opp i statsbudsjettet. Eller de 2 milliardene staten har brukt så langt bare på å planlegge ny fergefri E39.

Til syvende og sist er det snakk om prioriteringer.

Tariff 2021

Handal: – Det vil ta tid å bygge opp til

Forholdet mellom KS og arbeidstakersiden i kommunesektoren er dårligere enn noen gang etter at streiken ble avbrutt med tvungen lønnsnemnd etter ni dager.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

– Det som skjedde, var direkte provoserende. Å ha en arbeidsgiver som opptrer på en sånn måte, liker jeg dårlig, sier Steffen Handal, Utdanningsforbundets leder og streikeleder for Unio kommune.

– Når det er sagt, så har denne streiken vært en kraftfull markering av vår misnøye med at KS ikke tar på alvor de utfordringene vi har med å rekruttere og beholde fagpersoner i kommunal sektor. Unio-samholdet er styrket, og det er blitt tydelig at det er svakheter med hvordan frontfagsmodellen praktiseres. Jeg tror flere i den norske befolkning vet hva som faktisk foregår i kommunal sektor takket være denne streiken.

Torsdag 3. juni hadde regjeringen fått varsel om brannfare ved Frevar avfallsanlegg på grunn av streiken. Dagen etter klokken 17.00 varslet arbeidsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) tvungen lønnsnemnd, og kommunestreiken ble avblåst.

– Brannvesenet har beskrevet situasjonen som meget alvorlig. På møtet ble det klart at partene ikke ville finne en løsning på den konkrete saken, uttalte Isaksen samme ettermiddag.

Må vedtas av Stortinget

Mandag 7. juni var derfor over 22.600 Unio-medlemmer, som har vært i streik siden torsdag 27. mai, tilbake på jobb. Nå blir det etter all sannsynlighet rikslønnsnemnda som bestemmer det endelige utfallet av lønnsoppgjøret i kroner og øre. Men først må også Stortinget vedta tvungen lønnsnemnd. Handal sier han forventer en diskusjon mellom partiene.

– Jeg tror Stortinget kommer til å merke seg tydelig hvordan KS har opptrådt ved avslutningen av denne streiken. Jeg tror også noen kommer til å stemme imot tvungen lønnsnemnd, sier han.

– Jobber dere opp mot de forskjellige partiene nå?

– Det har jeg ingen kommentar til, sier Steffen Handal.

– Tillit tar lang tid å bygge opp

– Det var steile fronter mellom KS og Utdanningsforbundet under pandemien, lønnsoppgjøret endte

i konflikt og nå strides dere om årsaken til tvungen lønnsnemnd. Hvordan vil du beskrive forholdet til KS nå?

– Det er blitt kraftig forverret. Det er veldig tydelig at KS ikke tar utfordringene i kommunal sektor på alvor. Mange medlemmer er oppgitt, noen er rett og slett provosert, sier Handal.

– Hvordan kan denne situasjonen, forholdet mellom arbeidsgiver- og arbeidstakersiden, bedres etter dette?

– Tillit tar lang tid å bygge opp, men går fort å bryte ned. Det kommer til å ta tid å bygge den opp igjen.

Vil diskutere frontfagsmodellen

– Hvordan påvirker pandemien og dette lønnsoppgjøret opptrappingen til hovedoppgjøret neste år?

– Motivasjonen i Unio før tariffoppgjøret 2022 er enorm. Vi skal møte godt forberedt og klare igjen da.

Handal mener det er helt åpenbart at måten frontfagsmodellen praktiseres på nå, ikke er bærekraftig.

– Jeg vil ha endringer som gjør at man benytter seg av muligheten til å gi lønnstillegg til grupper som enten blir hengende etter, eller til grupper der man har problemer med å rekruttere og beholde, som sykepleiere og lærere, sier Handal.

– Ingen vettug forklaring

Mange lærere rundt omkring i Norge ble opprørt da streiken i Unio ble avbrutt med tvungen lønnsnemnd. En av dem er Emil Christiansen i Sandefjord.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

Christiansen er lærer ved Stokke ungdomsskole i Sandefjord kommune og underviser blant annet i samfunnsfag.

– Jeg vil ha problemer med å forklare elevene mine hvorfor streiken ble avblåst. Det er jo ikke en vettug forklaring på hvorfor streiken ble stoppet.

Nå oppfordrer han lærere til å la være å gjøre ting som ikke står i arbeidsinstruksen.

– I lys av den skandaløse avgjørelsen om tvungen lønnsnemnd, er det på tide å slutte å si ja til ting vi ikke må gjøre ut fra arbeidsinstruks. Kall det gjerne en form for sivil ulydighet. Mange lærere strekker seg langt og gjør ting som ikke står i arbeidsinstruksen deres, sier Emil Christiansen.

Han har flere forslag til hva lærerne må slutte å gjøre.

– Ikke still som sensor, verken til skriftlig eller muntlig eksamen. Ikke ta stillinger som verneombud, innkjøps- eller fagansvarlig, i hvert fall ikke om de ikke gir tillegg i lønn. Hos oss gir for eksempel ikke verneombud ei krone, sier Christiansen.

– Det er sikkert mulig å forlenge denne lista, vi gjør så mye vi ikke får betalt for eller anerkjen-

lite til KS igjen

I ni dager varte kommunestreiken før den ble stoppa av tvungen lønnsnemnd. På bildet: John Eirik Anfinsen og Silja Juklestad på streikevakt for Unio utenfor Hafstad vidaregåande skule i Førde 27. mai.

FOTO OLE JOHNNY DEVIK

KS er fornøyd

KS er tilfreds med at streiken er over.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

– En streik i kommunesektoren vil alltid ramme innbyggerne. At den nå er slutt, er særlig viktig for elever, pasienter og andre som har vært rammet, uttaler KS-leder Bjørn Arild Gram i en pressemelding.

På spørsmål fra Utdanning om hvordan arbeidsgiver skal takle misnøyen hos store grupper av ansatte som nå kommer tilbake på jobb, svarer KS' direktør for arbeidsliv, Tor Arne Gangsø, at de tar skuffelsen til etterretning.

– Fare for liv og helse må komme først.

Partene møttes hos arbeidsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) klokka 16 fredag 4. juni. En time senere var streiken avblåst, og tvungen lønnsnemnd et faktum. Begrunnelsen var brannfare ved avfallsanlegget Frevar i Fredrikstad.

– Først klokka 20.10, altså etter at streiken var avvikla, fikk KS videresendt mailen fra Unios lokale streikekomité om dispensasjon fra streiken ved Frevar, skriver Tor Arne Gangsø i en e-post til Utdanning, der han gjør det klart at en muntlig bekreftelse ikke var nok.

Leder for Unios sentrale streikekomité, Turid Buan Øfsti, sier at de ga full dispensasjon fra streiken for ansatte på Frevar klokka 14.11.

– Vi så på Frevars nettsider at de hadde bedt brannvesenet vurdere brannfaren. Da informerte vi Frevar om at vi umiddelbart ga dispensasjon og at vi også ville innvilge framtidige søknader.

Dette er tvungen lønnsnemnd

Tvungen lønnsnemnd innebærer at myndighetene griper inn og beslutter at konflikten skal avgjøres ved lønnsnemnd, normalt Rikslønnsnemnda.

- Internasjonale konvensjoner bygger på at myndighetene bare skal benytte slike inngrep når det er nødvendig av hensyn til liv og helse eller av tungtveiende samfunnsmessige grunner.
- Tvungen lønnsnemnd må vedtas av Stortinget i hvert enkelt tilfelle.
- Når en konflikt er brakt inn for Rikslønnsnemnda, kan en streik ikke fortsette.
- Rikslønnsnemnda består av en leder og åtte andre medlemmer, deriblant to representanter for hver av partene i den enkelte sak.
- Lønnsnemndas avgjørelse har samme virkninger som en tariffavtale.

Kilde: Store Norske Leksikon

nelse for. Ja da, jeg vet at jeg har en trygg jobb, med fine friperioder som er topp når en har barn. Men en skal ikke finne seg i hva som helst. Vi står på så mye igjennom skoleåret at vi ikke skal la oss overkjøre, legger han til.

Torgeir Ølnes, lærer ved Vatne ungdomsskole i Ålesund kommune, synes streiken tok en merkelig slutt.

– Det virker som en konstruerte en situasjon bare for å få slutt på streiken. Vi føler oss overkjørt. Jeg opplever at vi blir fratatt retten til å bruke streik som virkemiddel. En føler ikke at vi blir tatt på alvor når det ender sånn. Jeg opplever at forakten for politikere blir enda større etter et slikt resultat, sier Ølnes.

FOTO PRIVAT

Emil Christiansen er skuffet over avslutningen på streiken.

● **Tariff 2021**

– Tvungen lønnsnemnd hindrer reell streikerett

Å stanse en streik med tvungen lønnsnemnd må få en større politisk kostnad for regjeringen og Stortinget, mener Isak Lekve.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Isak Lekve er universitetslektor ved Universitetet i Bergen. Fagorganisering er sentralt i hans kompetansefelt.

– Opplegget for tvungen lønnsnemnd må endres hvis offentlig ansatte skal få reell streikerett, sier han.

4. juni ble streiken i kommunesektoren avslutta ved at regjeringen grep inn med tvungen lønnsnemnd. Lekve meiner vårens to Unio-streiker illustrerer problemet:

– Mitt inntrykk er at disse streikene ble avslutta svært lettvinnt. Det er vanskelig å tro at det ikke hadde vært mulig å finne løsninger som kunne holdt streikene i gang i de konkrete situasjonene som nå er brukt som argument for å avslutte streiken, sier han.

Han understreker at poenget med en streik er å ramme.

– Det er det som gir de streikende makt. Men i offentlig sektor må de streikende være svært forsiktige så de ikke rammer for hardt. Da blir det tvungen lønnsnemnd. Dermed har ikke offentlig ansatte samme streikerett som privatansatte, sier Isak Lekve.

Han erkjenner at det trengs regler for hvordan streik i offentlig sektor kan ramme.

– Men reglene bør ikke være slik at en regjering kan bruke tvungen lønnsnemnd til å sette offentlig ansatte sjakk matt etter kort tid.

Lettere å si ja når streiken er over

– Hvordan skal vi få til det?

– I Danmark avblåses ikke en streik før spørsmålet om tvungen lønnsnemnd har vært oppe i Folketinget. Jeg tror en lignende ordning ville hjulpet mye for å styrke streikeretten til offentlig ansatte.

Han mener det ville ført til at de politiske kostnadene for regjeringen og Stortinget ble større.

– Å godta tvungen lønnsnemnd for en streik som er avslutta for flere uker siden, er trolig lettere

Universitetslektor Isak Lekve mener reglene bør endres, slik at streikene bør avblåses først når Stortinget har vedtatt tvungen lønnsnemnd.

FOTO UNIVERSITETET I BERGEN

enn å si ja til lønnsnemnd mens streiken pågår. Risikoen for at regjeringa ville få nei i Stortinget ville bli større om streiken ikke var avblåst. Dermed ville også de politiske kostnadene, i form av risiko for tapt anseelse, bli større for regjeringen.

Stortingsrepresentantene ville trolig også fått et tydeligere press til å vise hva de egentlig står for, ifølge Lekve:

– Nå går Fremskrittspartiet til valg på høyere lønn til sjukepleierne. Men ut fra måten stortingspolitikere vanligvis opptrer på under votering over tvungen lønnsnemnd, skal vi ikke ta for gitt at Fremskrittspartiet vil stemme mot tvungen lønnsnemnd nå. Presset ville trolig vært større om sjukepleierne streika mens Stortinget voterte.

SV, Rødt og MDG vil stemme imot tvungen lønnsnemnd

SV-leider Audun Lysbakken sier at partiet vil stemme imot tvungen lønnsnemnd i kommunestreiken når dette behandles i Stortinget. Fra før har Rødt og MDG sagt det samme.

– For det første kan jeg love at vi er villige til, og ut fra det vi vet i dag, kommer vi til å gå mot det lønnsnemndvedtaket som kom i kommunesek-

Terskelen for å bruke tvungen lønnsnemnd er blitt for lav, mener SV-leider Audun Lysbakken.

FOTO STIAN LYSBERG SOLUM/NTB

toren på fredag, sa SV-leider Audun Lysbakken i Politisk kvarter i NRK tirsdag 8. juni.

Lysbakken mener at historien om bruk av tvungen lønnsnemnd viser at terskelen er blitt for lav og at streikeretten i praksis har blitt begrenset for store grupper.

– Dette må vi gjøre noe med, sa Lysbakken i diskusjon med arbeids- og sosialminister Torbjørn Røe Isaksen (H).

Partileder Bjørnar Moxnes i Rødt har også varslet at han vil stemme mot tvungen lønnsnemnd i Unio-streiken, og han har samtidig oppfordret Ap, Sp og SV til det samme. Miljøpartiet De Grønne har også sagt at de vil stemme imot. © NTB

● Oslo-streiken

– Vi kunne ha funnet en løsning

– Vi er overrasket og dypt skuffet. Her ga statsråden oss en mulighet til å komme til en løsning, men det ville kommunen ikke, sier Unios forhandlingsleder Aina Skjefstad Andersen til NTB.

Liv og helse sto i fare da det var for få sykepleiere på jobb i hjemmetjenesten i Nordre Aker bydel, ifølge Arbeids- og sosialdepartementet. Bydelen meldte mandag 7. juni at 14 av 30 sykepleiere som skulle på vakt, var tatt ut i streik. Det ble søkt om dispensasjon, men kun én ble innvilget.

Arbeids- og sosialminister Torbjørn Røe Isaksen (H) stanset streiken ved 18-tiden samme ettermiddag ved å varsle tvungen lønnsnemnd. Da hadde han sittet en time i møte med partene i et forsøk på å få dem til å finne en løsning.

– Det er alltid et mål å unngå å gripe inn. Det er alvorlig å avslutte en streik, men vi har ikke noe valg når Helsetilsynet melder at liv og helse står i fare, sier han til NTB.

Ville revurdere dispensasjonssøknader

Unios forhandlingsleder Aina Skjefstad Andersen sier de ønsket å finne en løsning og se på mulige dispensasjoner på nytt, men opplevde at Oslo kommune ikke var villig til det.

Hun mener Unio har lagt seg på et forsvarlig streikeuttak, og at bemanningen i hjemmetjenesten var tilsvarende ordinær helgebemanning.

Konflikten mellom Unio og Oslo kommune startet 28. mai, da 642 ansatte i kommunen ble tatt ut i streik. Den 4. juni ble ytterligere 1272 personer tatt ut.

Forhandlingssjef Per Steinar Aasebø i Oslo kommune mener man bare må ta til etterretning at det ble tvungen lønnsnemnd, siden det var en akutt situasjon med fare for liv og helse.

– I forkant av streiken mottok kommunen informasjon fra Unio om behandling av dispensasjonssøknader, og muligheten for å anke avslag på dispensasjonssøknader. Når det gjelder anke, fremkom følgende i informasjonen fra Unio: «I anken må nye opplysninger fremkomme.» Under streiken har kommunens virksomheter søkt om en rekke dispensasjoner fra streiken. Virksomhetene har i en del tilfeller også anket avslåtte dispensasjonssøknader. Kommunen hadde dermed gjort det en hadde mulighet til, uttaler Aasebø til Utdanning.

Kopinor

DET LILLE EKSTRA

Gjennom kopieringsavtalen kan skolene supplere læremidlene ved å kopiere fra for eksempel bøker, aviser og innhold på internett. Det kan være av verdi når lærerne skal tilpasse undervisningen, være oppdatert, dekke spesielle emner, søke inspirasjon eller skape en personlig vri på et opplegg. Vi snakker om «Det lille ekstra».

Les mer og se filmer på Kopinor.no/skole

Arbeidsmiljø

ILLUSTRASJONSFOTO THOMAS RAUPACH / SAMFOTO / NTB

10 millioner kroner for å forebygge vold

Så langt i år er det rapportert inn 655 voldstilfeller mot lærere i Bergen. Særlig i barneskolen blir det rapportert mange voldshendelser.

Bergens Tidende skriver at det skal bevilges ti millioner kroner til bemanning i Bergens skoler for å prioritere problemet.

Det er rapportert inn 3129 tilfeller av fysisk vold mot ansatte i de offentlige skolene i Bergen siden 2019. I samme periode ble det rapportert 450 tilfeller av trusler og trakassering.

Aftenposten skrev i april at fire av ti Oslo-lærere sier klasser eller trinn på egen skole ikke får nødvendig hjelp når elevene utagerer. Rapporterte volds- og trusselsaker mot skoleansatte ble femdoblet i hovedstaden mellom 2015 og 2019. ©NTB

Måltid

Senterpartiet går inn for gratis skolemat

Senterpartiet vil innføre et sunt skolemåltid for elever i grunnskolen og videregående skole, uten at det skal kreves betaling. «Senterpartiet vil innføre et sunt skolemåltid for elever i grunnskolen og videregående skole som utformes i samarbeid mellom hjem, skole og kommune. Det skal ikke kunne kreves egenandel», heter det i formuleringen som ble vedtatt 5. juni på partiets landsmøte. I utgangspunktet ønsket programkomiteen og sentralstyret at det skulle kunne kreves egenandel, men dette ble nedstemt. ©NTB

Barnehager

Litlafjell barnehage er en av selskapet Akasia's barnehager, som Bergen kommune overtar fra nyttår.

Glad for at Bergen kjøper Akasia-kjeden

Bergen kommune mener at Akasia-barnehagene tjente penger på å ha for lav bemanning. Nå kjøper kommunen hele kjeden for 90 millioner kroner.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

Ved årsskiftet tar Bergen kommune over alle de 18 barnehagene det kirke-eide selskapet driver. Bergen kommune får nær en halv milliard i gjeld med på kjøpet.

Leder av Utdanningsforbundet Bergen, Bente Myrtveit, er glad for avgjørelsen fra kommunen.

– Jeg er veldig glad for at Bergen kommune velger å kjøpe disse barnehagene. De har jo ønsket å øke andelen kommunale barnehager, og da er det fint at de holder sine løfter, sier Myrtveit.

Med Bergen kommune som arbeidsgiver vil de ansatte i disse 18 barnehagene få ny tariffavtale og arbeidstidsavtale.

– Vi har god erfaring med kommunen som arbeidsgiver. Vi skal gjøre vårt beste for å få til

en fin overgang, både for de ansatte og driften av barnehagene. De vil jo merke endringer. Blant annet kan de ikke beholde den kristne formålsparagrafen de i dag har, sier Bente Myrtveit.

Forhandlingene om en overtagelse har pågått siden februar. Salget ender en lang strid mellom kommunen og kjeden.

Bergen kommune mener Akasia har brutt barnehageloven på flere punkter. I 2019 krevde kommunen å få tilbakebetalt 28 millioner kroner. Kravet skyldes at kommunen mener Akasia har hatt for lav bemanning gjennom flere år. Totalt mener kommunen at åtte barnehager har spart inn minst 60 årsverk på åtte år.

Kommunen konkluderte med at barnehagekjeden hadde «flere brudd på barnehageloven». I etterkant gikk barnehagekjeden fra privat til ideell virksomhet.

– Dette er en stor handel i kroner og øre, sier byrådsleder Roger Valhammer (Ap) til NRK.

Pengene Akasia skylder kommunen, har blitt trukket fra i beløpet de betaler for barnehagene. Akasia bestrider fremdeles deler av kravet.

Det er selskapet Akasia Barnehage AS som Bergen kommune nå overtar. Inkludert er alle eienheter, rettigheter, plikter og gjeld. De overtar 15 barnehager og tre leieavtaler.

● Arbeidsmiljø

Arbeidsrom blir til klasserom

Lærere og andre ansatte gir fra seg arbeidsrommet sitt for å gi plass til elevene. Ett av arbeidsrommene ved Levanger ungdomsskole gjøres om til klasserom.

TEKST OG FOTO Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

Levanger ungdomsskole i Trøndelag er kun fem år gammel, men allerede for liten. Fra høsten av må skolen ta i bruk ett av arbeidsrommene for å gjøre plass til alle elevene. Anna Bersås er tillitsvalgt for lærerne ved skolen.

– I stedet for at naturfagssalen skulle tas i bruk som klasserom, gikk vi med på at ett av arbeidsværelsene ble omgjort til klasserom for ett skoleår, sier Bersås.

Alle miljøterapeutene ved skolen mister dermed arbeidsstasjonene sine. Ett grupperom tas i stedet i bruk som arbeidsværelse. I fjor ble rådgivers kontor tatt i bruk som undervisningsrom for mottaksklassen.

– Skolen er nå smekkefull, og vi skulle gjerne hatt flere rom slik at vi kan dele klasser og grupper. Nå er det få ledige rom som gjør dette mulig. Vi har styrket opp med medlærer i flere fag, men noen ganger er det ikke praktisk mulig å dele opp klassen på grunn av mangel på rom, sier Bersås.

Lærerne har fått igjennom at det skal bli større fleksibilitet i hvor de kan sitte når de ikke underviser.

– Det var en forutsetning for at vi gikk med på å gi fra oss arbeidsværelset.

Skolen er bygd for 18 klasser. Fra høsten av blir det 19.

– Det er slitsomt å drive undervisning når det er så trangt. Det blir en ekstra slitasje å måtte ha omorganisering og omstilling i fokus hele tiden. Vi merker allerede i år at det er trangt. Vi skal nok klare ett år til, men vi regner med at vi får tilbake arbeidsrommet vårt som lovet neste år, sier Anna Bersås.

Ombyggingen starter etter at skoleåret er over.

– Lærerne får dårligere arbeidsforhold enn de ellers ville hatt neste år. Noen må finne seg i å dele pult, sier rektor Bjørge Tørresdal til Trønder-Avisa.

Lærere og ansatte ved Levanger ungdomsskole gir fra seg dette arbeidsrommet. Kontaktlærer Anna Bersås håper de får det tilbake neste år.

Ingen løfter fra øverste hold

Kommunalsjef Marit E. Aksnes vil ikke love at lærerne får tilbake arbeidsrommet når ett år er gått.

– Det kan jeg ikke garantere. Det kommer blant annet an på om kretsgrensene faktisk blir flyttet, sier Marit E. Aksnes, kommunalsjef for oppvekst og utdanning.

– Kunne dere ha løst plassproblemene på Levanger ungdomsskole på en annen måte?

– Skolen ble tilbudt en brakke, men ønsket ikke

dette. Nå må det vurderes om det er grunnlag for å bygge ut denne skolen, eller om andre løsninger kan eller må vurderes.

– Skolen er fem år gammel. Burde dere ha bygd en større skole?

– I etterpåklokskapens lys kan man tenke det, men ut fra våre prognoser ble skolen bygd med en margin på to hele klasser. Elevtallet i Levanger er redusert med cirka to klasser de siste årene, men presset på sentrum er vanskelig å

beregne. Når det skal bygges ny skole, er beregning av framtidig elevtall svært viktig – både av hensyn til planløsninger, kvadratmeterpris og kapasitet.

– I dag må dere leie lokaler til kunst og håndverk utenfor skolen. Hva innebærer det av merkostnader?

– Det vet jeg ikke ennå, men ut fra det jeg har forstått, er det ikke snakk om store summer.

– Vil skolegrensene bli flyttet neste år?

– Det avhenger av om det er «noe å hente»

på det. Så lenge skolestrukturen i Levanger ikke endres, vil nærskoleprinsippet utløse sterke rettigheter. Da holder det ikke at en skole har sprengt kapasitet på kort sikt. Det må vises til vedvarende utfordringer for at nærskoleprinsippet skal kunne fravikes, sier Aksnes.

Kommunedirektørens saksutredning og råd om skolekretsgrenser vil bli lagt fram for kommunestyret 23. juni.

Marit E. Aksnes, kommunalsjef for oppvekst og utdanning

FOTO LEVANGER KOMMUNE

PRIVAT FOTO

Milliardløftene som forsvant

Drømmen til barnehageansatte er bemanningsnorm hele åpningstiden, men kun to partier går til valg på det. Et tre år gammelt regnestykke har vært et effektivt skremmeskudd.

TEKST Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no og Guro Waksvik FOTO Marie von Krogh

I Kvernevik barnehage i Stavanger brukes solfylte dager ute. Barna i avdeling Tusse har mer enn nok å holde på med. Klatring i trær, og kakebaking i sand.

– Kake, bake søte. Hvem vil smake? roper ei jente.

– Jeg, svarer pedagogisk leder Line Tørrestad Lie.

Barna samler seg, later som de drikker kaffe og spiser kake.

I 2017 vedtok kommunen et toårig pilotprosjekt med økt bemanning i to barnehager. I Kvernevik kunne de da redusere barnegruppen fra ni til syv barn.

– Tiden vi fikk til hvert barn, og ikke minst til foreldrene, hadde stor betydning for relasjonene, sier Tørrestad Lie.

– Større forutsigbarhet

Ekstra bemanning gjorde at de kunne dele opp i grupper etter ulike behov og interesser blant barna.

– I små grupper er det enklere å fange opp hvert enkelt barns behov. Barn blir ofte tryggere i små grupper, da våger de i større grad å uttrykke sine behov. Alle barn er ulike, sier Tørrestad Lie.

Pilotprosjektet ble avsluttet i 2019, og erfaringene evaluert. Barnehagene meldte om bedre relasjon til barna, mer tid til lek og læring, og bedre anledning til å fange opp og følge opp barn med særskilt støtte.

– Økt tilstedeværelse medførte bedre kvalitet på tilbudet, med større forutsigbarhet og trygghet for barna, sier virksomhetsleder for Sunde/Kvernevik-barnehagene, Gerd Tofteland.

Flere tester økt bemanning

Er det nok ansatte i norske barnehager? Det har lenge vært et politisk stridstema, og bemanning er på dagsordenen i enhver barnehagedebatt.

Flere kommuner gjør tilsvarende forsøk med økt bemanning som i Stavanger, blant annet i Tønsberg og i noen bydeler i Oslo. Men slike sat-singer krever kommunal velvilje og økonomi, ofte får bare noen få barnehager ekstra bemanning. Derfor ønsker mange barnehageansatte strengere nasjonale regler om bemanningen i barnehagene. Det har vært barnehage- og foreldreopprør og underskriftskampanjer.

En mer ambisiøs bemanningsnorm er en sikker vintersak blant titusener av barnehageansatte. Men politikerne vegrer seg for akkurat det løftet. Mye av vegringen kan spores tilbake til et tre år gammelt regnestykke.

Åpningstider til besvær

I 2018 strammet regjeringen inn reglene med en ny bemanningsnorm. Fra da av skulle det være minst én ansatt per tre barn under tre år, og minst én ansatt per seks barn over tre år. Mange barnehager måtte ansette flere folk.

– I små grupper er det enklere å fange opp hvert enkelt barns behov, sier pedagogisk leder i Kvernevik barnehage, Line Torrestad Lie.

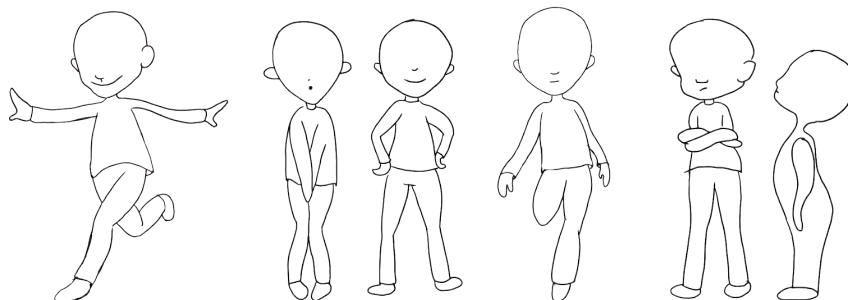

Bemanningsnormen

Minimumskrav til grunnbemanning (innført i august 2018).

Det vil si maks **3 barn** pr voksen under tre år.....

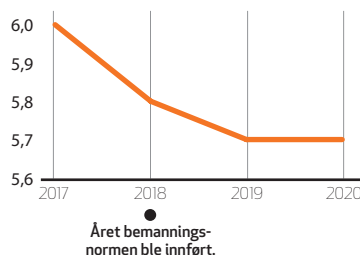

.....og maks **6 barn** pr voksen over tre år.

I 2020 var det rundt 64.000 årsverk

Det er 1.686 flere årsverk i grunnbemanningen enn i 2017. I samme periode har antall barn i barnehagene gått ned med over 9.000.

Antall barn per ansatt

GRAFIKK KRISTIN SLOTTORØY

Norge brukte rundt
49 milliarder
på barnehage
i 2019

15 %

Rundt 15 prosent av
kommunenes drifts-
utgifter går til
barnehage

Tallene er hentet fra: Utdanningsdirektoratet.

Foto Stortinget

«Å ha full bemanning
når det er få barn i
barnehagen, tror ikke
vi er smart.»

Mona Fagerås, SV

På landsbasis har det gjennomsnittlige antall barn per ansatt sunket fra 6 til 5,7 siden 2017. I samme periode har det blitt rundt 1700 flere årsverk i barnehagene, men det utgjør under tre prosent av over 60.000 årsverk totalt. Selv om barnetallet samtidig har gått noe ned, har det langt ifra vært noen bemanningsrevolusjon.

Uansett har normen sikret flere barnehager bedre bemanning, så hvorfor har den møtt så mye kritikk? Det handler om hvordan den fungerer i virkelighetens verden. Bemanningsnormen bryr seg nemlig ikke om åpningstider.

En barnehage er åpen over ni timer daglig, men de ansatte har selvsagt kortere arbeidstid. Tidlig og sent på dagen er det derfor færre ansatte på jobb. En barnehage som på papiret følger normen, må allikevel smøre denne bemanningen utover den lange åpningstiden. I tillegg skal det settes av tid til planlegging, møter og pauser for de ansatte.

I spørreundersøkelsen Spørsmål til Barnehage-Norge 2019 kom konsekvensene tydelig fram. Svar fra over 400 barnehagestyrere viste at over 80 prosent av barnehagene hadde under fem timer daglig med bemanning etter norm. For nesten hver tredje barnehage gjaldt det mindre enn tre timer.

Flere ansatte har fortalt at de den siste timen før

stengetid kan ha aleneansvar for opp mot 15 barn. Slik praksis er fullt mulig selv om barnehagen følger bemanningsnormen til punkt og prikke.

Mange ønsker derfor å lovfeste at normen må gjelde hele åpningstiden, og politikerne har også vært på ballen.

– En bemanningsnorm må gjelde for hele åpningstiden, gjennom hele uka og hele dagen, sa Mona Fagerås i SV til barnehage.no i april 2018.

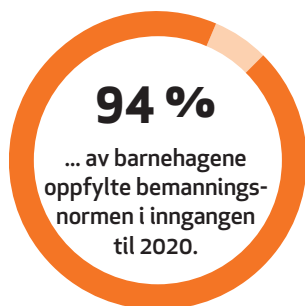
I samme sak sa Hans Fredrik Grøvan i KrF at de «ønsker ikke å ha god bemanning bare noen timer om dagen, men hele dagen». Arbeiderpartiet ville se hva Stortinget kunne få gjort «med en norm som ikke dekker hele barnehagedagen».

Noen uker senere kom et regnestykke.

24.000 årsverk

14 milliarder kroner årlig. Over 24.000 flere ansatte. Det er hva det vil kreve å få bemanningsnorm hele åpningstiden, ifølge regjeringens regnestykke. I en tilsvarende beregning fra Oslo kommune anslo de kostnaden til opp mot en milliard kroner bare i Oslo.

SVs Mona Fagerås sa nå at hun kanskje hadde tatt «litt mye Møllers tran», mens KrFs Hans Fredrik Grøvan sa at 14 milliarder kroner «er helt utenfor det som er realistisk å få til».

Men ansatte jobber ikke i hele åpningstiden .. en spørreundersøkelse * blant barnehagestyrere viser at

83 %

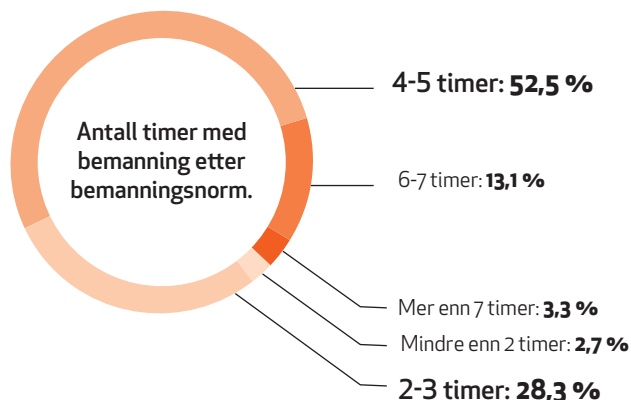
... har **mindre enn fem timer** med bemanning etter normen hver dag.

1 av 3

... har **mindre enn tre timer** med bemanning etter normen hver dag.

Hva koster det om dette skal gjelde i hele åpningstiden?

Kunnskapsdepartementet regnet i 2018 på konsekvensene av å innføre at bemanningsnormen skal gjelde hele åpningstiden.

Bemanningsnorm i 9,5 timer, behov: **24.000 flere årsverk**

46	milliarder (kostnad 2018)
+	14 milliarder (ekstra kostnad)
= 60	milliarder kroner

Bemanningsnorm i 8,2 timer, behov: **12.500 flere årsverk**

46	milliarder (kostnad i 2018)
+	7 milliarder (ekstra kostnad)
= 53	milliarder kroner

*gjennomført av Trøndelag Forskning og Utvikling i 2019.

I dag sier Fagerås at hun fortsatt mener dagens bemanningsnorm ikke løser utfordringene i barnehagene. SV mener også normen ikke er fullfinansiert fra regjeringens side og viser til at de i sitt alternative budsjett har satt av 800 millioner kroner til å dekke etterslepet.

I SVs politiske program er formuleringen at de vil «sikre forsvarlig bemanning i hele åpningstiden».

- Hva legger dere i forsvarlig bemanning?
- Hva som er forsvarlig bemanning, er nedfelt i bemanningsnormen, og den er helt tydelig.
- Hvorfor går dere ikke da inn for at bemanningsnormen skal gjelde hele åpningstiden?
- Å ha full bemanning når det er få barn i barnehagen, tror ikke vi er smart. Dette må være opp til barnehagene å planlegge for, men det er viktig at det er forsvarlig bemanning i hele åpningstiden. Det må være mulig å bruke sunn fornuft her.
- Noen vil innvende at de ansatte skal ha tid til møter og planlegging, og at perioder med få barn kan brukes til det. Hva mener du om det?
- Vi vil heller at det stilles krav til at man må ansette ekstra årsverk ved lang åpningstid, og krav om å sette inn vikarer ved fravær. Så vi vil styrke bemanningen på en annen måte.
- 14 milliarder viste regnestykket fra regjeringen. «For-

svarlig bemanning» vil da fort koste langt mer enn 800 millioner kroner?

– Det er ikke tvil om at det koster, men vi er nødt til å ta signalene fra sektoren på alvor. Dette er en prioriteringssak.

Fortsatt økt bemanning

I Stavanger har erfaringene fra pilotprosjektet ført til at kommunen styrket bemanningen i områder med levekårsutfordringer.

– Totalt er bemanningen økt med ni årsverk fordelt på syv virksomheter, forteller barnehagesjef i Stavanger kommune, Monica Buvig Stenseth.

Hun sier det ikke er økonomi til å videreføre tilsvarende bemanning som i pilotprosjektet, men at det er et bevisst valg å starte med noen utvalgte barnehager.

– Bemanning betyr mye for tilbudet, og slike målrettede tiltak kan bidra til et mer likeverdig barnehagetilbud.

Hun er positiv til en eventuell bemanningsnorm for hele åpningstiden, siden mye tar personalet vekk fra barna i perioder, som møter og planlegging og sykefravær.

– Kartlegging har vist at den totale tiden med full bemanning gjennom en barnehagedag er lavere enn vi ønsker. Det er klart at voksen- og

Foto: STORMNET

«En løsning med full bemanning hele dagen er svært kostbart.»

Hans Fredrik Grøvan, KrF

pedagogtettighet har mye å si for kvaliteten på tilbudet vi gir til barna våre.

Samfunnsøkonomisk lønnsomt

For Kvernevik barnehage betyr satsingen at de fortsatt får styrket bemanningen med en ekstra 60 prosent stilling.

– Det er positivt, og vi tenker den ekstra ressursen er god hjelp på toppen av grunnbemanningen. Men det hjelper ikke bare med to ekstra hender, det viktigste er at vi tilføres kvalitet, sier virksomhetsleder Gerd Tofteland.

Oppfordringen til politikere er enkel: Kvalitet og flere voksne. De mener høyere voksetetthet og flere utdannede ansatte vil være samfunnsøkonomisk lønnsomt på sikt.

– Styringsdokumentene krever mer og mer av oss, samtidig som bemanningen er den samme. Ofte får vi tilbakemelding om at ansatte går hjem med dårlig samvittighet fordi de ikke klarer å gjennomføre målene sine, sier avdelingsleder i barnehagen, Hege Isnes.

Pandemiens overraskende gleder

Siden 14 milliarders-regnestykket har landet vært gjennom en pandemi. Den traff også barnehage-sektoren, til uventet stor glede for mange ansatte.

Med alle pandemiens begrensninger og tiltak fikk man samtidig et særegent eksperiment. Reduserte åpningstider og mindre grupper med barn førte i mange tilfeller til at det faktisk var bemanning etter normen hele åpningstiden.

Barnehagelærer Torun Seglem Sandnes fra Galåen Naturbarnehage på Røros fortalte lokalavisen Fjell-Ljom at de nå hadde fått oppleve verdien av full bemanning hele åpningstiden.

– Vi kan ikke gå tilbake til der vi var før viruset. Vi må få til full bemanning som fungerer i praksis, hele den tida barna er i barnehagen, sa hun i fjor vår.

«Guri Melby, det går helt strålende!» skrev Pia Halvorsen, daglig leder i Den blå appelsin Kanvas-barnehage i Oslo, i et innlegg i Dagsavisen etter koronatid i barnehagen: «Aldri har vi hatt bedre tid til pedagogisk arbeid, aldri har vi vært dekket opp til bemanningsnorm så store deler av dagen».

– Jeg ønsker finansiering av bemanningsnorm hele åpningstiden. I dag er den ekstremt underfinansiert, og realiteten er at barnehagene kun kan følge normen i noen få timer av en åpningstid på ni og en halv time, sier hun i dag.

Det kan gå mot regjeringsskifte til høsten, men ut fra partiprogrammene har hun ikke mye håp om omfattende endringer. Hun mener en ytterligere bemanningssatsing er verdt regningen.

– Det er mye hyggeligere å bruke penger på å forebygge enn å reparere. Å investere i de første leveårene til barna er noe som gir veldig god

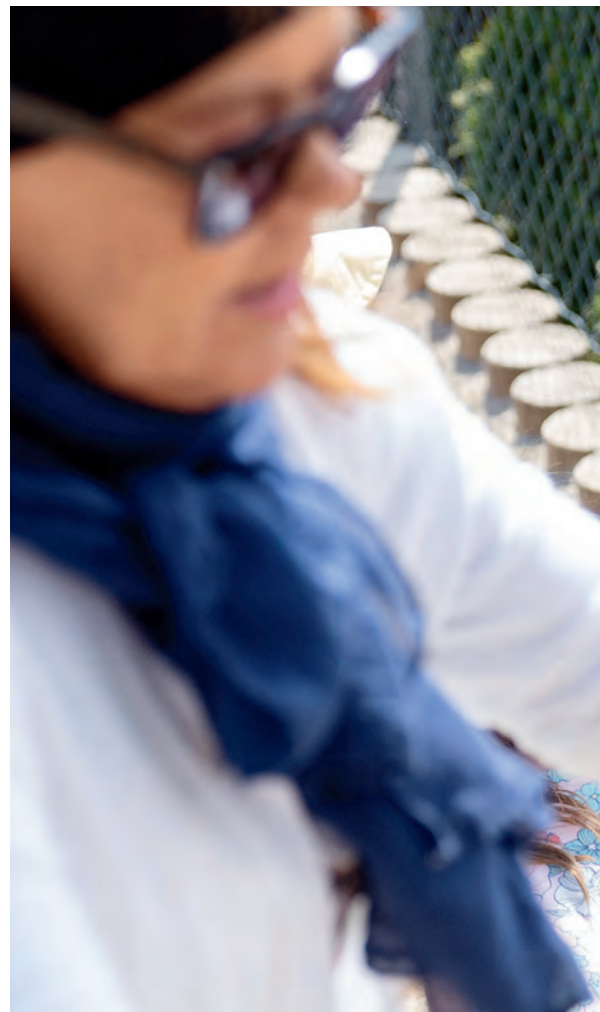
«Styrings-
dokumentene
krever mer og mer
av oss, samtidig som
bemanningen er
den samme.»

Hege Isnes,
avdelingsleder

«Det er helt åpen-
bart at man kunne
fått solide velferds-
satsinger for folk flest,
hvis man reverserer
skatte-kuttene.»

Seher Aydar, Rødt

Mange barnehageansatte ønsker å lov feste at bemanningsnormen må velges til høsten. De ansatte i Kvernevik barnehage, som Bente Erga og

avkastning senere. Jeg savner at flere ser det helhetlige perspektivet her.

Hun sier pandemien med kortere åpningstider var en vekker.

– Først da fikk vi kjenne på hvordan det er å oppfylle bemanningsnormen hele arbeidsdagen. Det var smaken på det gode liv.

Men nå er verden snart tilbake til normalen. Åpningstidene eser ut igjen. Og snart er det valg. Så hva slags løfter kommer egentlig politikere med om bemanningsnormen nå?

– Må utrede kostnadene

Nesten samtlige partier lover en strengere pedagogisk norm i sine programmer før valget. Men konkrete løfter om å stramme inn bemanningsnormen har kun Miljøpartiet De Grønne (MDG), Kristelig Folkeparti og Rødt vedtatt.

MDG vil «sikre at bemanningsnormen gjelder for hele åpningstiden». Ifølge Marius Dalane, 1. kandidat i Sogn og Fjordane, vil det gi et bedre pedagogisk tilbud til barna og en lettere arbeidshverdag for de ansatte. Men hvordan de skal dekke milliardregningen kan han ikke svare på.

– Kostnadene har vi ikke gode tall for nå, så

gjelde hele åpningstiden, men et slikt løfte får de ikke fra de politiske partiene som mest sannsynlig vil danne regjering etter Linda Marie Berg, har fått nytte godt av ekstra bemanning gjennom en kommunal satsing.

dette må vi få utredet nærmere, skrev han i en e-post etter MDGs landsmøte.

Ifølge KrFs program vil de ha krav om minst 50 prosent pedagoger, og de vil sikre den eksisterende bemanningsnormen. Men de ønsker også krav om «en voksen per seks barn gjennom hele dagen». Et slikt krav finnes ikke i dag, så det vil i så fall være en innstramning.

– Mange opplever at det er for lav bemanning deler av barnehagedagen, særlig morgen og ettermiddag. En løsning med full bemanning hele dagen er svært kostbart og gjør det også krevende å få til en god vaktplan, men KrF ønsker et minimumskrav til bemanning hele åpningstiden, skriver Hans Fredrik Grøvan, utdanningspolitisk talsperson i KrF, i en e-post.

– Det vil koste, hvor skal dere hente pengene fra?

– Vi mener dette er et mål som man må bruke tid på å gjennomføre. Det vil også i årene fremover være et visst handlingsrom i budsjettet, og KrF har vist tidligere at vi er villige til å prioritere nok og kompetente voksne i skole og barnehage høyt.

Røde milliarder

Partiet Rødt går enda lenger. De vil knytte beman-

FOTO: HANS KRISTIAN THORSEN

«Over hundre kommuner har økt bemanningen de siste årene.»

Mathilde Tybring-Gjedde, Høyre

Arbeiderpartiet

- Vil øke pedagogtettetheten til 50 prosent og også øke andelen fagarbeidere.
- Krav til tilstedeværende leder, vikarbruk og mulighet for kompetanseutvikling.

Høyre

- Vil øke pedagogtettetheten til 50 prosent.
- Mer etter- og videreutdanning. Utvikle flere karriereveier for barnehageansatte etter modell av lærerspesialistordningen.
- Mer fleksible åpningstider.

- Vil sikre fullfinansiering av bemanningsnormen og stramme inn med krav om minst en voksen per seks barn gjennom hele dagen.
- Vil øke pedagogtettetheten til 50 prosent. Fortsette arbeidet med kompetanseheving.

- Har ingen spesifikke punkter om bemanning, kun at «god grunnbemanning og en stabil bemanningssituasjon er en forutsetning for gode barnehager».

VENSTRE

- Vil øke pedagogtettetheten til 50 prosent, videre opp mot 60 prosent de neste ti årene.
- Mer etter- og videreutdanning.
- Mer fleksible åpningstider.

- Sikre at bemanningsnormen gjelder for hele åpningstiden.
- Redusere krav til unødvendig rapportering og dokumentasjon for de ansatte.
- Systematisk etter- og videreutdanning.

- Fullfinansiere bemannings- og pedagognormen med statlige tilskudd til kommunene.
- Vil øke pedagogtettetheten til 50 prosent, og minimum 25 prosent fagarbeidere.

- Vil øke pedagogtettetheten til 50 prosent, og minst 25 prosent barne- og ungdomsarbeidere.
- Sikre forsvarlig bemanning i hele åpningstiden. Krav om vikarer ved fravær. Store barnehageeiere og kommuner bør ha fast ansatte vikarer.

- Styrke bemanningsnormen til én ansatt per to barn under tre år, og én ansatt per fem barn over tre år. Vil knytte normen opp til åpningstid på ni timer.
- Styrke pedagognormen til én barnehagelærer per seks barn under tre år og tolv barn over tre år. Vil øke pedagogtettetheten til minst 50 prosent.
- Sikre mulighet til etter- og videreutdanning.

ningsnormen til en åpningstid på ni timer, men samtidig har de også et mål om «minst en ansatt per to barn under tre år, og minst en ansatt per fem barn over tre år».

Per i dag bruker kommunene totalt sett rundt 50 milliarder kroner på barnehager. Rødts valglofter innebærer titalls milliarder ekstra.

– I likhet med andre store velferdsreformer må denne også fases inn over tid, sier Seher Aydar, Rødts 2. kandidat i Oslo ved stortingsvalget.

I sitt alternative budsjett har Rødt satt av 600 millioner kroner til økt bemanning, og de har foreslått i Stortinget at regjeringen skal legge fram en finansieringsplan for bemanningsnormen hele åpningstiden. På spørsmål om hvor de skal hente milliardene fra, svarer Aydar at de har prioritert sju milliarder ekstra i frie inntekter til kommunene i sitt alternative budsjett.

– Det kan bedre velferden og gir rom for styrket bemanning. Til slutt har regjeringa gitt skattekutt på om lag 35 milliarder. Det er helt åpenbart at man kunne fått solide velferdssatsinger for folk flest for det, hvis man reverserer skattekuttene.

– Mulig å gjennomføre

Hva med partiet som for øyeblikket ligger an til å bli den største biten på kjøttvekta i en eventuell rødgrønn regjering, Arbeiderpartiet?

– Vi vil styrke pedagognormen og stramme opp bemanningsnormen, slik at det ikke bare blir skrivebordsnormer, sier Torstein Tvedt Solberg, utdanningspolitisk talsperson i Arbeiderpartiet.

– Dere konkretiserer et mål om minst 50 prosent pedagoger. Hvorfor gir dere ikke også mer konkrete løfter om økt bemanning?

– Når vi går til valg, er det viktig at det vi lover er mulig å gjennomføre. Pedagognormen må opp til 50 prosent for å styrke kvaliteten i barnehagen, og bemanningsnormen må bli bedre, hvor vi blant annet flere ganger har foreslått at det må stilles krav til vikarbruk. Bedre kommuneøkonomi er nøkkelen. Dagens sulteforing av kommunene gir dem ikke rom til å sette inn vikarer og ansette flere folk.

– Har dere blitt skremt av regnestykket som viste en kostnad på 14 milliarder?

– Nei, ikke på noen som helst måte. Men når vi går til valg, skal det vi lover være mulig å kunne holde. Men la det ikke være tvil, vi mener dagens bemanningsnorm må bli bedre.

– Så 14 milliarder er ikke mulig?

– Ingenting er umulig, men den prislappen er realiteten. I våre alternative budsjetter er barnehage noe av det vi har prioritert høyest. En stor jobb må gjøres for å sikre bemanning og kvalitet, og det kommer til å koste mye penger. Det blir en

FOTO: ODA SCHYTZ

«Når normene har fått virke litt, er vi ikke fremmede for å evaluere og justere både pedagog- og bemanningsnormer i neste periode.»

Solveig Schytz,
Venstre

prioriteringssak, og det vil også gjelde de andre partiene. Det er dumt å lure velgerne med løfter man ikke kan holde.

Skeptisk til detaljstyring

Høyre vil også ha krav om 50 prosent pedagoger, og mer etter- og videreutdanning.

– I tillegg vil vi sikre god kommuneøkonomi slik at kommunene har rom til å prioritere god bemanning og god kvalitet i barnehagene, skriver Mathilde Tybring-Gjedde, utdanningspolitisk talsperson i Høyre, i en e-post.

– Dere spesifiserer andel pedagoger, men har ingen løfter om økt bemanning. Hvorfor ikke?

– Høyre har i regjering oppfylt løftet om å innføre en bemanningsnorm, og over 100 kommuner har økt bemanningen de siste årene. Vi har fortsatt ikke oppfylt målet om 50 prosent pedagoger, så det er en viktig hovedprioritering for oss de neste årene. Så er det klart at dersom vi skal oppfylle alle våre løfter om god kvalitet i barnehagene, må man selvfølgelig ha forsvarlig og god bemanning.

Solveig Schytz, som sitter i komiteen for utdanning og forskning på Stortinget for Venstre, sier de

Det siste årets smitteverntiltak med reduserte åpningstider og faste barnegrupper har gjort at mange barnehager har fått testet ut en hverdag med bemanningsnorm hele åpningstiden. - Både barn og voksne synes det var en god erfaring, sier virksomhetsleder i Kvernevik barnehage, Gerd Tofteland. På bildet har barna spisetid med en av de ansatte, Bente Erga.

«Selv skulle jeg gjerne sett at normen gjaldt hele åpningstiden, men jeg har også respekt for at lokaldemokratiet skal ha noe å si i et sånt spørsmål.»

Marit Knutsdatter Strand,
Senterpartiet

- Hvis dere allikevel skulle gå inn for det, hvor skal dere hente pengene fra?

- Vi ønsker et annet skatte- og avgiftsopplegg enn dagens regjering, og vi ønsker også å kutte byråkratiet nasjonalt, noe som har est ut. Vi vil flytte ressursbruk fra det sentrale over i det lokale.

- Har du et eksempel på et konkret sted dere vil kutte?

- Ja, for eksempel Utdanningsdirektoratet.

- Åpningstider kommet for å bli

- Se, en maur, roper en treåring i Kvernevik barnehage.

Flere kommer løpende, legger seg ned og studerer insektet. En annen klatrer i et tre. En, to tre og hopp!

Foreldrenes tilbakemeldinger etter pilotprosjektet med økt bemanning var positive. De opplevde at de ansatte hadde bedre tid. Samarbeid, kontakt og oppfølging av barna gikk bedre.

- Arbeid i mindre grupper gir økt opplevelse av mestring og trivsel, og mindre stress blant ansatte. Det øker motivasjonen og gir mindre fravær, sier virksomhetsleder Gerd Tofteland.

Hun og avdelingsleder Hege Isnes er ikke i tvil om at flere voksne er en klokke vei å gå. Samtidig understreker de at man ikke bare kan pøse på med ansatte.

- Mange voksne på en avdeling behøver ikke bare være positivt. Barna får flere voksne å forholde seg til. Som pedagogisk leder må du vite hvordan du skal organisere voksentettheten, sier Tofteland.

Pandemitiden førte også til debatt om åpningstider, men de tror disse er kommet for å bli.

- Vi har et samfunn der både kvinner og menn vil være i jobb og ha en karriereutvikling. Da må vi heller gjøre noe med kvaliteten den tiden barna er her, sier Isnes.

er opptatt av å «sikre mange nok ansatte i barnehagene». Men det er ingen konkrete løfter om å øke bemanningen i partiprogrammet.

- Venstre har i regjering vært med på å innføre bemanningsnormen. Når normen har fått virke litt, er vi ikke fremmede for å evaluere og justere både pedagog- og bemanningsnormer i neste periode for å gjøre barnehagene best mulig for barna, skriver hun i en e-post.

Venstre lover minst 50 prosent pedagoger, og de vil satse på etter- og videreutdanning.

- Økt utdanning og flere pedagoger gir mer trygghet i arbeidet og høyere lønn for de som tar denne utdanningen, skriver Schytz.

Fremskrittspartiet har ingen konkrete punkter i sitt program om bemanning. Roy Steffensen, utdanningspolitisk talsperson i Frp, skriver i en e-post at de er skeptiske til å detaljstyre barnehagesektoren gjennom sentrale bemanningsnormer.

- Norge er et land med store regionale og lokale forskjeller. En «one size fits all-løsning» er etter vårt syn verken effektivt eller ønskelig.

Han sier de vil satse på kompetanseheving, god språkkartlegging og en særlig innsats rettet mot

sårbare barn gjennom satsinger som for eksempel Barnas verneombud.

Droppet norm hele åpningstiden

Så var det partiet som lenge har ligget an til å bli årets store valgvinner.

- Vi vil jobbe for økt tetthet av voksne og mer tid og tillit til fagfolk i førstelinja, sier Marit Knutsdatter Strand, utdanningspolitisk talsperson i Senterpartiet.

I et av utkastene til partiets politiske program var formuleringen at «bemanningsnorm må gjelde hele åpningstiden». Rett før landsmøtet ble det imidlertid strøket.

- Hvorfor endte dere med å stryke det?

- For Senterpartiet er det viktig ikke å gå inn for nasjonale regler uten å fullfinansiere det. Da vil det være en diskusjon om vi skal prioritere å utvide bemanningsnormen til å skulle gjelde hele åpningstiden, eller om dette er et ansvar som skal ligge hos hver enkelt kommune. Selv skulle jeg gjerne sett at normen gjaldt hele åpningstiden, men jeg har også respekt for at lokaldemokratiet skal ha noe å si i et sånt spørsmål.

«Et demokrati er en stat hvor fri meningsutveksling ikke ender med begravelse.»

Winston Churchill (1874–1965), britisk statsminister

Toppidrett

Med trumf og lilleslem på pensum

Jåttå videregående skole i Stavanger blir først i Norden i å tilby bridge på timeplanen.

Elever fra hele landet kan få delta i undervisningen, fra sin egen skole, skriver Stavanger Aftenblad.

– Det er et ønske om å rekruttere ungdommer til bridgen og at de får et bedre tilbud enn det de allerede har i dag, forteller Vetle Faag, som skal undervise i toppidrett bridge. Han er selv stormester i kortspillet.

Det vil bli fem undervisnings-timer i bridge i uka. Undervisningen vil foregå over Teams, noe de fleste elever har blitt kjent med under pandemien. På denne måten kan elever fra hele landet velge bridge toppidrett og følge undervisningen fra Jåttå videregående skole. Linja har plass til 30 elever.

Ifølge Norges Bridgeforbund kan

rundt 250.000 nordmenn spillet, og nordmannen Tor Helness er for tiden rangert som verdens beste bridge-spiller.

Elever fra hele landet skal kunne følge undervisningen i bridge ved Jåttå videregående skole i Stavanger.

ILL.FOTO WIKIMEDIA COMMONS

Kryssordløsning

	B	M	I	S	O	S
K	A	S	K	A	L	F
A	R	K	E	O	L	O
O	U	N	C	E		T
A	P	E	A	M	E	L
P	V	E	L	L	E	B
S	B	S	P	E	N	N
P	U	R	P	U	R	M
P	E	O	N	S	V	I
R	E	G	L	A	T	I
Å	K	I	S	I	N	G
R	I	G	G	O	S	E
B	O	L	L	E	R	
P	E	R	I	K	A	E
S	P	Å	I	S	G	R
E	M	I	L	E	S	S
K	N	E	J	A	K	T
L	A	K	S	T	Y	Å
G	A	V	E	U	F	E
L	Æ	R	T	V	E	R
B	Å	R	E	T	T	N
R	E	I	E	M	E	S
O	M	M	I	N	D	R

Vinnare

Vinnarane av kryssordet i Utdanning nr. 7/2021 er Ragnhild Hjellum, Krokstadelva, og Torhild Mathisen, Kråkerøy. Dei vil få tilsendt kvar sin boksjeck på 500 kroner. Vi gratulerer.

Kosthold

Skoleansatte skal få unge til å spise fisk

Barn og unge må spise enda mer norsk sjømat.

Det mener fiskeri- og sjømatminister Odd Emil Ingebrigtsen (H).

Av potten på 13 millioner kroner går 10 millioner til kostholdsprogrammet Fiskesprell, som blant annet holder kurs for ansatte i barnehager og skoler.

– Gode kostholdsvaner etableres tidlig i livet. Å sørge for gode vaner er derfor en viktig investering. Sjømat er både sunt, godt og noe vi må spise mer av i fremtiden. Økt konsum av sjømat er bra både for miljøet og for befolkningens helse, sier Ingebrigtsen.

ILL.FOTO MARIANNE RUUD

I tillegg skal 3 millioner kroner fordeles til prosjekter som skal gi barn og unge gode opplevelser med fisk og sjømat.

Både institusjoner, organisasjoner, bedrifter og privatpersoner i Norge kan søke om midler til slike prosjekter. @NTB

Forvaltning

Sveinung Skule skal lede nytt direktorat

Sveinung Skule (på bildet) er utnevnt som direktør i det nye Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir), som blir etablert 1. juli. Han er 55 år og kommer fra stillingen som direktør i Kompetanse Norge. Det nye direktoratet skal ha ansvar for forvaltningsoppgaver innenfor høyere utdanning, fagskole og kompetansepolitikk, ifølge en pressemelding fra Kunnskapsdepartementet. Hovedkontoret blir i Bergen, med kontorsteder i Oslo, Trondheim og Tromsø.

FOTO: KOMPETANSE NORGE

● Storbritannia

Bruken av ein Muhammed-karikatur i undervisninga ved ein ungdomsskule i byen Batley i England førte til kraftige protestar i slutten av mars.

FOTO DANNY LAWSON/PA PHOTOS/NTB

Lærar vart granska etter å ha vist Muhammed-karikatur

Ein britisk lærar som viste karikaturteikningar av profeten Muhammed, får fortsette i jobben, men må ikkje gjere det igjen. Det vart utfallet av halvannen måned med suspensjon og gransking.

TEKST Harald F. Wollbæk

22. mars synte læraren ved Batley Grammar School i Nord-England elevane ei av karikaturteikningane av profeten Muhammed frå det franske satirebladet Charlie Hebdo.

Nokre dagar etter denne undervisningstimen samla demonstrantar seg utanfor skulen og kravde at læraren vart fjerna frå jobben. Skulen suspenderte læraren og sette ned ein ekstern granskingskomité for å klarleggje kva som hadde skjedd.

Biletet av Muhammed skal ha blitt brukt i samband med temaet blasfemi og ytringsfridom. Ein 14 år gammal elev har forklart til avisa Daily Mail at teikninga vart synt fram saman med bilete av Donald Trump, pave Frans og Boris Johnson. Eleven fortalde at læraren var erklært ateist,

godt likt av elevane og ikkje tidlegare hadde vore respektlaus andsynes islam.

– Han sa aldri noko stygt, men han likar å utfordre tankesettet til elevane. Det er slik han underviser, sa eleven til avisa.

26. mai konkluderte granskinga med at læraren oppriktig meinte at det var pedagogiske grunnar til å syne teikninga, og at han ikkje hadde ei vond hensikt med å gjere det. Styret for skulen vil difor la læraren halde fram i jobben. Samtidig lova styret at bilete av profeten Muhammed aldri meir skal bli brukt i undervisning og at dei skal skjerpe kontrollen med kva for undervisningsmateriell lærarane ved skulen nyttar.

Ifølgje Daily Mail er det lite truleg at læraren uansett vil kome attende til skulen. På grunn av trugsmål har han levd i skjul sidan slutten av mars.

Interessegruppa Batley Parents and Community Partnership seier seg nøgd med at skulen har lært, men saknar ei forklaring i rapporten på korleis det er mogleg at lærarar ikkje er klar over kor støytande karikaturane kan vere, melder BBC.

● New Zealand

Elevar er nøgde med heimeundervisning

Sju av ti elevar i New Zealand tykkjer dei fekk betre eller like god undervisning medan skulane var stengde og opplæringa måtte skje digitalt.

Det går fram av ei spørjeundersøking Census-AtSchool har gjennomført blant meir enn 13.000 elevar, skriv nettavisa Scoop. Elevar frå 3. til 13. årstrinn har delteke i undersøkinga. Dei eldste elevane viste seg å vere minst nøgde. 51 prosent på 13. og siste årstrinn svarte at undervisninga var betre eller like god.

– Dagens elevar er «digitalt innfødde» og ser på læringa under nedstenginga i stor grad som ei positiv oppleving. Dette tyder på at dei klarer å tilpasse seg og ha glede av digital fjernundervisning, seier Rachel Cunliffe, ein av direktørane i CensusAtSchool.

Det er særleg skulane i den mest folkerike regionen, Auckland, som i periodar har hatt digital heimeundervisning, går det fram av ei oversikt frå utdanningsdepartementet i New Zealand.

● Usbekistan

Utdanningssektoren er nesten på lønsbotnen

Lærarar i Usbekistan har ei månads-løn på 2246 usbekiske sum, noko som svarar til 1778 norske kroner, syner tal frå det statlege statistikkbyrået i det sentral-asiatiske landet. Då er det truleg ei mager trøyst at lækjarane tener endå mindre, med ei løn som svarar til 1621 kroner i månaden. Tilsette i helse- og sosialsektoren ligg på botn lønsmessig. Deretter kjem undervisningssektoren. Tilsette innan finans og forsikring toppar statistikken, med ei snittløn tilsvarande 5118 norske kroner, skriv den usbekiske nettavisa Nuz.uz.

Elevene ser spillfiguren (sin egen posisjon) på kartet. De ser også bygninger og veier, samt neste «post» og en pil som peker hvilken retning de skal gå.

– Det er deilig å få frisk luft i løpet av skoledagen! Læring i bevegelse er helt topp, når dagen ellers blir litt kjedelig. Her er hun ute og spiller Wittario sammen med klassevenninnene Anna Fagnæs og Kelsi L.

Kommer seg

Ved hjelp av en spillapp får tiendeklassingene ved Marienlyst skole undervisning utendørs.

TEKST OG FOTO Marit Aaby Veбенstad

– **Hva var koden, Egil?**

Elever fra klasse 10 C på Marienlyst skole i Oslo trosser regnet og trasker rundt i skolegården på jakt etter digitale oppgaver på mobiltelefonen. De er midt i en heldigital samfunnsfagtime; utendørs.

Marienlyst skole er én av 250 norske barne- og ungdomsskoler som har tatt i bruk appen Wittario, en norskutviklet, Pokémon Go-inspirert app som får skoleelever ut og i aktivitet. Målet er en mer aktiv og variert hverdag for skoleelevene.

– Vi begynte å bruke appen under nedstengningen i vinter, da elevene hadde hjemmeskole.

På samme måte som man ser Pokémon på skjermen i Pokémon Go, kan elevene løse oppgaver ved å jobbe med interaktive elementer.

Består av å sitte stille, sier Ingeborg
iv Bizerra Bernando.

Det er morsomt og sosialt med uteskole og spilling, mener 10.-klassingene Khaled Abdirizak og Maja Ingebrigtsen.

ut med mobilen

Vi lærerne jaktet etter verktøy som kunne brukes for å engasjere ungdommene mer. Som så mange andre opplevde vi at elevene ble ensomme på hjemmeskole og at hverdagen ble kjedelig for elevene, sier Egil Dahl, kontaktlærer for 10 C.

Det er læreren som lager oppgavesettet og inviterer klassen til spillet ved å sende dem en kode de kan logge seg inn med. Opplegget kan minne litt om orientering, der elevene skal finne poster med oppgaver. Læreren får et digitalt kart over nærområdet og kan så markere poster eller lage et distansespill hvor appen teller ned antall meter elevene må gå for å komme til neste post.

– Jeg legger selv inn oppgaver som passer med rammeplanen og det elevene skal gjennom av emner til enhver tid, sier kontaktlærer Dahl.

Han har klasse 10 C i norsk, engelsk samfunnsfag og KRLE – og har brukt Wittario i alle fag.

Oppgavene løses ute, så elevene også får muligheten til å være fysisk aktive. For elevene har dette

vært kjærkomment i en spesiell tid.

– Det er kjedelig med hjemmeskole på Teams, så vi ble glade da Egil gjorde så vi kunne komme oss ut. Det har vært veldig gøy. Når vi spiller, må vi gå for eksempel 50 til 100 meter for å løse hver av oppgavene. Det å komme oss ut, hjelper oss både mentalt og fysisk, sier Khaled Abdirizak.

Det er klassevenninnen Maja Ingebrigtsen enig i.

– Det har vært deilig å komme seg litt ut i perioden med hjemmeskole. Opplegget er enkelt. Egil sender oss koden på Teams, og så kan vi gå ut to og to. Sånn sett har det vært litt sosialt også, forteller hun.

Ut med teknologi

Nettopp det var tanken til gründerne bak spillskapet Wittario.

– Mange barn og unge har opplevd mer isolasjon, mindre aktivitet og påfølgende dårligere psykisk helse under koronapandemien. Å komme seg

ut av klasserommet er godt for helsen på mange måter. Blant annet kan det styrke effekten av læringen for mange elever, og bedre det sosiale miljøet, sier administrerende direktør Lars Gunnar Fledsberg.

Teknologiselskapet han har startet opp, ønsker å utfordre den stillesittende skolehverdagen ved hjelp av mobilen. Ifølge Medietilsynets tall fra 2020 hadde hele 97 prosent av barn og unge i alderen 9 til 18 år egen smarttelefon. Denne digitale kompetansen ønsket spillgründerne å dra nytte av.

– Erfaring fra spillfarsotter som Pokémon Go viser oss at det er fullt mulig å kombinere aktivitet med engasjerende spill. Ved å ta litt av denne kunnskapen og legge til en dose læring og interaksjon, skal vi bidra til at barn og unge kommer seg opp av stolen og ut i frisk luft, sier Fledsberg.

I en undersøkelse Norsk Friluftsliv fikk gjennomført blant barn og unge før koronakrisen inntraff, kommer det frem at nær én av fire aldri har

– Dere kan gå to og to sammen og løse oppgavene, sier Egil Dahl. Han er kontaktlærer for klasse 10 C ved Marienlyst skole og er i full gang med å sette i gang elevene med dagens naturfagsøkt i spillet Wittario. Fra venstre: Simon Lukassen, Simen Dalsmo-Klevdal, Khaled Abdirizak, Maja Ingebrigtsen og lærer Egil Dahl.

Marienlyst skole er én av 250 norske barne- og ungdomsskoler som har tatt i bruk appen Wittario, en norsk utviklet, Pokémon GO-inspirert app som får skoleelever ut og i aktivitet.

hatt uteundervisning i andre fag enn kroppøving.

Da skolene gjenåpnet etter pandemi-stengingen i fjor, laget Folkehelseinstituttet smittevernveiledere hvor det står eksplisitt at skolene må legge opp til mer aktivitet utendørs, både lek og undervisning.

– Korona har tvunget oss til å tenke utenfor boksen og finne andre måter å gjøre vante ting på. Spillteknologi trenger ikke være ensbetydende med inneaktivitet. Vi mener det er fullt mulig å kombinere god undervisning, spillteknologi og fysisk aktivitet, sier Fledsberg.

Han opplyser at basisversjonen av programmet til bruk i skolen er gratis, men at det også er en premium-versjon som koster 90 kroner per lærer i måneden.

– Mer engasjerte elever

En annen lærer som har tatt i bruk Wittario i undervisningen, er Isabel Hartung ved Midtstuen skole i Oslo. Hun underviser i matematikk og naturfag på ungdomstrinnet i tillegg til å ha undervisning i en byomfattende spesialgruppe.

Hun mener spillapper som Wittario kan gjøre det enklere å legge inn fysisk aktivitet i løpet av skoledagen.

Hennes erfaring er at lærerne ikke behøver å

«Det er en inkluderende læringsmetode. Forskjellene mellom ungdommene jevnes ut.»

Isabel Hartung, lærer

være veldig digitale og teknologisk anlagt for å ta i bruk spillet.

– Men som lærer bør du ha litt tid i starten til å sette deg ordentlig inn i programmet siden du skal være «gamemaster», sier Hartung.

En rekke studier, som «Teachout»-studien fra København universitet i 2019 konkluderer med at utendørsundervisning øker lærerlysten, mestring og sosial kompetanse. Forskere ved Swansea University i Wales fant at utendørsundervisning øker arbeidsgleden hos elevene. I deres studie oppga elevene at de følte seg bedre og husket bedre og lærerne fortalte at de klarte å engasjere flere.

Isabel Hartung mener elevene blir engasjerte når de kommer seg ut på en annen læringsarena.

– Vi fikk testet det ut da skolen var på rødt nivå og elevene ellers satt foran skjermen med hjemmeundervisning. Det å møte andre utendørs og få bevegde seg har vært viktig for dem. En annen fordel er at det er en inkluderende læringsmetode. Forskjellene mellom ungdommene jevnes ut, sier hun.

Det bekrefter Bjørn Christensen, opplæringsansvarlig og spillpedagog i Wittario. Han er også lærer for sjetten trinn ved Krapfoss skole i Moss og legger undervisningen utendørs så ofte han kan.

– Min erfaring er at det sosiale miljøet blir mer robust og at det ikke blir den samme synliggjørin-

Har blitt forskningsprosjekt

Nytteverdien av spillbasert teknologi er avhengig av at lærerne har et godt pedagogisk fundament for bruken, understreker Odd Rune Stalheim ved Høgskolen i Innlandet.

Høgskolen gjennomfører for tiden et forskningsprosjekt der de ser på den pedagogiske nytteverdien i form av læringsutbytte og motivasjon blant elever som bruker spillet til utendørs læring. Selskapet Wittario er med og finansierer prosjektet, i tillegg til Innovasjon Norge og Forskningsrådet.

– Vi forsker på elevenes opplevelser med bruk av en spillapplikasjon som inkluderer AR-teknologi («augmented reality», utvidet virkelighet på norsk, journ. anm.) i matematikkundervisningen. Målet med studien er å se nærmere på hvilken innvirkning digitale verktøy i kombinasjon med fysisk aktivitet har å si for elevenes motivasjon og læringsprosess. Oppgavene i appen inneholder en blanding av flervalgsoppgaver, sortering, kategorisering, men også frie oppgaver der elevene kan legge til bilder eller video som forklaring eller løsning, sier Odd Rune Stalheim, førsteamanuensis ved fakultet for lærerutdanning og pedagogikk, Høgskolen i Innlandet.

Forskningsprosjektet er designet som et kvasi-eksperiment der elevene deltar i en læringssituasjon med og uten bruk av AR-appen. Forskerne har intervjuet mellom 70 og 80 elever på mellomtrinnet og lærerne deres, på tre ulike skoler. Det er for tidlig å si noe om resultatene, men Stalheim viser til at tidligere forskning på AR-teknologi i undervisningen kan virke positivt på læringsprosessene.

– Elevene synes det er motiverende, de blir engasjerte og får en positiv innstilling til læring som kan ha noe å si for læringsutbyttet, sier han.

– Spillbasert teknologi har også potensial til å forbedre elevenes sosiale og kreative ferdigheter.

Forbedrer de sosiale ferdighetene

Ulempene, sier Stalheim, kan være hvis ikke lærerne har et klart pedagogisk fundament for bruken av spillbasert teknologi. Da er det ikke sikkert at utbyttet nødvendigvis bidrar positivt.

– Det er også viktig å tenke gjennom oppgavene som elevene blir presentert for slik at de legger opp til gode læringsprosesser underveis. Da jeg var lærer, opplevde jeg at det stadig kom nye «revolusjonerende» digitale verktøy i skolen. For å sikre at det ikke blir en døgnflue, må vi forsikre oss om at det bidrar til læring. Da må det gode verktøy til, og ikke minst kunnskap blant brukerne.

Når det gjelder tilpasset opplæring, viser forskning at spillbasert teknologi kan virke positivt på å tilrettelegge undervisningen for ulike elever.

– Studien viste at elever med spesielle behov syntes AR-teknologi var attraktivt og motiverende. De likte å samarbeide med klassekameratene, noe som virket positivt på delingen av kunnskap.

– Må sikre at det ikke blir en døgnflue

Han er av oppfatningen at Skole-Norge satser på digital teknologi. At elevene får utdelt nettbrett, er et eksempel på det. Forskeren mener hensikten med verktøyene er det viktige i denne sammenhengen.

– Vi får ikke løst de digitale målene kun ved å dele ut et nettbrett til elevene. Det er viktig at vi har fokus på hvorfor og hvordan vi bruker verktøyene. Får vi til en godt pedagogisk forankret bruk av den digitale teknologien som utfordrer elevene på generiske ferdigheter og «21st century skills», kan jeg så absolutt se verdien av innslag av digitale verktøy i skolen.

Såkalt mikrolæring er informasjon og læring i korte intervaller. Målet er å gi umiddelbar tilgang til god, spesifikk informasjon.

– Det er viktig å huske at generasjonen som vokser opp nå, er vant til multitasking og hurtig skift. Dette krever at vi som pedagoger prøver oss fram og har en utforskende tilnærming til bruken av teknologi i undervisningen vår for å sikre oss at elevene får best mulig læring, sier Stalheim.

gen av faglige forskjeller som det blir ved tradisjonell undervisning. Elever som er tilbakeholdne og ikke så glade i å prate foran klassen, kommer mer fram med denne måten å jobbe på, sier Christensen.

Lærer historie fra nærområdet

Tilbake utenfor Marienlyst skole leser Khaled opp et spørsmål om rovdyr, som han og klassevenninne Maja skal svare på.

– Jeg tror det er bjørn! Nei, er det ulv?

– Det er ulv! utbryter Khaled, og de to møtes i en «high five» og en god latter.

– Dette er en klasse som er glad i å leke. Vi pleier å leke mye i klasserommet, og nå har vi tatt med leken utendørs, forteller kontaktlærer Egil.

Nå som det endelig er gult nivå, kan hele klassen spille sammen igjen.

– Ok, spørsmål to: Hvor mange solformørkelser er det? Khalid leser høyt fra mobilen sin.

De to diskuterer ivrig før de trykker på de de tror er riktig av de fire svaralternativene.

– Vi får poeng når vi svarer riktig, og det gjør at det blir en slags konkurranse. Vi blir engasjerte og løper rundt for å finne postene. Da har vi det gøy samtidig som vi lærer, sier Maja, før hun fortsetter de 41 meterne til neste oppgave.

Skviset ut av koronaku

Sarah og Martin gikk ut av videregående i 2019 med gode karakterer og tok sjansen på å utsette studiene ett år. Men så kom koronakullet med superkarakterer.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no

FOTO Maja Ljungberg Bjåland

Våren 2019 gikk Martin Bergsjø Østby (20) og Sarah Maria Dahl (21) ut fra Elvebakken videregående skole i Oslo, ett år før pandemikullene. Det har fått store konsekvenser for dem.

– Jeg kom inn på journalistikk rett etter videregående. Men siden jeg kom inn med god margin, tok jeg sjansen på å takke nei og heller jobbe ett år før jeg begynte på studiene. Du kan jo tenke deg at jeg angret litt på det i fjor, sier Sarah.

Fra 2019 til 2020 økte inntakskravet for å komme inn på journalistikk uvanlig mye. Sarah konkurrerte da med korona-kullet som fikk uvanlig gode standpunkt karakter og ikke hadde eksamen.

Martin kom inn på profesjonsstudiet i psykologi rett etter videregående.

– Jeg hadde såpass høyt snitt at jeg tok sjansen på å takke nei, bruke året på folkehøgskole og så var planen å gå i gang med studiene i 2020, sier han.

Også Martin angret litt på den avgjørelsen.

Inntakskravet økte

– Jeg ble litt overrasket da jeg ikke kom inn i fjor, og at inntakskravet hadde økt så mye, sier Martin.

Han gikk studiespesialisering og hadde et veldig høyt snitt da han gikk ut, 55,3 poeng. Det ville gitt ham plass på de aller fleste studier i 2019, inkludert psykologi. Martin var derfor ganske trygg på å få plass på psykologistudiet året etter også. Men da konkurrerte han med studiespesialiserende elever som fikk et snitt på nesten én karakter over de tidligere kulls karakterer. De hadde heller ikke eksamens karakterer, som ofte drar ned snittet.

Sarah Maria Dahl har en lignende historie.

– Jeg følte det gikk bra med karakterene på videregående. Jeg ville inn på journalistikk og jobbet hardt for å få gode nok karakterer til det, forteller hun.

Hun fikk 5 i snitt i standpunkt karakterer.

– Men eksamens karakterene dro meg ned. Jeg gikk faktisk ned med 0,4 poeng på de fire eksamenene, sier hun.

Men det var ikke verre enn at hun fortsatt kom

«Det er ikke mulig å sammenligne disse kullene.»

Martin Bergsjø Østby

inn på journalistikk på Oslo Met.

– Det er vanlig å få litt dårligere på eksamen, så jeg hadde regnet med det. Og jeg hadde jo fortsatt gode nok karakterer til det jeg ville.

Sarah var trygg på at hun kunne utsette studiestart ett år.

– Jeg hadde lyst til å jobbe meg opp litt penger til studieårene, så jeg takka nei til plassen, sier hun. Året etter kom hun ikke inn.

Privatistkullet

– Plutselig hadde kravet til karaktersnitt økt til noe over fem. Jeg hadde jo ikke sjans, og det var jo litt av et sjokk. Opptaket til høyere utdanning har blitt

llet

Martin (20) og Sarah (21) gikk ut av videregående skole i 2019, men valgte å utsette studiene ett år. Det er ikke fritt for at de angret litt på det.

helt uforutsigbart for oss. Det er rett og slett ekstremt urettferdig, sier 21-åringen.

Martin er enig.

– Det er ikke mulig å sammenligne disse kullene, sier han.

Koronakullets høye snitt har ført til at de som gikk ut før, er blitt privatistkull.

Sarah har mange venninner som tar opp igjen fag.

– Dette er jenter som egentlig gjorde det godt nok på videregående. Nå må de bruke tid og penger på å ta opp igjen fag.

Sarah mener det burde bli mulig for dem som gikk ut før 2020 å søke uten eksamenska-

rakterer.

– Det vil i alle fall gjøre det litt mer rettferdig, sier hun.

Sarah, som i utgangspunktet ville inn på journalistikk, har nå funnet ut at en kreativ linje på Westerdahls frister mer.

– Jeg håper jeg kommer inn der i år. Det hadde vært fantastisk, sier Sarah.

Martin har søkt psykologi igjen.

– Jeg søkte i år igjen, men nå kommer et nytt koronakull. Jeg regner ikke med at jeg kommer inn, sier han. Men legger til:

– Jeg har jo fortsatt et høyt snitt og kommer inn på andre studier. Det blir nok bra uansett.

– De sterkeste elevene har tjent på situasjonen

Standpunktkarakterene på studie-spesialisering økte kraftig i fjor, viser en ny rapport.

– Alle de studieforberedende utdanningsprogrammene har hatt en stor økning i standpunktkarakterene, sier Hanne Halmrast (bildet), manager i Rambøll Management Consulting.

Rambøll har fått i oppdrag fra KS og fylkene å se på karakterene som ble gitt til elever som gikk ut av videregående i fjor.

– Det var en økning på 0,08 karakterpoeng i snitt på studieforberedende, og det er en kraftigere økning enn man kunne forvente, sier Halmrast.

I arbeidet med rapporten har Rambøll sett på karakterene i de ulike programmene og fagene, og sammenlignet dem med det de kaller forventet endring.

– Det var stor forskjell mellom studieforberedende og yrkesforberedende utdanningsprogram. Økningen i karaktersnittet var betydelig lavere for yrkesforberedende, sier Halmrast.

– For de fagene vi har analysert, ser vi en økning i øverste del av karakterskalaen. Funnene antyder at det i enkelte fag er de sterkeste elevene som har tjent på situasjonen.

I mediene er det tidligere hevdet at det er elevene med svake karakterer som hevet snittet i fjor, ved at de gikk fra stryk til 2. Dette har ikke forskerne funnet.

Rambøll har ikke sett effekten av manglende eksamenskarakterer for kullet som gikk ut i 2020.

Eksamenskarakteren er vanligvis lavere enn standpunkt, og trekker snittet til elevene ned. Det vil si at de som gikk ut i 2020, samlet sett har et klart høyere snitt enn de foregående elevene.

– Det er klart at dette kan slå urettferdig ut for tidligere kull, men vi har bare sett på konsekvensene for dem som gikk ut i 2020, sier Halmrast.

Selv om elevene fikk bedre karakterer og et høyere snitt, mener Halmrast at dette ikke er noen solskinnshistorie.

– Det er ikke bare positivt, dette. De som gikk ut i fjor, gikk glipp av læring, og det kan få implikasjoner senere i studieløpet, sier Hanne Halmrast.

FOTO RAMBØLL

Den snøggåande RIB-båten tar med seg ti elevvar om gongen ut til oppdrettsanlegget i havgapet. Båtførar Jan Inge Thoresen informerer 9.-klassingane før dei får koma om bord på laksemerden.

Laks til læring, næring og utfordring

Oppdrettsnæringa tilbyr ungdoms-skuleelevar ein heil dag med fordjuping og oppleving. Ein gratis lunsj med laks høyrer med. Men får dei unge servert heile sanninga om landets nest største eksportnæring?

TEKST OG FOTO Thomas Førde

Eit slør av skoddeskyer har nyleg trekt seg til sides, slik at den snøggåande farkosten kan gli lynraskt over den svakt bølgjande havflata, som speglar sola frå nærast skyfri himmel. Ramma er den aller beste for dei 30 elevane i 9. klasse ved Danielsens ungdomsskule på Karmøy, som vier dagen til havbruksnæringa.

RIB-båten (rigid-inflatable boat, eller på norsk: stiv oppblåsbar båt), med 300 hestekrefter fordelt på to utanbordsmotorar, tar med seg ti elevvar om gongen til oppdrettsanlegget i havgapet. Elevane får høve til å forlata snøggbåten og tek seg over til den 140 meter lange flytande gangvegen, som går rundt heile den sirkelforma laksemerden. Nede i sjøen, under gangvegen, heng ein diger 25 meter djup notpose, som skal hindra laksen frå å rømme.

I merden kan elevane sjå laksen som sprett og

dei små lusejegerane, som rognkjeks og berggylt, symjande omkring på jakt etter oppdrettsnæringas største plageånd, lakselusa. Midt i merden stikk det opp eit periskopliknande røyr med knekk på. Ut frå røyret, som roterer, blir det med jamne mellomrom kasta ut bitar av fôr til laksen. Regulering av mengd med fôr som blir sleppt ut, kan styrast via kamera og dataskjermar med tilhøyrande styrespake på basen inne på land.

Korleis middagen blir til

Sjefen for Røvær Fjordbruk, Alf Harald Thorsen, kan fortelja at i denne merden er det 150.000 laks som skal slaktast når kvar fisk om ca. åtte månader veg rundt fem kilo. Thorsen kan vidare fortelja om sær gode resultat av drifta ved dette oppdrettsanlegget og at dei ligg heilt i Norges-toppen

– Det er spennande å sjå korleis laksen lever og middagen blir til, seier Tonette Gabrielsen. Ho forsikrar at ho likar både laks og annan fisk til middag. Venninna hennar Christiane Karlsen seier seg derimot meir skeptisk til fiskemiddag.

Det vesle øysamfunnet Røvær er ein del av Haugesund kommune og ligg ein 25 minuttars båttur frå byens sentrum.

KART: SUNNIVA S. FØRDE

når det gjeld produktivitet, frisk laks og minimalt med angrep av lakselus.

Sjølv om dei fleste av desse 9.-klassingane kjem frå vestsida av Karmøy, eit område med rike tradisjonar innan fiskeri og næringsverksemd på havet, var det få av dei som hadde besøkt eit oppdrettsanlegg tidlegare. Fleire hadde likevel ei viss erfaring frå fiskebåt, gjerne saman med bestefar.

Tonette Gabrielsen seier at det er spennande å sjå korleis laksen lever og korleis middagen blir til. Ho forsikrar at ho likar både laks og annan fisk til middag.

27 besøksanlegg langs kysten

Langs kysten er havbruk- eller oppdrett den klart største næringa om ein måler i eksportverdi. I 2020 blei det eksportert laks frå Norge for om lag 70 mil-

liardar kroner. Ifølgje Sjømat Norge gir næringa jobb til 45.000 personar og produserer om lag 15 millionar laksemiddagar kvar dag.

Fiskeridirektoratet skriv på sine heimesider at for å betra kunnskapen om akvakultur hos publikum, har direktoratet høve til å innvilga såkalla visingsløyve. Dette tyder i praksis at havbruks-selskap som søkjer og oppfyller direktoratet sine krav, får løyve til å produsera meir laks (mellom 500 og 780 tonn årleg) mot at dei legg til rette for besøk og informasjon. Visingsløyve blir gitt for ti år.

I dag er 27 visingsløyve i drift langs kysten frå Rogaland i sør til Finnmark i nord. Det finst jamvel eit visingssenter på Tjuvholmen i Oslo. Røvær er førebels det einaste i Rogaland.

På øya, som ligg 25 minuttars reise med rute- ➤

Arne Torbjørnsen, lærar for 9. klasse, blei saman med elevane engasjert framfor spelskjermene i havbrukssenteret på Røvær.

Thilde Davidsen møter her ei kråkebolle

gåande snøggått frå Haugesund sentrum, har Alsaker Fjordbruk bygd eit informasjonssenter og eit anna bygg for ymse utstyr og eit lite akvarium med ymse sortar villfisk og sjødyr henta frå havet kring øya.

Laks på menyen

Etter at Ingunn Rasmussen, dagleg leiar ved havbrukssenteret, har ønskt gjestane velkomne til senteret og til det vesle øysamfunnet med snau 80 fastbuande, blir alle servert ein tidleg lunsj i form av lakse-wrap.

Etterpå blir klassa delt inn i tre grupper. Gruppene som ikkje reiser ut til laksemerden, besøker anten det nye informasjonssenteret eller får ein time ved akvariet. Der får elevane øvd seg på å kjenna att ymse fiskeslag og andre skapningar frå havet.

Det er ikkje tilfeldig at Alsaker Fjordbruk, som eig størstedelen av aksjane i oppdrettsanlegget, har valt ut dei suksessrike laksemerdane på Røvær som visningsanlegg for skuleelevar, turistar og andre interesserte.

– I tillegg til at anlegget har særskild god drift og framifrå resultat biologisk og økonomisk, ligg Røvær i kort avstand til eit bysenter som Hauge-

sund, seier Even Sjøteland, som har vore primus motor hos eigarselskapet under oppbygginga av havbrukssenteret.

Han opplyser at senteret hadde 11.000 besøkande i fjor.

Vil triggja dei unge

Sjøteland seier at for eigarselskapet er det viktig å få fram alle mogelegheitene som ligg i havet for dei unge.

– Havbruk er berre eitt døme på kva havet kan brukast til i framtida. Me ønskjer å triggja dei unge til å tenkja korleis mogelegheitene i havet kan utviklast og utnyttast. Til desse utfordringane og oppgåvene treng ein mange flinke hovud og dyktige hender.

Sjøteland gir dessutan ros til Haugesund kommune og skulekontoret som har vore særskild aktive

medspelarar under oppbygging av innhald og pedagogisk utforming av utstillingar og infotavler.

Naturvernforbundet átvarar

– Oppdrettsnæringa er stor og viktig langs kysten, og det er difor viktig at skuleungdom lærer korleis næringa blir driven, seier styreleiar i Naturvernforbundet, Truls Gulowsen.

Men han legg til at opplæring i regi av næringa sjølv fort kan bli ubalansert.

– Det er difor avgjerande kva som blir gjort i skulen etter besøk ved eit havbrukssenter, slik at informasjon om næringa ikkje blir propaganda, men balansert informasjon.

Gulowsen seier vidare at det ofte er impo- nerte å sjå kva dei får til ved eit veldrive oppdrettsanlegg.

– Men alle som kjenner litt til næringa, veit at

«Det er avgjerande kva som blir gjort i skulen etter besøk ved eit havbrukssenter, slik at informasjon om næringa ikkje blir propaganda.»

Truls Gulowsen, leiar i Naturvernforbundet

frå akvariet.

Kine Vikse finn svar på spørsmål under vandringa gjennom infosenteret. I framtida ønskjer ho å jobba med noko som kan bidra til eit reinare hav og til stans i skadelege klimagassutslepp.

dei har mange og store miljøutfordringar knytt til drifta. Det gjeld til dømes rømming av laks frå merdane, angrep av lus og sjukdommar, dyrevelferd for laks og for dei små lusejegerane som sym rundt i merdane, og ikkje minst forureining i havet og skadeleg påverknad på havbotn under merdane, seier leiaren i Naturvernforbundet.

Han ønskjer seg at skulen vil følgja opp bedriftsbesøk hos næringa med ein dag kor organisasjonar og fagfolk som er kritiske til sider av næringa får høve til å informera.

– Havbruksnæringa får i praksis gjennom ordninga med visingskonsesjonar statleg støtte til sitt informasjonsarbeid. Organisasjonar som Naturvernforbundet burde difor også få statleg støtte til å sikra balansert informasjon til skuleungdom, seier Gulowsen.

Problema fram i lyset

Rådgivar ved skulekontoret i Haugesund, Elise Røher, understrekar at kommunen la læreplanane og kompetansemåla til grunn då innhaldet i informasjonssenteret skulle utformast.

– Men kjem baksida av oppdrettsmedaljen godt nok fram i infosenteret?

– I oppbyggingsfasen av senteret peika me på

at sentrale kritiske spørsmål som er reist rundt næringa, må belysast. Det er blitt gjort til dømes i spørsmål rundt bruken av antibiotika, som tidlegare var omfattande, seier Røher.

I havbrukssenteret er det lagt opp til ein brei informasjonsflyt om mange næringar som er knytt til havet, både historisk og i notid. Her er informasjon om alt frå lakseoppdrett, via skipsfart, sildefiskeri og litt om olje- og gassverksemda. Men hovudtråden er oppdrettsnæringa.

– Ser Haugesund kommune prinsipielle utfordringar med å sleppa kommersielle aktørar til i skulen?

– I utgangspunktet er me sjølvsagt kritiske og varsame. Men samtidig har det gjennom fleire år vore prioritert, både regionalt på Haugalandet og i kommunen, utvikling av eit mest mogeleg fruktbart samarbeid mellom skule og lokalt næringsliv, seier Elise Røher.

– God pedagogisk tilnærming

Lærar Arne Torbjørnsen oppsummerer skuledagen på Røvær som vellukka:

– Dei siste vekene av skuleåret, når elevar tek til å bli meir urolege og utolmodige enn elles, høver det bra med ein klassetur. Dessutan er dette tilbodet svært variert og innhaldsrikt, med god peda-

gogisk tilnærming. Det er òg eit stort pluss ved tilbodet at det er gratis, med reise og servering inkludert, slik at alle skular, uavhengig av økonomi, kan nytta det, seier Torbjørnsen.

Han viser også til at havbrukssenteret har utforma oppgaver for ungdomsskuleelevane i form av spørsmål som dei må finna svar på undervegs gjennom utstillinga.

– Dette førte til godt engasjement.

– Blir det høve til kritisk oppfølging av teamet havbruk i undervisinga etter besøket på Røvær?

– Det blir ikkje rom for det før ferien. Men gjennom undervisinga elles i året, i naturfag og samfunnsfag, tar me sjølvsagt opp spørsmål kring miljøvern og berekraftig naturforvaltning. Eg fryktar difor ikkje at elevane skal sitja igjen med eit reint glansbilde-syn på havbruksnæringa, seier Torbjørnsen.

– Korleis ser du og din skule på at kommersielle aktørar får sleppa til i undervisinga?

– Eg ser ikkje dette opplegget som problematisk. I prinsippet skil det seg lite frå jobbmesser som ungdomsskuleelevane får besøkja i skulen sin regi.

Rolf (74) underviser på 53. året

Rolf Aagård (74) pensjonerte seg for ni år siden, men underviser fortsatt som timelærer ved skolene på Snåsa.

TEKST OG FOTO Kari Oliv Vedvik

– **Jeg synes** fortsatt det er artig å være lærer. Det må en, skal en stå i klasserommet, forteller Aagård.

Han har sju undervisningstimer i uka fast, og han har gjort en avtale med rektor om at han slipper å være med på møter.

– Det er ofte så mye tid som blir tullet bort på møter. Nå kan jeg bruke god tid på forberedelser. En må også forberede seg mentalt når en skal undervise. Klarer du å få kontakt med elevene, er du i himmelriket. Det motsatte er tungt, både for lærer og elever.

–Sørsamisk trenger brukere

Før han ble pensjonist, jobbet Rolf ved ungdomsskolen på Snåsa. Etter at han ble pensjonist, har han tatt vikartimer, da helst i tysk eller engelsk. Nå har han vært fast timelærer ved den sørsamiske skolen, Åarjel-saemiej skuvle, siden i høst.

– Ved denne skolen er det så få elever at flere trinn går sammen. Det er nytt for meg, men jeg synes at jeg har fått fin flyt også på det, sier Rolf.

Han er selv ikke samisk, men moren til hans barn er det, så både barn og barnebarn er samiske.

– Jeg skjønner en god del samisk, men snakker det ikke så godt. Hjemme hos barna mine snakkes det bare samisk. Det er bra. Sørsamisk trenger at flere snakker språket, slik at det ikke dør ut, sier Rolf.

Ifølge Wikipedia er det minst 270 personer som

snakker sørsamisk godt. Dessuten er det minst 340 personer som forstår språket godt. Forskjellen mellom nordsamisk og sørsamisk sies å være like stor som mellom norsk og tysk. Anslagsvis er det om lag 2000 sørsamer i Norge og Sverige.

Rektor ved Åarjel-saemiej skuvle er Hans Lindberg, som opprinnelig er svensk.

– *Snakker du sørsamisk?*

– Ja, jeg forstår og snakker en del av språket, sier Lindberg.

Det er viktig for skolen å ha lærere som forstår språket og kulturen, mener han; men det kan være krevende å finne lærere med den riktige kompetansen.

– Vi er superheldige som kan bruke en så erfaren lærer som Rolf som vikar, sier rektor Lindberg.

Helst tavle og kritt

Denne uka er alle elevene i hjemmeskole på grunn av et koronautbrudd i kommunen som har gjort at mange har havnet i karantene.

– Jeg hadde min første runde med undervisning via Teams i dag. Det gikk overraskende bra, forteller Rolf, som må innrømme at han ikke er så veldig glad i alle disse tekniske duppedittene som er i bruk i skolen.

– Jeg bruker tavle og kritt. Den der bruker jeg ikke, sier Rolf og peker på den interaktive tavla som henger ved siden av den vanlige tavla.

Rektor ved Åarjel-saemiej skuvle, Hans Lindberg, er opprinnelig svensk, men forstår og snakker en del sørsamisk.

Rolf Aagård viser med fingrene hvordan endingene på samisk skal sies.

– Jeg lærer meg det jeg har bruk for, men hvis det er mulig, bruker jeg de metodene jeg brukte tidligere.

Rolf underviser de eldste elevene på barnetrinnet, de som går på 5., 6. og 7. trinn. Men elevene deles i enkelte fag. Rolf har innført noe elevene ikke hadde på timeplan før.

– Ja, jeg har innført «penskrift-bok» og touch-metoden. Mange elever bruker bare to fingre når de skriver på tastatur, og det er ikke så effektivt. Selv om de ikke trenger å lære å skrive så pent, bør håndskriften være slik at det er mulig å forstå den.

Bestefar

Ved skolen er også barnebarna til Rolf elever, og han underviser dem også.

– På skolen er de elever på lik linje med andre elever. Jeg underviste også mine egne barn da de

gikk på skolen, men jeg var aldri klasseforstanderen deres. Jeg var bevisst på at de ikke skulle ha noen fordeler av at jeg var læreren deres, sier Rolf.

Det er 52 år siden han begynte som lærer, og han synes fortsatt det er givende.

– Pensjonerte lærere som fortsatt vil undervise, er en ubrukt ressurs som flere burde benytte seg av. Skal en lykkes i klasserommet, må en være på plass i seg selv og ha lyst, det gjelder lærere i alle aldre, sier supervikaren.

Rolf kommer til å ta vikartimer så lenge han synes det er givende.

Han liker å være godt forberedt til timene og bruker en del tid på det.

– I mine år som lærer har jeg nok gjort og sagt ting jeg ikke burde, men jeg håper at jeg for det meste har gitt elevene mine positive opplevelser, sier Rolf Aagård.

Før han ble pensjonist, jobbet Rolf ved ungdomsskolen på Snåsa. Siden har han tatt vikartimer, da helst i tysk eller engelsk. Nå har han vært fast timelærer ved den sørsamiske skolen, Åarjel-saemiej skuvle, siden i høst.

Petit

Dag Gulbrandsen

Chanel nr. 5

ILL. FOTO: ONANDER SEAN/ISTOCKPHOTO

Det er rart å huske så mange lukter!

Jeg husker lukten fra naturfagrommet på Kjelsås skole.

Jeg husker lukten av pirquet-prøver.

Jeg husker lukten hos skoletannlegen.

Jeg husker ånden til engelsklæreren.

Jeg husker og har gode følelser for Chanel nr. 5.

Det er rart å tenke på lukter som barndomsminner, men lukter, bilder i hodet og tanker i hodet, er likeverdige minner i livets minnebok. Vonde lukter og gode lukter – vonde minner og gode minner.

Én dag i året fikk vi besøke naturfagrommet, enda vi bare gikk i småskolen. Benkene var satt opp som et amfi, og låste skap var fylt med døde dyr på sprit og andre rariteter. Helt nede ved kateteret sto et ordentlig skjelett, og det var ganske skummelt. «Ikke rør noen ting», sa læreren i ren Margrethe Munthe-stil. Vi turte nesten ikke å puste, så høytidelig var det å være på naturfagrommet. Og lukten fra dette rommet var helt spesiell. Vi kalte den bare for naturfagromlukten, og alle visste hva vi mente. Lukten fra pirquetprøvene var også en slags naturfagromlukst.

Alle rom luktet forskjellig, noen godt og andre spesielt. Det var egentlig bare søppelbua som luktet vondt. Skolekjøkkenlukta var blant ti-på-topp-luktene; en herlig blanding av matlukst og ikke minst rengjøringsmidler. Husstellærer Tallaksen innprentet alle om at «Mat skal aldri tilberedes i et grisehus»!

Det går også an å være redd for lukter. Lukten hos

● Dag Gulbrandsen

pensjonist etter 40 år i skoleverket

FOTO: PRIVAT

skoletannlegen var en slik lukt. Det var kanskje ikke lukten i seg selv, men det var boringa. «Vær så god, sett deg ned i stolen», sa tannlegeassistenten. Skoletannlegen hadde et bor som jeg tror han sveivet i gang med beina. Det gikk bare SÅ sakte, og det gjorde SÅ vondt. Det eneste positive med å være hos skoletannlegen, var å kunne fortelle hvem som var den neste. Det var en stor skuffelse hvis oppgaven var å si «Ingen fler»!

Ånden fra engelsklæreren var langt ifra god. En blanding av lukten av kaffe og pipetobakk var ikke drømmelukten for en tolv-åring. «Jeg klarer dette fint uten hjelp, jeg», var standardsetningen når han nærmet seg.

Klasseforstanderen min på mellomtrinnet luktet godt. «Chanel nr. 5», sa min mor etter foreldremøtet. Jeg likte godt når hun bøyde seg ned for å hjelpe. Da var lukten helt nær! Jeg foreslo for klassen at vi skulle kjøpe en flaske i avskjedsgave. Da bare lo de. Det var kanskje for at vi var rein gutteklasse.

Hvis vi skal ha 60-årsjubileum, skal jeg kjøpe meg en flaske Chanel nr. 5. Den skal jeg dynke meg med for å komme helt i modus.

«Da var lukten helt nær!»

● Tilbakeblikk

For 50 år siden

Barn eller asfalt?

I dette nummer av Norsk Skoleblad har vi en reportasje fra et daghjem i Bergen. En vei blir lagt over barnas lekeplass. Når veien er ferdig, skal barna holde til på nordsiden av en 3 meter høy mur, med bilene rett og slett over hodene på seg. [...] Mange, mange ganger ser vi kampen mellom barn og lekeplass på den ene siden, asfalt og bil på den andre siden. Og gang på gang opplever vi at barnet, mennesket, taper. (Fra lederartikkelen).

Norsk Skoleblad
nr. 25/1971

For 25 år siden

Aksepterer ikke at rektorene får munnkurv

Ved en av Oslos grunnskoler nekter rektor å informere foreldrene om skolens elendige økonomi, av frykt for represalier fra skolesjefen. – Situasjonen er ikke uvanlig, sier nestleder Solveig Bugge i Lærereforbundet Oslo. Norsk Presseforbund krever nå redegjørelse fra byråd Signe Horn. – Dette er en måte å forholde seg til åpenhet og dialog som er forstemmende, sier Arne Jensen i Norsk Presseforbund.

Skolefokus
nr. 11/1996

Fotografiske
tilbakeblikk
fra skole og
barnehage.

Gutar på tur

Om dei er på personalseminar med innlagt lagbygging, utflukt med elevar eller rett og slett ein kame-ratgjeng frå jobben på gutetur, er ikkje lett å seie rundt 125 år etter. Men kollegaene frå katedralsku-len Kongsgård i Stavanger held både på hattar og ei myndig mine medan dei nyt vårsola og kanskje ser fram til ein etterlengta sommarferie. Ifølgje boka «Kongsgård: Stavanger katedralskole 1824-1999» er herrane frå venstre: Peter Boye, Boye Jacobsen, Thor Eeg-Larsen, Wilhelm Andreas Eckhoff, Johan Platou, Henrik Bahr og Malte Sehested Langberg.

Bøker

Aktuell bok MELDT AV Kirsten Flaten, dosent ved Høgskulen på Vestlandet

God skildring av den komplekse lærarrolla

Lærerens arbeid med tidlig innsats

Av Jorun
Buli-Holmberg
Fagbokforlaget 2021
138 sider

Det er overkommeleg å meistre lærarrolla, men det krev at ein held seg fagleg oppdatert.

Boka byrjar med eit innblikk i ordinær pedagogikk og går etter kvart over til eit meir spesialpedagogisk fokus, utan at desse vert sette opp mot kvarandre som avskilte einingar. Her kan ein i bakgrunnen skimte pedagogikkprofessoren Peder Haug, som påpeikar at desse kategoriane ikkje er gjensidig utelukkande, og at det heller ikkje er forventat at dei vert det. Boka er eit godt bidrag til å dra saman desse to pedagogiske vinklingane. Overordna styringsdokument for skulen er godt integrerte i teksten og gir innsikt i korleis desse kan forståast inn i skulekvardagen.

Kompetanse vert understreka

Læraren sin kompetanse vert trekt fram gjennom heile boka, og det vert understreka kor viktig den er i skulekvardagen. Læraren si rolle som den viktigaste komponenten i pedagogikk og spesialpedagogikk vert påpeika. Læraren står i eit krysspress i utfordringane med å romme eleven sine behov innfor rammene av klassemiljø og samstundes syte for at kompetansemåla på trinnet vert nådd for alle. Dette arbeidet stiller krav til kompetanse innfor både pedagogikk og spesialpedagogikk. Kompetanse vert forstått som å kunne tileigne seg og nytte kunnskap og ferdigheiter for å meistre utfordringar og oppgåver i kjente og ukjente situasjonar og samanhengar. Det vert òg stilt krav om forståing for, og evne til refleksjon og kritisk tenking, siterer forfattaren frå Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (LK20).

Tidleg innsats som omgrep og prinsipp

Tidleg innsats har vore ein del av vokabularet i pedagogiske institusjonar sidan rundt 2000 og vert grundig gjennomgått i teksten både som omgrep og prinsipp. Her vert det oppfordra til å vere medveten om at tidleg innsats òg inneber å vere merkksam på kva behov som finst, då læraren er tett på elevane i kvardagen. Kompetanse hos læraren er ein viktig del av det å kunne utøve tidleg innsats, og her vert det synt til stortingsmeldinga «Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i bar-

nehage, skole og SFO» (2019–2020).

Interessant er det å lese at det forebyggjande perspektivet vert godt planta inn i tankar om tidleg innsats. Forfattaren minner om at skulen skal romme alle elevar, det ligg i det samfunnsansvaret som skulen er gitt. Det inneber å dekke ein myriade av ulike behov for den målgruppa som skulen har ansvar for, som er elevane. Dette stiller igjen krav til læraren sin fagkompetanse og didaktiske kompetanse, og er knytt til oppgåvene som finst i skulen. Læraren sin kompetanse omfattar fag og undervisning, og samstundes sosiale, emosjonelle og relasjonelle kunnskapar og ferdigheiter. Teksten er kort innom årsaksforklaringar til at elevar har utfordringar, som arv, modning eller personlege og miljømessige faktorar. Men fokus i boka er ikkje på den individuelle elev, men er retta mot skulen i heilskap.

Ei samarbeidande rolle

Lærarrolla er ei samarbeidande rolle. Læraren skal ikkje åleine ha ansvar for å implementere tidleg innsats. Kollegaer er sjølvsagte samarbeidspartar,

Læraren står i eit krysspress i utfordringane med å romme eleven sine behov innanfor rammene av klassemiljø og samstundes syte for at kompetansemåla på trinnet vert nådd for alle.

ARKIVFOTO MARIE VON KROGH

og andre sentrale aktører i samarbeid er eleven, foreldre, og hjelpeapparatet utanfor skulen. Ein må peike på at samarbeid er grunnleggande naudsynt, og at det er ein gjensidig avhengigheit mellom partane. Dette gjev forståing for at det er likeverd mellom partane, der alle aktørane har medansvar for å oppnå gode faglege og sosiale resultat. Eleven er hovudperson i sitt eige liv og kjenner problemet frå innsida, foreldre kan være gode støttespelarar, og læraren har den naturlege leiarskapen i samarbeidet; eit leiarskap som det er naudsynt å avklare i byrjinga av eit samarbeid. Samarbeidet kan òg omfatte andre etatar. Læraren si evne til å kommunisere kan være eit bere eller breste her. Å ha kommunikasjonsferdigheiter som fremjar samarbeid, kan hindre motstand og konflikt mellom partane, og for dei fleste er det naudsynt med innsats for å tileigne seg slike ferdigheiter.

Kompleks lærarrolle

Det komplekse i lærarrolla vert godt skildra, og med ein grunntone om at det er overkommeleg å mestre denne rolla. Det krev at den enkelte lærar held seg fagleg oppdatert og utviklar gode kommunikasjonsferdigheiter. Men det aller viktigaste er at læraren bygger relasjon til elevane. Å lytte til elevane, samstundes som læraren gjev anerkjenning og aksept, er del av kommunikasjonen som legg grunnlag for ein god relasjon. Forfattaren viser til dette som relasjonsleiing og er tydeleg på at det er naudsynt i ein oppdatert og levande skule.

Høver for pedagogikkstuderande

Boka gjev grunnlag for å forstå pedagogikk, spesialpedagogikk og tidleg innsats som omgrep og overlappande felt, og ho høver derfor godt for alle som studerer pedagogikk. Også for lærarar, rektor og inspektørar vil boka være med og skape felles forståing for omgrepa. Det er ikkje naudsynt å lese heile boka, det er kortfatta innleiingar ved inngangen til kvart kapittel som gir oversikt over innhaldet. Dette gjer det lett vint for lesaren å orientere seg og plukke ut dei kapitla som har interesse.

Som medlem i Utdanningsforbundet får du bladet Utdanning og ett valgfritt tidsskrift

Du kan velge mellom tidsskriftene:

Første steg (for barnehage), **Bedre Skole** eller **Yrke**.

Du kan også abonnere på fagbladet

Spesialpedagogikk til medlemspris. Bladene utgis både i papirutgave og som e-blad.

Du kan bestille og endre dine abonnement her (for medlemmer):

Min side: udf.no/min-side/mine-abonnement

Medlemsservice: medlem@udf.no / Tlf. 24 14 20 00

Ikke medlem, men ønsker abonnement?

E-post: abonnement@utdanningsnytt.no

La gutter få lekeslåss

Innenfor trygge rammer kan gutter utvide bevissthetsen rundt kroppsspråk, styrke og selvbeherskelse, og dermed integrere empati i væremåten sin.

Jeg er overbevist om at lekeslåssing er en viktig faktor i utvikling av empatiforståelse hos gutter, og det er en plattform som neglisjeres i barnehager som resultat av ansattes uvillighet til å ta ansvar for å legge til rette for slik type lek. Empati, som er evnen til å følelsemessig se og oppleve fra en annens perspektiv, forutsetter en tolkning av egne erfaringer samtidig som en ikke tolker den andres uttrykk for følelser som sine egne. Å lære dette krever muligheten for å prøve og feile, teste og finne grenser, og å kjenne på det med hele kroppen. Lekeslåssing, eller boltrelek som er rette begrep å bruke, er nettopp en lek hvor kroppen tas i bruk som metode for kommunikasjon. Den skjer naturlig som annen lek og forekommer oftest utendørs og mellom gutter hvor de tester ut vennskap, språk og kroppslig styrke. Dessverre er ikke voksne godt nok til stede under denne type lek, og derav oppstår skiftet mellom boltrelek til alvorlig slåssing, og boltreleken ender opp ansett som aggressiv og uønsket.

Aggresjon er likevel nøkkelordet, og det er på tide vi som pedagoger forstår at aggresjon må integreres, ikke undertrykkes. Spesielt hos gutter som uheldigvis oftere blir assosiert med aggresjon, vold og impulsivitet. Jenter er aggressive de også, men atferdsmessig tar ikke jenter i bruk aggresjon på lik linje med gutter. Dette er grunnen til at jeg setter søkelyset på boltrelek ute blant gutter, og ikke jenter.

Det er gjort observasjonsundersøkelser som viser at de voksne er fraværende i barnas kroppslige lek på utelekeplassen i 75 prosent av observasjonene. Det er derfor ikke rart at denne form for lek blir oversett, neglisjert som læringsplattform, assosiert

fra aggresjon til vold og dermed tabu å ta opp. Nettopp fordi vi voksne ikke tar ansvar. På avstand ses boltrelek fort veldig voldelig ut. Kroppsbevegelser ute av kontroll medfører undervurdert treffkraft og kan ende opp i tårer, gråt og neseblod. At det observeres på avstand, er imidlertid nettopp indikasjon på feilslått tilnærming. Psykolog, barnekulturviter og familieterapeut Margareta Öhman poengterer denne forskjellen mellom boltrelek og alvorlig slåssing. Det er forskjell på en dytt med åpne håndflater og et slag med lukket knyttneve. Det er forskjell på blikkontakt med høy lyd, og ubehagelig stillhet med avvikende blikk. Skiftet skjer fort, og det er her vi voksne må gripe inn, ikke med kjeft og avverging, men med forklaring og veiledning. Slik kan vi sette ord på nyansene ved empati så barna får muligheten til å se sammenheng mellom hendelse og utfall.

I boltrelek foregår det like mye en kroppslig dialog som testing av kroppslig styrke. Barna tar avstand og løper mot hverandre, dytter, holder hverandre nede og utfører kroppskontakt på hender, armer, skuldre og rygg hvor smerteterskelen er høyere enn for eksempel ved halsen og hodet. Kroppslig dialog er når vi tar i bruk kroppen for å formidle vekten av det vi sier med eller uten ord. Er vi voksne til stede, kan barna få mulighet til å forstå sammenhengen mellom regulering av styrke og konsekvens. Litt dytting opprettholder leken, mens et for hardt slag avbryter leken. Dette er viktig å få frem, da barn i alderen fire til seks år som deltar i slik type lek også er i et stadium i språkutviklingen hvor de begynner å ta i bruk abstrakter, skal vi tro Jean Piagets arbeid med atferd og moralsk utvikling. Gjennom repetisjon kan barnet sakte, men sikkert trekke trådene mellom empati som abstrakt tema og fysisk aktivitet som basis for sosial kompetanse ved å sakte, men sikkert integrere aggresjon fremfor å undertrykke den. Forklart på en annen måte:

Når undersøkelser viser at 70 prosent av det vi ønsker å formidle kommuniseres ved kroppsspråk, er det en fordel å beherske kroppen. Desto tidligere vi lærer, jo bedre.

Det er ikke for ingenting at barnehager har blitt en del av Utdanningsdirektoratet. Desto tidligere barn lærer seg språk, desto bedre forutsetninger har de for å gjøre det bra på skolen. I 2014 kom psykisk helse på banen, og barnehager har nå verktøy som «grønne og røde tanker» for å bygge opp om psykisk helse ved å øke bevissthetsen rundt forskjellige følelser. På lik linje med språk og psykisk helse, er det viktig å anerkjenne boltre-

«Når undersøkelser viser at 70 prosent av det vi ønsker å formidle kommuniseres ved kroppsspråk, er det en fordel å beherske kroppen. Desto tidligere vi lærer, jo bedre.»

leken som en ekstra ressurs i å lære om empati. Vi trenger ikke annet verktøy enn et holdningsskifte hos oss ansatte, hvor vi tar hendene ut av lommene, beveger oss og forstår at barn lærer best på deres premisser og gjennom deres former for lek. Innenfor trygge rammer kan gutter utvide bevissthetsen rundt kroppsspråk, styrke og selvbeherskelse, og dermed integrere empati i væremåten sin som bedre

forutsetning for å takle større situasjoner senere i livet som helt klart vil påvirke emosjonelt sterkere enn en uheldig knyttneve i nesen av en venn.

Vi slutter nemlig aldri å leke, men leken blir mer verbal og kroppslig subtil med tiden, og de klare trygge rammene fulgt opp av voksne blir erstattet av et samfunn som forventer at du tar konsekvensene av handlingene dine. Derfor er det en fordel å ha hatt mulighet til å teste ut egne og andres grenser i kontrollerte omgivelser slik at en på sikt forstår omfanget av å ta ansvar for egne handlinger.

Som onkel Ben fra Spider-Man sa: «Med stor styrke følger stort ansvar».

Markus Jaime Oddekav Pettersen
barnehagelærerstudent
FOTO: TONJE HOLLUND

Kjønn og yrkesfag på bygda

Motivasjon er det viktigste for å lære. Er man ikke motivert for studieretningen sin, er risikoen for frafall mye større.

En rekke faktorer spiller inn på den enkelte elevs utdanningsvalg. Hver eneste vår søker omkring 200.000 norske elever seg til et program i videregående opplæring. Vanlige forklaringer på elevers utdanningsvalg peker enten tilbake på foreldres yrkesmessige og økonomiske bakgrunn eller fremover på samfunnets behov. At jenter velger omsorgsrelaterte yrker og gutter retter seg mot industri-, konstruksjons- og produksjonsfag, er vanlig, noe som samfunnet av og til prøver å korrigere gjennom rettede kampanjer som «Menn i helse» og «Jenter og teknologi».

Yrkesfaglærere underviser oftere enn andre lærere i kjønnsdelte klasser, og de er de aller viktigste aktørene for å sikre kvalitet i opplæringen og for å forhindre frafall i videregående skole. Men hva vet vi egentlig om årsakene til kjønnsdelte studie- og yrkesretninger?

Linda-Marie Neshagen Haakonsen har nylig skrevet en masteroppgave i yrkesdidaktikk ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) som hadde som mål å belyse utdanningsvalg og fremtidsplaner for elever på bygda. Her undersøkte hun hva som motiverte en gruppe elever i en helse- og oppvekstklasse. I klassen var det kun jenter. Elevenes fremtidsdrømmer kan kanskje overraske mange, men er et viktig alternativ til problemfokuset på disse jentenes yrkesvalg.

For å se på samspillet mellom oppvekstmiljø og utdanningsvalg ble elevene i den kvalitative undersøkelsen stilt spørsmål som handlet om deres omgivelser, klassemiljø og fremtidsplaner. Lærerne deres ble også bedt om å reflektere over hvordan omgivelsene spiller inn på trivsel og læring. Små undersøkelser som dette kan ikke brukes til å generalisere, men kan likevel bidra til at vi forstår mer av det komplekse samspillet mellom kjønn, oppvekst og sosial bakgrunn, lokalsamfunn og yrkesvalg. Nettopp dette er det vi ser i denne masteroppgaven.

Mens mange politikere og forskere er opptatt av at det bør være bedre kjønnsbalanse i arbeidsmarkedet og ved ulike studieprogram, glemmes det ofte å undersøke hva studiene representerer for den enkelte elev. Fullføringsreformen i videregående opplæring er en fin aktualisering for betydningen av å fullføre videregående skole og peker på

behovet for mer kunnskap om hva som motiverer unge mennesker i læringsprosesser. En utfordring med diskursen om videregående opplæring er at man fokuserer på hvordan utdanningen formelt kvalifiserer til et yrke, og ikke nødvendigvis hva den representerer i ungdommens liv her og nå.

Dermed mister man muligheten til å forstå hvordan og hvorfor unge kvinner velger yrker som sikrer rammer for deres egne liv og både gir trygghet og tilhørighet, men som også kan være et springbrett videre i livet. Helse- og oppvekstfagene er svært kvinneorienterte, men det er også en yrkesfaglig linje som rekrutterer til trygge velferdsyrker som kan gi muligheter til å knytte seg til lokalsamfunnet. De som jobber med opplæring, vet at motivasjon er det viktigste for å lære. Er man ikke motivert for studieretningen sin, er også risikoen for frafall mye større.

Studien viser at jentenes fremtidsplaner er svært varierte. Noen jenter drømte om å stifte familie i lokalsamfunnet, mens andre ønsket å studere videre og siktet seg inn mot typiske prestisjeyrker som advokat eller psykolog, utdanninger som krever forflytning til større tettsteder. For å beholde tilknytningen til lokalsamfunnet er det rasjonelt for jentene å utdanne seg til et yrke i helsesektoren, en av de større sektorene i bygden.

Dette valget styrket tilknytningen til oppvekststedet og det lokale arbeidsmarkedet. Venner og familie hadde betydning for utdanningsvalgene deres ved at de kjenner noen som studerte det samme, eller har søsken eller foreldre med yrker i helsesektoren. Kjennskap til yrket og forbilder i omgivelsene skaper trygghet og er en kilde til identitet. Vennene deres og det nåværende klassemiljøet hadde også mye å si for disse jentene, som opplevde at de ble godt ivaretatt av hverandre og av lærerne. Dette skapte en trygg ramme for yrkesopplæringen, selv om flere ikke nødvendigvis hadde tenkt å satse på en karriere i et helsefag.

Valget av yrkesfag generelt og helse- og oppvekstfag spesifikt er rasjonelt på mange måter. De som velger denne studieretningen, sikrer seg arbeid innen helse- og omsorgssektoren, yrker alle lokalsamfunn har behov for, og som ikke kommer til å forsvinne i den nærmeste fremtid. For det andre er helse- og oppvekstfag et godt valg

● **Linda-Marie Neshagen Haakonsen**

masterstudent i yrkesdidaktikk, NTNU

FOTO PRIVAT

● **Eli Smeplass**

førsteamanuensis ved Institutt for lærerutdanning, NTNU

FOTO RONNY LAUTEN

fordi norsk videregående opplæring ikke inneholder blindveier, men skaper muligheter ungdommene kan bygge videre på om de ønsker. De kan ta påbygg, og de kan studere videre innenfor helsefagene eller andre fagområder senere i livet. Helse- og oppvekstfagene i videregående gir et bredt spekter av karrieremuligheter som kan kvalifisere til videre studier som eksempelvis sykepleier, førskolelærer og yrkesfaglærere.

Studien er en påminnelse om to ting. For det første må vi erkjenne at spørsmål om yrkesvalg ikke bare handler om arbeidsmarkedets behov og våre likestillingsidealer, men også om den enkelte elevens behov for tilhørighet. For det andre kan vi ikke politisk styre kjønnede yrkesvalg om vi ikke er mer nysgjerrige på hva utdanningen representerer i det enkelte liv. Statistikk om kjønn og utdanningsvalg blir ofte presentert som problemer vi som samfunn må forsøke å påvirke, men hva skjer om vi heller spør motsatt: Hva er det som gjør helse- og oppvekstfag attraktivt for unge kvinner på bygda?

Som henholdsvis lektor i helse- og oppvekstfag og ungdoms- og samfunnsforsker er vi opptatt av at ungdomstiden også har egenverdi. Mens de voksnes verden ofte er påvirket av politiske forestillinger om likestilling og arbeidsmarked, tar ungdom også valg basert på verdier som tilhørighet og kjønnsidentitet. Om vi tar budskapet i fagfornyelsen på alvor, kan vi også forvente at dagens elever og læringer skal tilegne seg nye kunnskaper og egenskaper gjennom hele livet. Da må vi være mer nysgjerrige på hva som motiverer elevenes utdanningsvalg. Det kan være hele nøkkelen til å forstå hvordan samfunnet kan hjelpe dem videre.

Sensorer har ikke krav på egenmelding, sykepenger og feriepenger

Dette er arbeidsforholdet fylkene tilbyr høyt utdannede lektorer. Hvordan kan dette gå an?

Kjære sensor, eller du som tenker å ta et sensoroppdrag. Visste du at du ikke har helt alminnelige rettigheter som retten til å bruke egenmelding, eller få ferie- eller sykepenger?

Se for deg to scenarioer:

1. Du tar på deg å jobbe som sensor på privatisteksamen og får tildelt åtte sensoroppdrag fra fylket, som også er din arbeidsgiver i din daglige lektorjobb. Sensuren skal utføres etter arbeidstid på åtte ulike kvelder. Du rydder i kalenderen, for ettermiddagene må selvsagt være uten andre oppgaver. Du lager eksamensoppgaver, og du kontakter din andresensor.

Etter alt forarbeidet sitter du der, dagen før en gjeng på hele åtte kandidater skal opp til sin eksamen, med feber. Du kan rett og slett ikke møte opp, og spesielt ikke nå i korona-tiden, hvor ethvert lite forkjølelssymptom medfører at du ikke skal gå på jobb. Du melder fra til eksamenskontoret, som finner en annen sensor. Heldigvis får privatistene gjennomført sin eksamen, tenker du. De har jo lest og forberedt seg frem mot denne datoen, og dette kan være avgjørende for en videre studieplass. Du sender til og med eksamensoppgavene dine til eksamenskontoret, slik at den nye sensoren slipper å lage nye med så kort frist.

Så prøver du å legge inn egenmelding, men sitter igjen med et stort måpende ansikt. Ikke krav på å bruke egenmelding? Beskjeden fra arbeidsgiver er klar: Dette er ikke et arbeidsforhold. Du har ikke rett til å bruke egenmelding. Du får heller ikke betalt for forberedelsene du har gjort.

2. Du tar også her på deg å jobbe som sensor på privatisteksamen. Du møter opp og gjennomfører kveldens eksamener. Du er ganske sliten, hele åtte kandidater i dag også. Så tikker det plutselig inn en melding når du kommer hjem. Du må i karantene. Du har nettopp vært på et sensoroppdrag hvor kandidaten fikk påvist covid-19. Du har jo tre oppdrag igjen denne uken.

Også her sitter du igjen som et stort spørsmålstegn. Du har ikke rett til å bruke egenmelding. Dette er ikke et arbeidsforhold, selv om arbeidsgiver også er din arbeidsgiver i hverdagen, og du

har hatt så mange sensoroppdrag at det i hvert fall dekker kravet for opptjent arbeidstid etter folketrygdloven. Du som har gjort alt forarbeidet, og faktisk regnet med å få den ekstraintekten dette gir på neste lønn. I tillegg er det arbeidsforholdet som direkte er årsaken til at du må gå i karantene. Hvor i alle dager er rettighetene dine etter arbeidsmiljøloven?

Dette er faktisk to ekte eksempler fra 2021. Dette er arbeidsforholdet fylkene tilbyr høyt utdannede lektorer. Hvordan i alle dager kan dette gå an?

Etter arbeidsmiljøloven paragraf 1-8 er arbeidstaker enhver som utfører arbeid i en annens tjeneste. Det kan vel vanskelig argumenteres mot at en sensor utfører arbeid i en annens tjeneste, altså må en sensor være arbeidstaker. Videre definerer samme paragraf en arbeidsgiver som enhver som har ansatt arbeidstaker for å utføre arbeid i sin tjeneste. Når man får tildelt et sensoroppdrag av fylket, har jo fylket ansatt sensor for å utføre arbeid i fylkets tjeneste. Etter dette må det vel være enighet om at det både foreligger en arbeidstaker og en arbeidsgiver, og ikke minst et arbeidsforhold.

Folketrygdlovens paragraf 8-24 gir deg rett til å benytte egenmelding hvis arbeidsforholdet har vart over to måneder. I utgangspunktet er de fleste sensorer fast ansatt hos samme arbeidsgiver som tildeler sensoroppdraget, og de vil derfor oppfylle dette kravet. I tillegg vil jo en sensor som har hatt flere perioder med sensoroppdrag, uansett fylle dette tomånederskravet til ansettelse. Rundt mer uklare ansettelsesforhold har Ankenemnda for sykepenger i arbeidsgiverperioden uttalt at dersom vilkårene om opptjeningsstid er oppfylt og det er avtalt nye vakter innen 14 dager, er arbeidsgiver forpliktet til å betale sykepenger for de avtalte fremtidige vaktene. Dette treffer jo nettopp tematikken rundt avtalte sensoroppdrag fremover i tid; her blir det slått fast at arbeidsgiver er forpliktet til å betale sykepenger.

La oss så se på selve privatistordningen. Privatistordningen er et tilbud fylkene gir i de fleste fag

Mariann Kipperberg
medlem i Utdanningsforbundet
FOTO PRIVAT

fra videregående utdanning, for å gi elever mulighet til å ta eksamen. En slik mulighet kan være avgjørende for veien til videre studier. Hvem er så disse privatistene? Det kan være elever som tar opp igjen et fag for å forbedre sin karakter, eller elever som har vært syk på en eksamen, eller som av ulike grunner ikke har kunnet følge ordinær undervisning.

La oss videre se på arbeidsgivers argumentasjon. Her gir fylket beskjed om at en privatisteksamen ikke sees som en del av den ordinære eksamensgjennomføringen, og det å være sensor på privatisteksamen er et frivillig oppdrag, og du kan derfor ikke bruke egenmelding. Man er altså ikke en arbeidstaker som utfører arbeid i en annens tjeneste som sensor. Hva er det egentlig man gjør da, hvis man ikke utfører et arbeid når man arbeider som sensor? Her må foreningene komme inn og kjempe frem rettighetene vi trodde gjaldt for hele arbeidslivet, også for lærerne.

La oss til slutt se på de som tar på seg sensoroppdrag. De er et viktig ledd i skolesystemet, siden systemet krever sensorer. Dette er høyt utdannede mennesker, som bidrar til at ungdommer får tatt eksamen. Men hvorfor i alle dager godtar de slike betingelser? Er det fordi de ikke vet det? Eller er de dumsnille?

Kjære sensor, eller du som tenker å ta et sensoroppdrag: Tenk deg om, husk du har ingen alminnelige rettigheter som arbeidstaker.

Så en mer alvorlig appell: Dette kan vi ikke godta. Dette må endres. Vi driver ikke med gratisarbeid. Fra flere hold kommer det meldinger om at nok er nok, og dette er et bidrag til samme debatt. Vi må kreve skikkelige betingelser på lik linje med det alle andre i arbeidslivet. Vi må ikke bare bøye hodet og si tusen takk for ingenting!

Mer lek for seksåringene

Evalueringen av seksårsreformen viser at lekens posisjon blir svekket i overgangen fra barnehage til skole. Lekens betydning for barns trivsel og utvikling endres ikke når femåringene blir ett år eldre.

21 år etter at seksårsreformen ble innført – og for sent til å inngå i fjorårets fagfornyelse – har den første evalueringsrapporten kommet. I den kommer det frem at lærere i barnehage og skole har et svært ulikt syn på lek, og at dette kan hindre de yngste elevenes rett til medvirkning. I barnehagen anses leken som viktig, mens i skolen blir lek forstått som noe barn holder på med i friminuttet, en aktivitet som foregår før «det som egentlig skal skje», nemlig den faglige undervisningen, skriver rapportforfatterne Bjørnstad, Dalland og Sundtjønn. Tilsidesettelsen av leken skjer til tross for intensjonen med reformen om en glidende, lekende overgang fra barnehage til skole. En av forskerne som trekkes frem i rapporten hevder at leken i første klasse aldri er helt «fri», og at det er sjelden lærerne deltar i den.

Neglisjeringen av lekens plass i de yngste elevenes skolehverdag forsterker skillet mellom det viktige (utdanning) og det mindre viktige (lek). Denne forståelsen av lek i skolen er det på høy tid å utfordre. I den tyske filosofen Hans-Georg Gadamer's begrep om lek har den en egen kraft. Leken er ingen avkoblingsaktivitet – den lever sitt eget liv og kan ta over de lekende fullt og helt. De yngste barnas lek setter de voksne ut av spill med sin til tider uforutsigbare og ustyrlige karakter. Å erkjenne lekens ukontrollerbare egenskaper kan være vanskelig for profesjonelle i tillits- og autoritetsposisjoner. Hvis vi skal ta barns lek på alvor, slik Gadamer mente vi burde, er vi nødt til å fri oss fra de styrende prinsippene som har strukturert de yngste elevenes utdanning de siste to tiårene. Lærere vet hvor befriende det kan være å komme på innsiden av barnas verden når elevens medvirkning i læringsprosessen skjer naturlig og leken tillates å være utgangspunktet for undervisningen. Evalueringsrapporten fremhever også forskning som viser at barna selv savner den frie leken fra barnehageårene. Vi som har pedagogisk og pro-

fesjonelt ansvar i barnehagen, er forpliktet til å se etter de lekne detaljene i hverdagen og forsøke å gjøre disse større. I praksis betyr dette at vi bruker leken til å bli kjent med, forstå og tilrettelegge for barna.

I en undersøkelse gjort av Respons analyse for Utdanningsforbundet (2018) ble rundt tusen lærere for førsteklassinger spurt om ulike aspekter ved deres arbeidshverdag. 84 prosent svarte at de er helt eller delvis enig i at skolehverdagen har blitt for teoretisk for de yngste elevene. Mange lærere kjenner kanskje på et krysspress mellom deres faglige vurderinger av hvilken plass leken bør ha i skolen og forventninger om å oppnå best mulig resultater på kartleggingstester og nasjonale prøver, eller innfri andre lokale målsetninger.

Lek er en frivillig, ikke-alvorlig aktivitet, som samtidig oppsluker den lekende intenst og fullstendig. Men leken er også en rettighet og yringsform, fremhevet i Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3, 13, og 31. I den etiske plattformen lærerprofesjonen retter seg etter er lærernes ansvar for å handle i samsvar med disse verdiene tydelig beskrevet: «Etisk bevissthet og høy faglighet er kjernen i lærerprofesjonens integritet og avgjørende for å skape gode vilkår for lek, læring og dannelse.» Derfor er en mulig nedvurdering av lek i skolen et vesentlig problem for hele lærerprofesjonen. Leken verken skal eller kan tjene et ytre formål og FNs barnekomité presiserer at de viktigste kjennetegnene ved leken barn har rett til er: moro, usikkerhet og ikke-produktivitet. En slik vektlegging er en anerkjennelse av at det er innenfor lekens rammer både trygghet, fellesskap, meningsskaping og språkutvikling først oppstår. I barnehagen er leken selve hovedkilden i hverdagen, og dette bør også være tilfelle i første klasse. Det bør ikke endres bare fordi femåringene blir ett år eldre.

Birgitte Fjørtoft
barnehagelærer med master i barnehagepedagogikk, forfatter av boken *Perlet furunål. En innføring i barns lek* (2020) og medlem av Lærerprofesjonens etiske råd.

FOTO MARTE GJERDE

Formålsparagrafen i opplæringsloven beskriver elevenes mulighet for å utfolde skaperglede, engasjement og utforskertrang, og i ny overordnet del av læreplanen er lek beskrevet som nødvendig for de yngste barnas trivsel og utvikling. Dermed står det ikke formelt noe i veien for en mer leken skolehverdag. Hvordan kan vi følge opp læreplanen og evalueringsrapporten slik at det i praksis blir mer plass til lek og undervisning på barnas premisser?

Lærernes ivaretagelse av lek er et profesjonsetisk anliggende. «Et bredt spekter av aktiviteter, fra strukturert målrettet arbeid til spontan lek, gir elevene erfaringsrikdom» står det å lese i læreplanen. Blir den spontane leken prioritert i dagens skole? I lærernes arbeid med de yngste elevene er lekende tilstedeværelse et premiss for kvaliteten. Profesjonen har også et ansvar for selv å forsvare og argumentere for lekens betydning. I læreplanen står det at lek gir muligheter til kreativ og meningsfull læring, og det presiseres at lek for trivsel og utvikling skal komme i tillegg til lekbasert læring. Det er bekymringsfullt om førsteklassingene møter en overvekt av strukturerte og målrettede lekbaserte aktiviteter og at den frie leken de opplevde i barnehagen blir borte i møte med skolen.

Barndommens lek gir stoff til noen av de mest konkrete minnene vi har. I leken erobrer barnet verden og der skapes en drivkraft til nysgjerrighet, motstand og livsbejaelse. Selv om leken spiller en marginal rolle i våre fysiske, ytre hverdagsliv som voksne, er den likevel viktig å verne om. Leken har et kraftfullt potensial utover å være en pause fra virkeligheten eller forberedelse til det fremtidige livet. Ved å åpne øynene for at lek kan være noe mer, vil den også kunne bli mer virksom i skolen.

«Barndommens lek gir stoff til noen av de mest konkrete minnene vi har.»

Ny årsplan i kroppsøvingsfaget har gitt positiv

● Sam Eyde videregående skole:

Christine E. Jacobsen
Linda Namsvatn Wibe
Ingunn Lyngroth

● Senter for yrkesfag ved Universitetet i Agder:

Lene B. Vaala (prosjektleder)
Christine Watne Kristiansen
Martine S. Salater
Bojana K. Njerve

Folkehelse og livsmestring er ett av tre tverrfaglige tema i LK20. Sam Eyde vgs. utviklet med utgangspunkt i dette en ny årsplan i kroppsøvingsfaget høsten 2020. Dette har gitt positive resultater.

I Kunnskapsløftet 2020 er folkehelse og livsmestring ett av tre tverrfaglige tema som skal inn i skolens innhold og praksis. Hvordan dette konkret skal komme til uttrykk, er imidlertid uklart. Dette har Sam Eyde videregående skole i Arendal og Senter for yrkesfag (SYA) ved Universitetet i Agder gjort noe med. Fra høsten 2020 ble det utviklet en ny årsplan med utgangspunktet i den nye læreplanen, og hvor det med et livsmestrings- og folkehelsefokus ble implementert inkluderende læringsaktiviteter, treningsdagbøker, store variasjoner i aktiviteter, lek og samarbeid i kroppsøving ved programfaget Helse og oppvekst. Målet var å bidra til økt opplevelse av folkehelse og livsmestring blant elevene.

I den forbindelse ble det gjennomført en undersøkelse både i forkant og etterkant av innføringen, samt kontrollgruppetest ved en annen videregående skole. Resultatene var overveiende positive, og viste en økning i mål på opplevd fysisk og psykisk helse. Ved kontrollgruppeskolen var resultatene uendret. Dette gir grunn til å anta at endringene i tankesett og arbeidsmetode i kroppsøvingsfaget har hatt en god innvirkning og bidratt til nettopp økt grad av folkehelse og livsmestring. Tematisk har de inkluderende læringsaktivitetene og spørsmålene i undersøkelsen fordelt seg innenfor følgende hovedkategorier: fysisk & psykisk helse, selvbylde & identitet, tilfredshet med livet & evne til å foreta «gode» livsvalg samt verktøy som kan gi/gir gode helsevalg.

Inspirere til aktivitet hele livet

Essensen i den nye læreplanen er at faget på flere måter kan likne mer på et «helsefag» enn et «idrettsfag». Samtidig presiseres det at elevene også skal kunne samhandle og delta i både mer eller mindre tradisjonelle bevegelsesaktiviteter som idrettsaktiviteter, dans, svømming, lek og friluftsliv. For en del elever vil ikke nødvendigvis det å praktisere og kunne regler i basketball og innebandy være noe de blir inspirert av og vil bruke for å ta vare på egen helse senere. Det å lære om, og erfare, for eksempel yoga, gåtur på rullesteiner, spinning og tur på lav eller høy intensitet i naturen har potensialet i seg til å inkludere flere elever.

Vi vet at flere slutter med organiserte idrettsaktiviteter allerede etter videregående, og for så vidt ungdomsskolen. For mange blir det mer aktuelt med egentrening eller gruppetrening på treningssenter, tur i marka eller trening via en digital skjerm. Vi skal inspirere alle elevene til å være fysisk aktive og ta vare på sin egen helse resten av livet. Dette er tankegangen bak den utformede årsplanen til to videregående trinn 1-klasser ved Sam Eyde videregående skole skoleåret 2020/21. Verktøyene elevene har fått, har derfor vært en variasjon av aktiviteter som utføres i samhandling med medelever eller individuelt. Idrettsaktiviteter, alternative bevegelsesaktiviteter og lek er viktige deler av faget, samtidig som elevene har lært mye av å tenke på aktivitetene sett i et helseperspektiv fremfor et prestasjonsfokus slik som tidligere. Et eksempel på dette har vært hvordan lagarbeid gjennom ulike aktiviteter har vist seg å ha en god innvirkning på den enkeltes psykososiale helse gjennom mestring, samhandling og deltakelse.

Verktøy og inspirasjon til å ta vare på helsen

Årsplanen som ble utformet med bakgrunn i den nye læreplanen, har hatt som mål å gi elevene flere verktøy og inspirasjon til å kunne ta vare på sin egen helse. Starten av skoleåret ble brukt til å lære elevene hva som ligger i helsebegrepet. Vi vet at ulike elever blir inspirert av ulike aktiviteter, og det var derfor viktig å ha stor variasjon.

De ulike verktøyene elevene fikk erfare og knytte til helse, var alt fra styrketrening med egen kroppsvekt, til sklimatter og vektstang, samarbeidsøvelser i form av lek, idrettsaktiviteter og par-øvelser, utholdenhetstrening gjennom dans, arbeid på lav intensitet i marka og spinning, eller rett og slett slag mot en boksesekk for håndtering av stressmestring.

En viktig del av bevegelsesglede for mange er å mestre noe nytt og oppleve fremgang. Det har vært viktig å fremme innsats, og at elevene skal kunne prøve noe nytt og tøy egne grenser gjennom året. I den nye læreplanen er det også lagt vekt på at elevene skal reflektere rundt trening og helse og i lys av dette har elevene brukt noen

«En viktig del av bevegelsesglede for mange er å mestre noe nytt og oppleve fremgang. Det har vært viktig å fremme innsats, og at elevene skal kunne prøve noe nytt og tøy egne grenser gjennom året.»

ive resultater

Vi skal inspirere alle elevene til å være fysisk aktive og ta vare på egen helse resten av livet, skriver forfatterne av dette innspillet.

ARKIVFOTO TOM EGIL JENSEN

få minutter i slutten av hver kroppøvingstime til å fylle ut en egen treningsdagbok.

Intensjonen bak læringsaktivitetene er å oppnå økt bevissthet og kompetanse rundt det å håndtere mangfold, forskjeller og usikkerhet hos elevene gjennom kroppøving og fysisk aktivitet. I kroppøvingsfaget blir det veldig synlig om man er inkludert eller ikke. Det viktige med inkluderende læringsaktiviteter har vært å skape trygghet og tverrfaglig samarbeid mellom fagene, slik at elevene oppfatter disse som kjente, noe de får til og gøyale, da det ofte er med et leikepreg. Det var derfor viktig tidlig i dette prosjektet, å introdusere de inkluderende læringsaktivitetene i klasserommet i programfaget i «trygge omgivelser» og i «vanlige» klær. Vektlegging av samarbeidsøvelser hvor man blir bedre kjent og trygge på hverandre, har også vært sentralt.

Lærersamarbeid er en forutsetning

Utarbeidelsen av de inkluderende læringsaktivitetene er gjort i samarbeid mellom programfaglærer som underviser på helse og oppvekstfag og fellesfaglærer i kroppøving.

Kunnskapsdepartementet mener at samarbeid er helt grunnleggende for at elevene skal få en helhetlig forståelse av de tre temaene: «Nøkkelen til å utvikle kvaliteten på opplæringen er det profesjonelle lagarbeidet på skolene. Det vil blant annet si samarbeid på tvers av fag om [...] tverrfaglige temaer ...» (Meld. St. 28 (2015-2016) s. 24).

Det kan være utfordrende å få til slikt samarbeid på tvers innen videregående opplæring, særlig mellom fellesfag og programfag. Dette viser også forskning. Wendelborg, Røe & Martinsen (2014) konkluderer med at det er lærernes initiativ, samarbeidsvilje og interesse som avgjør hvorvidt tverrfaglig samarbeid finner sted. Vårt forskningsprosjekt viser det samme. Utgangspunktet har vært lærere som brenner for temaet folkehelse og livsmestring, og som ser verdien i det å samarbeide om dette temaet.

Er det nok med engasjement?

På lang sikt er det derimot ikke nok med lærerengasjement. For at folkehelse og livsmestring skal bli implementert på en god og motstandsdyktig måte, mener vi at det må bli satt av tid til lærerne: Tid til samarbeid og drøfting omkring dette viktige temaet, tid til å finne ut av hva folkehelse og livsmestring handler om på vår skole og på vårt trinn, nettopp fordi hva som skal bli vektlagt er kontekstavhengig. Dette viser også at temaet folkehelse og livsmestring er dynamisk. Hva som til enhver tid er behovet, vil alltid være i bevegelse. Dette krever handlekraftige lærere som anser folkehelse og livsmestring som et prosessarbeid.

Kilder:

Meld. St. 28 (2015-2016) Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/e8e1f-41732ca4a64b003fca213ae663b/no/pdfs/stm201520160028000dddpdfs.pdf>

Wendelborg, C., Røe, M. & Martinsen, A. (2014). Yrkesretting og relevans i praksis. En kvalitativ studie om tilpassing av fellesfag ved yrkesfaglige studieprogram (Rapport 2014. Mangfold og inkludering). <https://samforsk.no/Publikasjoner/Rapport%20Yrkesretting%20og%20relevans%20i%20praksis%20WEB.pdf>

● Skolefravær

Høyre oppfordrer lærere til å bryte barns rettigheter

Utdanningsnytt.no skrev 24. mai om at Høyre tar til orde for at foreldre skal få automatisk beskjed når barnet deres er borte fra skolen. Dette skjer samme uke som Stortinget vedtar at ny opplæringslov og barnehagelov er i tråd med FNs barnekonvensjons grunnleggende rettigheter for hvordan møte barn i alle handlinger og avgjørelser som angår dem.

Skolen skal ta grep når elever har mye fravær, og foreldre kan være et viktig bidrag til dette for mange elever. Samtidig må barns grunnleggende rettigheter for fremgangsmåte sikres før foreldre varsles.

Forandringsfabrikken Kunnskapssenter har det siste tiåret hentet inn erfaringer og råd fra over 7000 barn i skolen. Svar som går igjen fra mange, på mange steder i landet, oppsummeres i undersøkelser, som kunnskap fra barn i skolen. Kunnskap fra barn viser at altfor mange barn ikke forteller viktige ting til voksne i skolen om læring, trivsel eller andre ting. En av de viktigste grunnene til at de ikke forteller, er at de ikke vet hva voksne gjør med det barna forteller til dem.

Mange barn har opplevd at voksne i skolen har fortalt ting barna har sagt til dem, videre til foreldre eller andre voksne, uten at barna har blitt

Før foreldre varsles om skolefravær, må barns grunnleggende rettigheter sikres, skriver innsenderne.

ILLFOTO SONJA HOLTERMAN

samarbeidet med. Da er det mange barn som har mistet tillit til voksne, og sluttet å fortelle dem viktige ting. Når barn ikke har tillit til voksne på skolen, blir det også vanskelig å lære.

Hvis det innføres en ordning hvor foreldre/foresatte automatisk får beskjed når barnet deres er borte fra skolen, bryter det med barns grunnleg-

gende rettigheter etter barnekonvensjonen.

Dette betyr ikke at foreldre ikke skal få informasjon hvis barnet deres er borte fra skolen, men måten dette gjøres på, må endres for å sikre barns rettigheter etter FNs barnekonvensjon. Alle barn har rett til å få vite og få uttale seg fritt før noe de har fortalt til en voksen i skolen, fortelles videre. Dette gjelder for foreldre eller andre voksne, og i alle forhold som berører barnet. Denne rettigheten understrekes i FNs barnekonvensjon, som er Norges høyeste lovverk etter Grunnloven.

For mange barn er det helt avgjørende at det er trygt på skolen. Da kan ikke skoler ha rutiner som gir foreldre automatisk beskjed når barnet er borte fra skolen. Det hindrer barn i å fortelle viktige ting til voksne, og gjør at barn ikke lærer godt. Rettighetene til barna må komme først. Forslaget fra Høyre sikrer ikke dette.

Nora Halvorsrud Møllewik, proff
Mikal Landmark, proff
Tobias Røed, politisk rådgiver
 Forandringsfabrikken

● Årsmøteuttalelse

Lærere må prioriteres i vaksineøkøen

Årsmøtet til Utdanningsforbundet Narvik krever at lærere i barnehage, grunnskole og videregående skole skal prioriteres i vaksineøkøen, etter utsatte grupper.

ILLFOTO YLVA TÖRNGREN

Årsmøtet til Utdanningsforbundet Narvik krever at lærere i barnehage, grunnskole og videregående skole skal prioriteres i vaksineøkøen, etter utsatte grupper som kronisk syke, eldre og helsepersonell.

Det er viktig og riktig at regjeringen prioriterer vern av barn og unge når de tar avgjørelser i smitteverntiltak, og vi har stor forståelse for at det sitter langt inne å stenge barnehager og skoler. Barn og unge har krav på og behov for en hverdag der de kan utvikle seg både sosialt og faglig på tross av inngripende smitteverntiltak i samfunnet.

Denne praksisen fører således til at lærerne innehar en særdeles samfunnskritisk funksjon som må få betydning for prioriteringen av vaksinen.

Helt fra starten av pandemien har lærere i bar-

nehage, grunnskole og videregående skole vært utsatt. De arbeider med barn og unge som skulle skjermes for de aller mest inngripende tiltakene. I mange situasjoner i løpet av en skole- og barnehagedag vil det naturligvis ikke være mulig å opprettholde avstandskrav, og lærerne får gjennom sin arbeidsdag svært mange nærkontakter. Det er en svært stor belastning å stå i dette, og vi mener nå er riktig å prioritere lærere i barnehage og skole for vaksinerings.

Skal barnehagene og skolene fortsatt kunne klare å være åpne, forutsetter det at våre medlemmer ikke blir utsatt for eller bidrar til smitte i økende grad.

Utdanningsforbundet Narvik

Har du noko på hjartet?

Meiningane dine er viktige for oss. Send debattinnlegg, innspel og kronikkar til debattansvarleg Ståle Johnsen på debatt@utdanningsnytt.no. Debattinnlegg kan vere på maks 2000 teikn, inklusive mellomrom. For innlegg på innspelsplass er lengda 2000-8000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på maks 8000 teikn. Vi ber alle oppgi fullt namn, adresse og telefonnummer. Redaksjonen set retten til å kutte og redigere i innlegga som vilkår. Innlegg kan òg bli publiserte på Utdanningsnytt.no.

● Årsmøteresolusjon

Å kalle en spade for en spade

Å rekruttere lærere til barnehage og skole er utfordrende, spesielt for distriktskommuner. Mange kommuner klarer ikke å få ansatt pedagogiske ledere i barnehager. Dermed må de søke dispensasjon fra utdanningskravet. For enkelte kommuner er dette en «lettvin»-løsning, år etter år. Det blir en hvilepute for kommunene der de slipper å anstrenge seg for å få tak i utdannende lærere.

Utdanningsforbundet Måsøy mener at det ikke skal være lov til å søke dispensasjon fra utdanningskravet. Pedagogiske ledere på dispensasjon får ikke pedagogtillegget, men de får barnehagelærerlønn. Hvis man år etter år kan få dispensasjon, hvorfor skal man bruke tid og energi på å ta utdanning? Man får samme lønn som en barnehagelærer. Du flytter en person over fra en stilling til en annen. Det blir ikke flere pedagoger i barnehagen av det, og det hever ikke kvaliteten. Barnehagelærerutdanninga er ei profesjonsutdanning, og det er en grunn til at den finnes. Det er ikke mange jobber der man har lov til å søke dispensasjon fra utdanningskravet. Hvem har vært hos en lege på dispensasjon eller

flydd med en pilot på dispensasjon? Høres det fristende ut? Det er ikke lov, og det må det ikke være for dem som har pedagogisk ansvar for barn heller. Utdanningsløpet begynner i barnehagen.

I skolen kan man bli ansatt i stillingen «lærer uten godkjent utdanning». Det er vanskelig å komme inn på lærerutdanning, spesielt etter at kravet om 4 i matematikk kom. Samtidig kan du ansettes i skolen etter kun grunnskoleutdanning. Man hoder bakkdøra åpen. Er man lærer, så er man lærer. Man er ikke lærer uten godkjent utdanning. Lærerutdanningen er også et profesjonsstudium. Det undergraver lærerens status og profesjon når personer kan bli ansatt i denne stillingskoden, i tillegg til at det går utover elevene. Utdanningsforbundet Måsøy mener at denne stillingskoden må fjernes, og ev. erstattes med «ufaglært i undervisningsstilling». Helst ser vi at kommunene ikke skal ha lov til å ansette ufaglærte. Alle barn har rett på en kvalifisert lærer. Dette gjelder både i barnehage og skole.

Utdanningsforbundet Måsøy

Å søke dispensasjon fra kravet om utdanning hos lærere blir en hvilepute for kommunene. Utdanningsforbundet Måsøy mener at det ikke skal være lov til å søke slik dispensasjon.

ILL.FOTO YLVA TÖRNGREN

● Streik og lærerrekuttering

Erna – du lærerbløffet jo!

Våren 2015 debatterte jeg rekruttering til lærerutdanningene på Utdanningsnytt.no med daværende statssekretær Bjørn Haugstad. Statssekretæren likte ikke at jeg mente statsminister Erna Solberg tok en pokerbløff om effekten av sitt lærerløft. Departementet kvalte til slutt debatten med å angripe tallgrunnlaget mitt («Hvem er det som bløffer?» utdanningsnytt.no 27.4.2015) og fortsatte å hevde at lærerløftet hadde virket, selv om jeg nok hadde noen nokså gode poeng allerede da. («Lærerbløffet du, Erna?», utdanningsnytt.no 23.4.2015)

Nå har tiden gått siden 2015, og det er interessant å se om det var statssekretæren eller jeg som fikk rett. Haugstad hevdet da, på vegne av regjeringen, at: «Det tyder på at regjeringens signal om et kraftfullt løft for lærerne og skolen er oppfattet av søkerne. Flere unge folk vil bli lærere.»

I 2015 søkte totalt 127.929 søkere høyere utdanning. Av disse søkte 11.337 lærerutdanning som førstevalgt. Om man regner bort barneha-

gelærerutdanning og trafikklærerutdanning var antallet søkere i 2015 8072 mot 7746 for de samme utdanningene i 2021. I 2021 søker totalt 154.088 personer opptak til høyere studier. 12.224 valgte lærerutdanningene.

Regner vi søkingen som andel av det totale antallet søkere i studentkullet, er forskjellene mellom regjeringens suksessår 2015 og dagens situasjon slående. I 2015 søkte 6,31 prosent av studentkullet disse lærerstudiene, mens det i 2021 bare var 5,03 prosent av studentkullet som foretrakk de samme studieretningene.

Regjeringens lærerløft er altså ikke bærekraftig. Jeg mener å ha mine ord fra den gang i behold («Regjeringen bløffer fremdeles!» utdanningsnytt.no 28.4.2015).

Statsminister Erna Solberg tok en pokerbløff. Hun hadde ikke belegg for sine påstander om at lærerløftet hadde virket. Ifølge statssekretær Haugstad var «Ett av våre viktigste politiske prosjekter er nettopp å satse på læreren, fordi forsk-

ning viser at det er nøkkelen til å heve kvaliteten i skolen.»

Det er fristende å sitere mitt eget avslutningsavsnitt fra debatten i 2015: «Utdanningsforbundet har hele tiden fremholdt at regjeringens satsinger ikke er nok for å bedre rekrutteringskrisen til læreryrkene i skoler og barnehager. Gjennom sin politikk har regjeringen kuttet i vilkårene for lån i Statens pensjonskasse og bidratt til svakere inntekter for landets kommuner gjennom å satse på skatteutt. Lærerlønna må opp og arbeidsvilkårene bedres om læreryrket skal bli mer attraktivt. Inntil det skjer, må nok statsministeren dessverre sole seg i skyggen fra sin egen politiske fallitt når det gjelder rekrutteringen til læreryrket.»

Dessverre er dette minst like gyldig, også etter seks år med lærerløft.

Preben Pettersen Uthus
lærer og tillitsvalgt

Montessorri-ungdomskolen

En skole for hele ungdommen

«Jeg trodde at man skulle få mer ansvar og at skoledagen skulle handle mer om det virkelige livet», sier ungdomsskoleeleven Øivind (14) i Utdanningsnytt. Han vet hva han trenger, og han har helt rett. I montessoripedagogikken er det nettopp dette vi vil gi ungdommene, og ekte og meningsfullt arbeid er en viktig del av ungdomstrinnet.

Målet vårt er å møte ungdommene og behovene de har der de er nå, og å forberede dem på livet etter ungdomsskolen. De er midt i puberteten med alt det innebærer, skal finne sin plass i et fellesskap og forstå samfunnet de skal gå inn i.

«Hva er forskjellen på en montessoriskole og en offentlig skole?» er et spørsmål vi ofte får. Mens offentlige skoler har metodefrihet, er vi forpliktet til å følge montessoripedagogikken. Men vi har en ting til felles: Enten man jobber i det offentlige eller ved en montessoriskole, ønsker vi alle det beste for våre barn og unge.

I Norge har 32 av i alt 92 montessoriskoler ungdomstrinn. Forskjellen på de offentlige og våre skoler er hvilke rammer vi har for å møte elevenes behov. På flere områder har den offentlige læreplanen nærmet seg montessoripedagogikken, som med vektlegging av tverrfaglighet, bærekraft og livsmestring. Å legge til praktiske valgfag i skolen er vel og bra, men det er ikke nok.

Som friskoler som driver etter en anerkjent alternativ pedagogikk har vi vår egen læreplan. I

For en praktiker gir matematikk mening når det for eksempel brukes til å ha ansvar for skolelunsjen, fra budsjett til innkjøp og gjennomføring, skriver Eirin Eikås.

ILL.FOTO SCOTT LIDDELL, FREEIMAGES.COM.

2013 innførte vi faget «arbeid» som har en stor og viktig plass i montessoriumskolen. Det er både et selvstendig fag og arbeidsmåten i alle de andre fagene.

I montessoriumskolen har de akademiske fagene en selvsagt plass og brukes sammen med det praktiske arbeidet. Elevene har stor medbestemmelse i sin egen skolehverdag, og elevgruppen fungerer som et minisamfunn. Det bidrar til at arbeidet oppleves meningsfullt, gir mestringsfølelse og gjør fagene relevante for ungdomme-

nes liv. Ungdommene spør «Hvorfor må vi lære dette?». Derfor må vi skape en skole der fag og teori er relevant for å løse utfordringer, problemstillinger og oppgaver som er reelle i et samfunn.

For en praktiker gir matematikk mening når det brukes til å konstruere et drivhus, eller å få ansvar for skolelunsjen, fra budsjett til innkjøp og gjennomføring. Elevene får bidra, de får være nyttige og de får se resultater av arbeidet sitt. Gjennom prosjekter og samarbeid får elevene øve på sosiale ferdigheter som kommer godt med i det videre livet. De får frihet til å følge interesser, skape og å prøve ut ulike roller i trygge omgivelser, der det også er støtte og veiledning når det buttrer imot. For å si det litt flåsete: Du trenger ikke tverrfaglige prosjekter om bærekraft og livsmestring når det allerede er rammeverket for alt som skjer på skolen.

Tenk deg at du hadde en jobb der du stadig fikk oppgaver som virket meningsløse. Du følte deg unyttig. Hvor lenge hadde du holdt ut? Som voksne kan vi tenke at tre år går fort. For en ungdomsskoleelev er det en evighet.

Når ungdommene forteller oss hva de trenger, må vi lytte.

Eirin Eikås | Montessori Norge
medlemsorganisasjon for norske montessoriskoler og -barnehager

Årsmøteresolusjon

Stopp underreguleringen av pensjonen

Pensjonsreformen fra 2011 bestemte at pensjonen i trygdeoppgjøret skulle tilsvare lønnsoppgjøret minus 0,75 prosent. I de første årene ga dette også pensjonistene økt kjøpekraft selv om den var mindre enn for lønsmottakere. Fra 2015 og utover bar det helt galt av sted, og pensjonistene har hatt en reallønnsnedgang i fem av de siste seks årene. Unntaket var i 2019 som ga en reallønnsvekst på 0,20 prosent.

Etter forslag fra SV og FrP ble det endelig i år flertall på Stortinget for å endre utgangspunktet for trygdeoppgjøret i 2021. I en ny pensjonsmodell skal pensjonene øke i takt med gjennomsnit-

tet av lønns- og prisveksten, dog aldri mer enn lønnsveksten. Dette vil gi en bedre uttelling for pensjonistene enn lønnsvekst minus 0,75 prosent. Samtidig ble det også vedtatt å kompensere for det dårlige pensjonsoppgjøret i 2020 ved å bruke denne modellen med tilbakevirkende kraft.

Ordningen som er vedtatt, gjelder imidlertid ikke videre framover og gir ingen garanti for framtidig reallønnsutvikling for pensjonistene.

Årsmøtet i Utdanningsforbundet Asker krever at underregulering av pensjonene fjernes helt fra og med 2022. Prisstigningen er den samme i kroner og øre enten du er pensjonist eller lønsmot-

taker. Vårt garanterte pensjonsnivå når vi går av med pensjon, vil stadig bli undergravd dersom ikke pensjonen minimum holder tritt med prisutviklingen. Pensjonene må derfor følge den alminnelige lønnsutvikling i samfunnet og ikke underreguleres.

Vi ber Utdanningsforbundet følge opp dette i sine sentrale forhandlinger og samtidig passe på at årets oppgjør blir i tråd med stortingsflertallets intensjon.

Utdanningsforbundet Asker

Langvarig og bevisst diskriminering av UH-tilsette i lønsdanninga i staten må stoppe

Det er ei viktig oppgåve for Utdanningsforbundet å syte for at medlemmar i ulike stillingar på alle nivå i organisasjonen får akseptabelt betalt for den viktige jobben dei gjer. Det er difor nødvendig at Utdanningsforbundet ser alle medlemsgruppene i samanheng, og legg rammer for ei heilskapleg tilnærming i lønspolitikken. Utdanningsforbundet har som uttalt strategi og overordna mål å styrke lønsvilkåra for alle medlemsgruppene, slik at organisasjonen både rekrutterer og klarer å halde på dei beste i dei yrka vi organiserer.

Tilsette i sektoren universitet og høgskole (UH) har blitt hengande etter i lønsutviklinga, og sektoren ber difor organisasjonen som heilskap om solidaritet, støtte og vilje til å kjempe hardt for at denne gruppa skal få den løna dei fortener. Samfunnet er avhengig av ein sterk opplæringssektor frå barnehage til universitet og høgskule, men slik situasjonen er no, har dei med lengst utdanning i sektoren hamna på botn av lønssstigen i samanliknbare stillingar.

Utdanningsforbundet Bergen står samla i oppfatninga om at det er urimeleg og uforståeleg at tilsette i undervisnings- og forskarstillingar i UH-sektoren skal vere lågare lønna enn dei ein utdannar, altså lærarar på lågare utdanningsnivå. Utdanningsforbundet Bergen meiner det er uakseptabelt at staten ikkje tilkjenner dei som har tatt kostnaden ved å dekke samfunnets behov for utdanning på høgste nivå minimum tilsvarende lønsnivå som lærarar tilsette i kommune og fylke. Lønsnivået i UH-sektoren er på langt nær konkurransedyktig mot stillingar det er naturleg å samanlikne seg med, når det gjeld utdanning, kompetanse og ansvar. Låglønprofilen gjer det stadig vanskelegare å rekruttere erfarne lærarar frå praksisfeltet i barnehage og skole, noko lærarutdanningane er heilt avhengige av for å sikre kvaliteten i lærarstudia, som mellom anna handlar om å utforske og balansere samspelet mellom teori og praksis.

Dei politiske partia slåst om å eige den beste utdanningspolitikken, men lønspolitikken samsvarer i rea-

liteten ikkje med politikarane sine uttalte lovnader om at utdanning skal lønne seg. Staten demonstrerer med lønspolitikken for UH-sektoren tvert imot at ein ikkje er villig til å betale for høg kvalitet, som lang og kostnadskrevjande utdanning skal sikre. Lønspolitikken til staten på dette området skapar rekrutteringsproblem i UH-sektoren, og bidrar med det til risiko for svekka kvalitet. Det ser ikkje ut til at kvalitetsreform og lærarlyft skal gjelde for UH-sektoren, sjølv om det mellom anna er

våre medlemmar i UH-sektoren som skal leggje grunnlaget for det ønska kvalitetsløftet.

Utdanningsforbundet Bergen krev at det blir eit merkbart lønsløft i UH-sektoren no, og at Utdanningsforbundet tydeleg signaliserer behovet for strakstiltak for å betre den skeive lønsutviklinga i utdanningssektoren – ein sektor som er sjølve berebjelken i eit berekraftig samfunn.

Utdanningsforbundet Bergen

Utdanningsforbundet Bergen meiner det er urimeleg og uforståeleg at tilsette i undervisnings- og forskarstillingar i UH-sektoren skal vere lågare lønna enn dei utdannar.

ILL.FOTO ERIK M. SUNDT

Visste du at
annonser hos
oss sees av
306.000 lesere?

Annonserer?

Kontakt Mona Jørgensrud
i HS Media, mj@hsmedia.no

Utgivelsesplan 2021

annonsefrist/utgivelsesdato

9	4. august/20. august
10	25. august/10. september
11	15. september/1. oktober
12	6. oktober/22. oktober
13	27. oktober/12. november
14	17. november/3. desember

● Arbeidslivsfag

Yrkesfagenes posisjon i grunnskolen

Opplæringsloven burde pålegge alle ungdomsskoler å tilby arbeidslivsfag, skriver Arne O. Walbye.

ILLFOTO MARIE VON KROGH

● Årsmøteresolusjon

Gruppestørrelse i Kunst og håndverk

Årsmøtet i Utdanningsforbundet Arendal krever at det må tas på alvor at det ifølge opplæringslova paragraf 8–2 ikke kan være undervisningsgrupper større enn det som er pedagogisk og sikkerhetsmessig forsvarlig. Vi mener derfor at det bør innføres en øvre gruppestørrelse for undervisning i Kunst og håndverk på 15 elever i grunnskolen.

Bakgrunn for resolusjonen:

For at det skal være mulig å drive god undervisning i praktiske fag er det en forutsetning at det legges til rette med gode rammevilkår.

Store elevgrupper i Kunst og håndverk fører til at kjernen i faget,

håndverksferdigheter, forsvinner og hindrer at kompetansemålene nås. For å utvikle faglige ferdigheter, kreves det at eleven får veiledning der eleven er i sin egen prosess. En grunnleggende forutsetning for å få dette til er små elevgrupper. Tidligere var det en selvfølge med grupper på 12–15 elever, i dag er det vanlig med grupper på 20–30.

Skal alle skoler styrke den praktiske dimensjonen, må det innføres en sentralt styrt maksgrænse på gruppestørrelsene i Kunst og håndverk.

Utdanningsforbundet Arendal

I Stortinget 18. mai ble et forslag fra Marit Knutsdatter Strand (Senterpartiet) om arbeidslivsfag og en mer praktisk innrettet ungdomsskole for økt rekruttering til yrkesfag, behandlet. Sentralt var å gjøre det obligatorisk for alle ungdomsskoler å tilby elevene arbeidslivsfag. I dag må skolene tilby minst ett språklig tilbud, men arbeidslivsfag er frivillig.

I debatten synes jeg representantene for posisjonen gjemmer seg bak lokal styringsrett, metodefrihet og misbruker begrepet «å ha tillit til læreren». Det er også mindre tillitvekkende at sentrale politikere i utdanningskomiteen ikke vet forskjell på tilvalgsfag og valgfag.

Språklige tilvalgsfag og for-dypningsfag har ungdomstrinnet hatt siden Kunnskapsløftet i 2006. Valgfagene kom med 1,5 timer per uke for alle elever fra 2012. Arbeidslivsfag kom etter hvert inn som et supplement og erkjennelse av at timeplanen ble for teoretisk fra skoleåret 2009. Nå har ca. 27.000 elever arbeidslivsfag.

Antallet valgfag i læreplanen stiger stadig, men uten ressurser til å sikre kvalitet i undervisningen blir ikke skolen mer praktisk.

Representanten Turid Kristensen (Høyre) var av dem som ikke synes det er noen god plan å pålegge alle ungdomsskoler undervisning i arbeidslivsfag. I innlegget nevnte hun sitt besøk på Søndre Land ungdomsskole, min arbeidsplass, som et argument for at gjeldende ordning fungerer bra. Det er hyggelig at hun ble imponert under sitt besøk på skolen, mine elever viste og fortalte hvorfor faget er så positivt. Hvorfor kan ikke Stortinget gi alle elever samme tilbud?

Opplæringsloven burde pålegge alle ungdomsskoler å tilby arbeidslivsfag. Dette handler om å sikre alle elever et likeverdig skoletilbud landet rundt.

Vi har altså en posisjon som sikrer at alle elever får tilbud om 2. fremmedspråk. Det tvinges skolene å tilby. Skolefaget som fremmer entreprenørskap, skaperglede, praktiske ferdigheter og forbereder til et yrkesretta opplæringsløp vil ikke regjeringen sikre. Det er rett og slett diskriminerende!

Under besøket fikk Kristensen også høre hvordan jeg opplever status for arbeidslivsfaget. Regjeringen gjør minst mulig for at vi lærere skal lykkes. Høyre har gjennomført en kompetansestrategi kjemisk fri for tilbud til oss faglærere, og Venstre slutter seg til den samme holdningen. Jeg vet om skoler som har undervist faget i rom med jordgulv uten vinduer. Jeg vet om skoler som har forsøkt å holde det hemmelig at de tilbyr faget ovenfor skoleeier, grunnet signaler om at det var «et forbudt fag». Jeg vet om skoler som strever med å få lærere til å stå i undervisningen over år. Men jeg ser også elever som blomstrer i faget. Det er dem jeg kjemper for!

En lovendring der alle ungdomsskoler må tilby faget ville vært en klar ordre til landets skoleeiere om å ruste opp verksteder, finansiere materialer, knytte til seg medarbeidere med kompetanse og legge til rette for etter- og videreutdanning. Økt fokus på elevene som identifiserer seg med praktisk arbeid, entreprenørskap og skaperglede ville selvsagt kostet noen kroner. Flertallet på Stortinget lar imidlertid lokalpolitikere, rektorene og de engasjerte lærerne løfte lasset når yrkesfagenes posisjon i grunnskolen skal heves.

Arne O. Walbye

arbeidslivsfaglærer ved Søndre Land ungdomsskole

Retningslinjer for leserbrev og fagartikler

Vi er glade for at du vil bidra med debattinnlegg, innspill og kronikker. Se vår forfatterveiledning her: utdanningsnytt.no/247121

Rett på sak

● Praksisskole

Jo, dette kaller jeg diskriminering på religiøst grunnlag

I innspillet «Konflikten mellom NLA og fem Oslo-skoler dreier seg ikke om boikott eller diskriminering» på Utdanningsnytt.no 30. april hevder Karl Øyvind Jordell følgende: NLAs praksisskoletrøbbel i Oslo handler om øvingslærere som ikke lenger ønsker en tilknytning til NLA, og som har frihet til å avbryte den. Han beskylder meg for å gi en falsk fremstilling ved ikke å beskrive saken i dette øvingslærerperspektivet.

Realiteten er at rektorene ved noen praksisskoler krevde at et verdidokument som utdyper NLAs kristne verdigrunnlag for all virksomhet ved NLA, måtte endres eller fjernes for lærerutdanningene. Rektorene skrev at videre samarbeid var avhengig av dette. Da NLA ikke etterkom kravet, sa hver av dem opp sine respektive samarbeidsavtaler på vegne av sin skole. Slike avtaler inngås på institusjonsnivå og undertegnes av rektorene ved NLA og den enkelte praksisskole. Begrunnelsene i oppsigelsene varierte litt, men de var i det alt vesentlige prinsipielle og henviste igjen til verdidokumentet, som skolene distanserte seg fra. Skolene melder inn tilgjengelige praksislærere hvert år og trenger ikke si opp samarbeidsavtalen selv om det fra år til annet måtte oppstå vanskeligheter med å skaffe praksislærere.

Dette kaller jeg diskriminering på religiøst grunnlag. Likestillingsombudet ser ut til å være enig. Jordell får kalle det hva han vil. Som NLA-rektor må jeg forholde meg til det som mine rektorkolleger i Oslo formidler som institusjonsledere i forvaltningen. Det ville være upassende av meg å spekulere i om rektorene går foran eller løper etter øvingslærerne sine. Jeg har ikke kommentert om ansvaret for diskrimineringen primært ligger hos kommuneledelsen, skoleledelsen eller øvingslærerne. Dette er et sammensatt spørsmål som jurister og eventuelt andre sakkyndige får vurdere.

Sigbjørn Sodal
rektor ved NLA Høgskolen

● Solidaritet

Den søte lukten av stor kjærlighet og et Unio i streik

● Elise Håkull Klungtveit

leder for Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet

FOTO: JONAS OHLGREN ØSTVIK

Se på Unio-fellesskapet, uten dem hadde vi ingenting.

Som leder for Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet får jeg gjerne spørsmål om hvorfor det er viktig å være organisert, og hvorfor en samlet lærerprofesjon er riktig. Vi møter de som har valgt å vie sin utdanning til framtida, de som vil tilegne seg kunnskap slik at de kan utgjøre en forskjell. Da er spørsmålet om hvorfor de skal være organiserte betimelig, og jeg er glad for at Stig Holmås i «Dikt til mine barn» har gitt oss svaret.

Han etterlater sine barn et dikt. *For at de skal lære seg å elske vindene, havet, den søte lukten av stor kjærlighet og fagforeningene.* Det gode liv står og faller på at vi samler oss. Som Holmås' dikt fortsetter; *uten dem hadde vi ingenting. Den sultne ser ikke det vakre. Den trette orker ikke elske.*

Denne våren kom fagforeningene igjen ut i lyset. De tok plass og krevde å få sinne. Sammen med *den søte lukten av stor kjærlighet*, sto synet av et samlet Unio i streik. Som en lunge av fremtidstro, et bilde på at vi ikke er alene, og på at demokratiet vårt virker.

Når dere som skal bli våre lærerkolleger står sammen, skulder ved skulder i det uunnværlige Unio-fellesskapet i Kommune-Norge, og når dere streiker for kunnskap og trygghet, står dere ikke bare på krava for de som så sårt trenger dere hver dag. Dere lærer

også oss som er på vei inn i fellesskapet å *elske vindene, havet, og fagforeningene.*

Vi vet at vår kompetanse koster. Vi vet det fordi vi kjenner de krevende eksamensperiodene, spagaten mellom undervisningen på studiestedet, og utfordringene i praksisperiodene på kroppen gjennom hele utdanningen vår. Vi blir lærere fordi vi vil utgjøre en forskjell, men vårt største motargument for å tre inn i lærerprofesjonen er lønna. Dere er uredde, og tar kampen. For at våre utdanninger skal lønne seg, også når vi skal ut i jobb i kommunene. Dere vet at så mange som én av seks nyutdanna slutter i løpet av de første fem årene i yrket. Derfor tar dere kampen for at vi skal ønske å bli værende i vår profesjon som lærer i barnehagen og skolen, slik at vi kan utgjøre den forskjellen vi vet vi kan utgjøre. Dere samler dere, og tar kampen, slik at vi *kan se det vakre, og orke å elske.*

Når vi denne høsten skal ut og møte nye studenter som har valgt lærerprofesjonen – fordi de vil utgjøre en forskjell, fordi de vil bidra med kunnskap og trygghet for framtida, og som spør hvorfor det er viktig å være organisert, og hvorfor en samlet lærerprofesjon er riktig – får vi muligheten til å lære dem *å elske vindene, havet, den søte lukten av stor kjærlighet, og fagforeningene.* Da kan vi si: Se på Unio-fellesskapet, *uten dem hadde vi ingenting.*

Masteroppgaven, støvoppsamleren i bokhylla

● **Ronja Alfsdatter Riise**
fjerdeårs lærerstudent
ved Norges teknisk-
naturvitenskapelige
universitet

FOTO PRIVAT

Det burde være et krav at masteroppgaven på lærerstudiet skal ta utgangspunkt i problemstillinger knyttet til praksis i skolen.

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

Mastergraden vår handler i stor grad om å bli skikkelig flink i noe veldig spesifikt i et bestemt fag. Kommer mine medstudenter og jeg til å ta med oss oppgaven vi skriver inn i skolen og faktisk bruke den i møte med elever og undervisning? Noen kommer kanskje til å gjøre det, men jeg tror de aller fleste kommer til å sette den trykte kopien av mastergraden inn i bokhylla hjemme. Selvfølgelig etter at hele slekta har sett på den. Slik kan en si at masteroppgaven har en større symbolsk verdi enn en faktisk verdi i skolen.

I forbindelse med Kunnskapsløftet i 2006 har det skjedd mange endringer i skolen og på de ulike utdanningsnivåene. Kunnskapsløftet har skapt et nytt styringsregime for skolen, omformulert lærerutdanningen og ikke minst lagt nye premisser for læreplanarbeidet. For min del har den største endringen vært omformuleringen av lærerutdanningen. Den innebærer at vi har gått fra en mer generell allmennlærerutdanning til en mastergradutdanning som er i mye større grad fagspesifikk.

Hvorfor skriver vi egentlig master?

Dette spørsmålet har jeg reflektert over flere ganger gjennom min utdanning – jeg er en del av det første kullet som har en integrert master. Gjennom utdanningsløpet har jeg ikke blitt så mye klokere rundt spørsmålet knyttet til mastergraden vår. Jeg har fått høre noen små drypp om hvorfor det er viktig og at dette er på kanten til å være revolusjonerende, men har allikevel ikke helt forstått det. Etter Kunnskapsløftet har mye av oppmerksomheten i skolen blitt rettet mot begrepet kunnskap. Vi har nok alle en tanke om hva som inngår i og hva det betyr, men lærere har nok spesielt tanker rundt dette; en lærers arbeid handler jo om å støtte opp under utviklingen av kunnskapen og ferdighetene til den oppvoksende generasjonen. Hermansen (2018) mener derfor at skolen ansees i

dag som en av, eller kanskje den viktigste, arenaen for kunnskapsformidling.

Vektlegging av relasjonskompetanse

Lærer vi noe mer om hvor viktig relasjonen mellom lærere og elever er, når vi skriver master? Skal jeg svare helt ærlig, blir svaret nei. Eller kanskje det koker litt bort i kålen? Jeg har gjentatte ganger det siste året fått høre at «fagene blir til etter hvert, det har jo aldri blitt gjennomført master på grunnskolelærerutdanningen før, så vi trenger at dere er tålmodige med oss». Jeg og mine medstudenter opplever derfor at mye av den tiltenkte kunnskapen og læringen, knyttet til relasjon, forsvinner litt. Mausesthaugen (2015) peker på en undersøkelse som sier noe om hvordan lærere og lærerutdannere vektlegger ulike aspekter ved utdanningen og opplæringen. Undersøkelsen viser at lærere i mye større grad vektlegger det sosiale og emosjonelle aspektet ved undervisningen, mens lærerutdannere mener at den faglige og vitenskapelige kunnskapen gjør seg mer gjeldende. Dette er ganske vesentlige forskjeller. Er det kanskje derfor vi ikke har så stort fokus på relasjonskompetanse? Fordi våre lærere ikke vektlegger det like mye som det vi eventuelt gjør selv?

Lærerprofesjonen blir omtalt av Kostøl & Mausesthaugen (2010) som en relasjonsprofesjon, eller en av de såkalte «caring professions», hvor det å opprettholde og skape relasjoner til andre mennesker er en helt sentral del av arbeidet. Vi har hittil vært gjennom tre emner med pedagogikk og holder nå på å avslutte det fjerde og siste. Gjennom disse emnene har vi gang etter gang fått høre at gode relasjoner er en sentral faktor og helt avgjørende for at elevene våre skal lære noe. Vi blir lært opp til å vektlegge relasjonene og arbeidet som er knyttet til det. Vi skal hele tiden jobbe for at relasjonene blir bedre, men hvorfor får vi ikke muligheten til å øve mer på dette?

I løpet av våre fem år på denne utdanningen skal vi gjennom 110 praksisdager. Det tilsvarer 22 dager med praksis hvert år. Dette er en økning på 10 dager. Er dette nok? Absolutt ikke. Jeg forstår at vi ikke kan skape de virkelig gode relasjonene på så kort tid, men det er i det hele tatt vanskelig å i det hele tatt skape noen relasjoner på så kort tid.

Jeg må fort bruke uke 1 på å gjøre elevene trygge på meg, uke 2 på å bli godt kjent med elevene (de >

«Masteroppgaven har en større symbolsk verdi enn en faktisk verdi i skolen.»

06
K
21

som lar meg) og dermed kan jeg kanskje i uke 3 skape god undervisning og læring som bygger på våre relasjoner. Men da er praksis over, og jeg må takke for meg. Deretter må jeg vente opptil ett år før jeg skal ut i neste praksis, og da er det samme regla. Er dette hensiktsmessig? Burde vi ikke heller hatt mye mer tid i skolen?

En mulig løsning på dette kunne være å legge det siste halvåret av utdanningen vår til praksis. Da ville vi kunne få mengdetrening i å undervise samtidig som vi får en reell mulighet til å jobbe med relasjonskompetansen vår.

Burde det skje en endring?

I 2014 ble Lærerløftet – på lag for kunnskapsskolen lagt fram med et ønske om å skape en skole hvor elevene lærer mer, lærerne skal være sterkere faglig og lærerutdanningen skal ha en høyere kvalitet. Men hvor ligger fokuset på relasjonsbygging og relasjonskompetanse? Misforstå meg rett, jeg er en av de studentene som virkelig setter pris på og liker å skrive, så dette handler absolutt ikke om at jeg ikke orker å skrive en mastergrad. Jeg har imidlertid en oppfatning av at de som gikk ut i fjor, det siste kullet med fireårig lærerutdanning, er like godt rustet for å være lærer som det jeg er, når jeg er ferdig.

Jeg kommer til å ha mer fagspesifikk kompetanse da jeg ender opp med 120 studiepoeng i norsk, 60 studiepoeng i engelsk og 30 studiepoeng i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE), men jeg tror ikke jeg er flinkere til å skape relasjoner eller at jeg har mer kompetanse i å utvikle relasjoner. Med den nye lærerutdanningen blir det ikke lenger utdannet allmennlærere. Det blir færre fag, og fokuset blir lagt på fordypning istedenfor en generell kompetanse. Når vi som nye lærere ender opp med færre fag, vil det være vanskeligere for skoleledere å sette sammen gode klasseteam.

Dermed vil elevene våre ende opp med flere lærere enn før. Og det er jo ingenting vi liker så godt som det å ha mange å forholde oss til. Arbei-

det med å bygge de gode relasjonene vil bli mye vanskeligere både for oss som lærere, men ikke minst for elevene. Hvordan skal de få muligheten til å bli ordentlig kjent med oss? Og hvordan skal vi få muligheten til å bli kjent med dem?

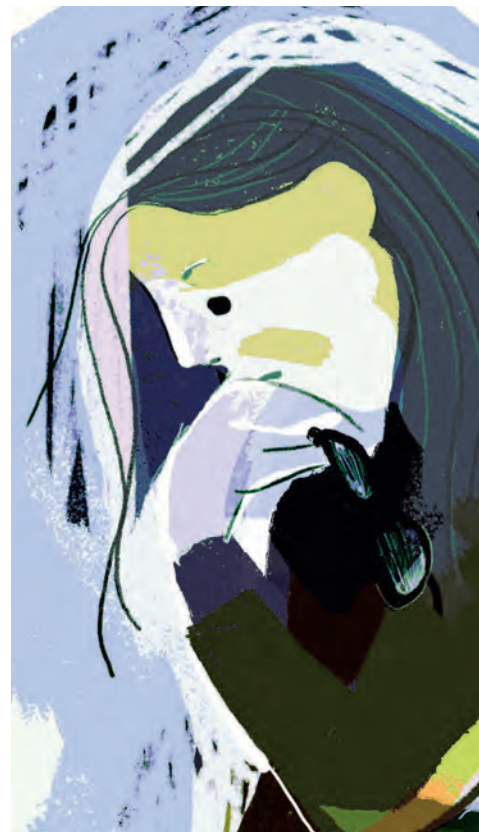
I Lærerløftet står det: «Masteroppgaven bør ta utgangspunkt i problemstillinger knyttet til praksis i skolen.» (Kunnskapsdepartementet, 2014, s. 43)

«Masteroppgaven BØR ta utgangspunkt i problemstillinger knyttet til praksis i skolen». Hvorfor må ikke masteroppgaven ta utgangspunkt i problemstillinger knyttet til praksis i skolen? Er ikke hele poenget med masteroppgaven at vi skal bli bedre lærere? Hvorfor er det ikke et krav til at oppgaven vår faktisk skal handle om noe som kan gjøre oss til bedre lærere?

Jeg skjønner at vi ikke kommer til å gå tilbake på avgjørelsen om master som hovedmodell for lærerutdanningene, men hvis jeg kunne bedt om én, og kun én endring, hadde det vært at man omformulerer bør til må. På den måten kan man i mye større grad sikre at arbeidet vi gjør i forbindelse med masteroppgaven vår, er nært knyttet til praksisen og skolen. Masteroppgaven vil kunne få mer enn en symbolsk verdi, og vi vil kanskje ikke bare sette den inn i bokhylla etter at vi er ferdige med den. Da kunne det jo hende at vi tar den med inn i skolen og bruker den for å bli bedre og reflekterte lærere. Slike lærere elevene våre fortjener.

Litteratur

- Hermansen, H. (2018):** Kunnskapsarbeid i lærerprofesjonen. Universitetsforlaget.
Mausethagen, S. (2015): Læreren i endring? Om nye forventninger til lærerprofesjonen og lærerarbeidet. Universitetsforlaget
Kostøl, A. & Mausethagen, S. (2010): Det relasjonelle aspektet ved lærerrollen. Norsk pedagogisk tidsskrift, 3 (94), 231 – 243.
Kunnskapsdepartementet (2014): Lærerløftet – På lag for kunnskapsskolen.

«Vi skal hele tiden jobbe for at relasjonene blir bedre, men hvorfor får vi ikke muligheten til å øve mer på dette?»

Nå utgis Spesialpedagogikk også som e-blad

Velg papirutgave, e-blad eller begge deler - for samme pris!

Ønsker du mer kunnskap om barn og elever som trenger ekstra støtte og tilrettelegging i opplæringen, bør du abonnere på Spesialpedagogikk!

Abonnement til medlemmer

Medlemspris for årsabonnement koster 150 kroner for 6 utgaver. Er du medlem i Utdanningsforbundet kan du bestille og endre dine abonnement på Min side udf.no/min-side/mine-abonnement, eller sende e-post til abonnement@utdanningsnytt.no

Er du ikke medlem, men ønsker abonnement?

Et årsabonnement koster 500 kroner for 6 utgaver. Bestilling sendes til abonnement@utdanningsnytt.no

spesialpedagogikk

spesialpedagogikk 0221

14
Når pedagogikk
skaper utenforskap

26
Ivaretagelse av urolige
barn og unge på skolen

38
Selvregulering og
Tourettes syndrom

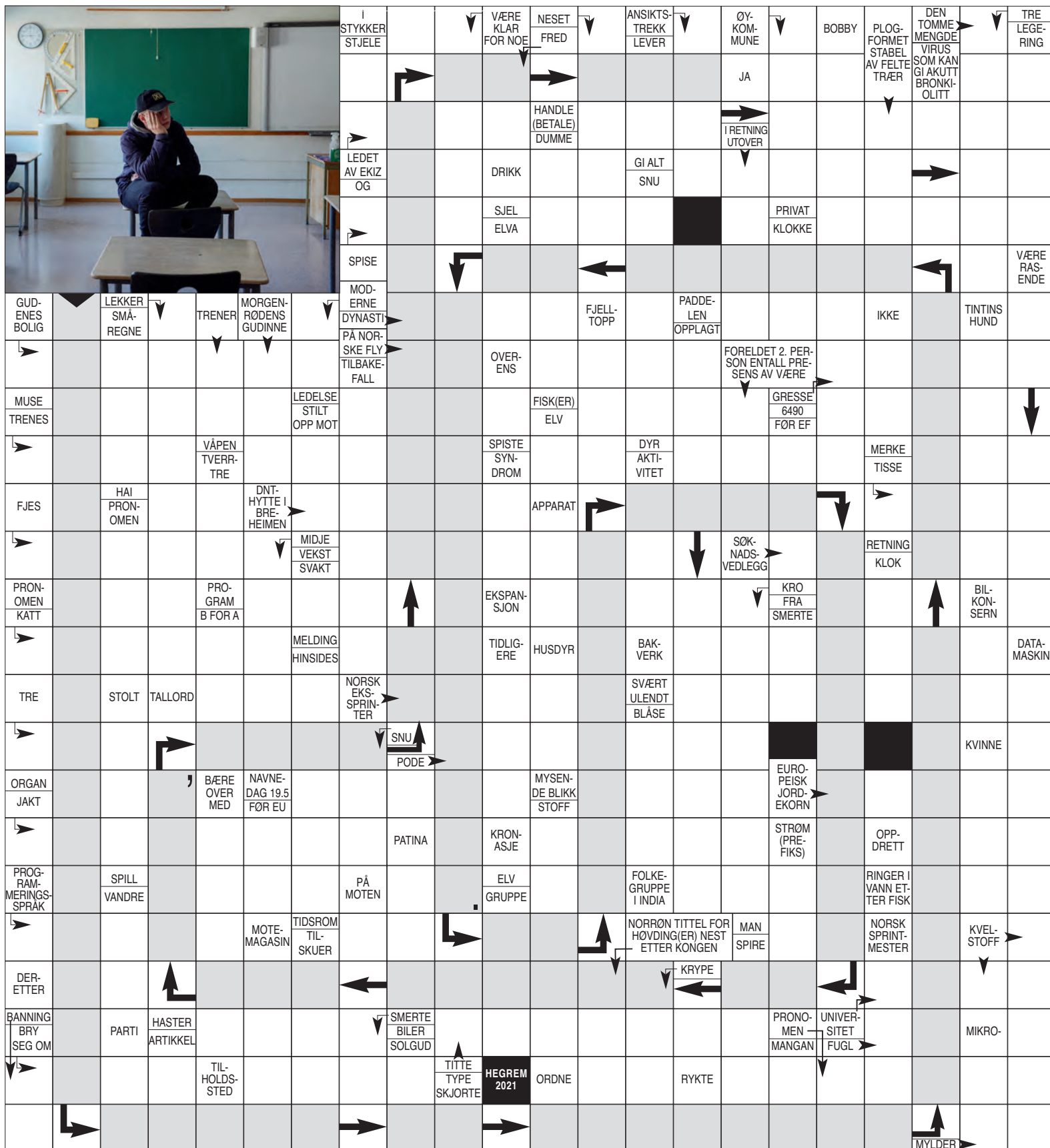
Bestill
abonnement
i dag!

Les mer: utdanningsnytt.no/spesialpedagogikk

kryssord

Innsending

Løsningssetningen med navn og adresse sendes
Utdanning i e-post innen 29. juni:
kryssord@utdanningsnytt.no
To vinnere får boksjekk.

Bente Schei Ystehede | Advokat i Utdanningsforbundet

FOTO BJØRN INGE KARLSEN

Vektlegging av personlig egnethet ved ansettelse i offentlig stilling

En søker til en kommunal stilling mente seg forbigått i en ansettelsesprosess da en annen med vesentlig mindre erfaring ble valgt. Kommunen anerkjente at hun var bedre formelt kvalifisert, men anså henne som personlig uegnet for stillingen.

Saken ble klaget inn for Sivilombudsmannen, som ikke fant tilstrekkelige holdepunkter for at kommunen hadde brutt kvalifikasjonsprinsippet ved å legge avgjørende vekt på personlig egnethet ved ansettelsen.

Kommunen hadde lagt avgjørende vekt på intervjuet med søkeren i sin avgjørelse.

I ombudsmannens vurdering av «Personlig egnethet som faktor i en samlet kvalifikasjonsvurdering» framgår det blant annet at: «Målet med en ansettelse er å finne frem til den søkeren som etter en helhetsvurdering anses best kvalifisert for stillingen. Ved vurderingen tas det utgangspunkt i de kvalifikasjonskravene som er fastsatt i utlysningsteksten og som er nødvendige for stillingen, som eventuelle lov- og avtalefestede krav. Sentrale momenter vil være utdanning, praksis og krav til personlige egenskaper (personlig egnethet). Videre påpekes «at det må vurderes konkret i hvilken grad personlig egnethet kan vektlegges for en bestemt stilling. Stillingens innhold og hvilke personlige egenskaper stillingen krever, vil normalt ha stor betydning. Vurderingene vil i stor grad måtte basere seg på ansettelsesmyndighetens skjønn ...»

I utlysningsteksten til stillingen sto det at kommunen søkte etter en person med god faglig kompetanse og gode samarbeidsevner. Videre var det fremhevet at personlig egnethet ville bli tillagt stor vekt.

Av den sammenlignende kvalifikasjonsvurderingen av de to søkerne framkom det at kommunen vurderte klagerens formelle kvalifikasjoner som best, men hun manglet de personlige egenskapene som stillingen krevde. Utlysningsteksten nevnte

gode samarbeidsevner spesifikt, og at det ville legges stor vekt på personlig egnethet. Det hadde vært en del uro ved arbeidsplassen, og dette var kommunens begrunnelse for å presisere vektleggingen av personlig egnethet. Det var viktig å finne en person som kunne bidra til å skape ro, samt et stabilt og godt arbeidsmiljø. Klageren hadde blant annet fortalt åpent i intervjuet om sin direkte væremåte. Hun hadde beskrevet seg selv som veldig utålmodig og at hun i konflikter kjemper til siste slutt. Klager var også ærlig på at hun ikke ønsket å endre seg. Ansettelsesutvalget hadde videre reagert på måten klager svarte på et spørsmål fra et medlem av utvalget avslutningsvis i intervjuet, og dette hadde skapt skepsis til om klageren ville bli en positiv bidragsyter i gruppen. Dette framkom av intervjureferatet. Oppsummert mente kommunen at klageren viste egenskaper under intervjuet som ikke var ønskelig i gruppen på ansettelsestidspunktet.

Det framgår av ombudsmannens uttalelse at det ved ansettelse i visse stillinger vil være fullt i tråd med kvalifikasjonsprinsippet å stille krav om, og legge stor vekt på, en kandidats personlige egnethet. I en konkret sammenlignende vurdering må arbeidsgiver ta hensyn til hvor stor forskjell det er mellom kandidatenes formelle kvalifikasjoner, betydningen av de personlige egenskapene for stillingen og hvor stor ulikhet det er i vurderingen av kandidatenes egnethet. Disse vurderingene vil i stor grad basere seg på ansettelsesmyndighetens skjønn. Dette er skjønnsmessige vurderinger som ombudsmannen bare i begrenset grad kan uttale seg om. Bare der det er lagt vekt på utenforliggende eller usaklige hensyn, eller avgjørelsen fremstår som «klart urimelig», kan ombudsmannen kritisere skjønnet.

«Dette er skjønnsmessige vurderinger som ombudsmannen bare i begrenset grad kan uttale seg om.»

Fra forbundet

● Utdanningsforbundet

Steffen Handal | leder

FOTO STIG WESTON

Streikeretten under press

Regjeringen har nettopp stanset to Unio-streiker ved bruk av tvungen lønnsnemnd. Unio har innrettet seg etter dette tvangsvedtaket, selv om vi var uenige i begrunnelsen. Budskapsmessig har streikene fått stor betydning. Mange har forstått at Unios lønnskamp handler om reelle rekrutteringsproblemer. De har sett at tilbudene vi har mottatt fra KS og Oslo kommune ikke har vært i nærheten av det som trengs. De har forstått årsakene til at vi så oss nødt til å streike, og de støtter vår argumentasjon.

Våre tariffoppgjør er en del av det som gjerne omtales som den norske, eller nordiske, modellen. De er en del av fagbevegelsens demokratiske og samfunnsbyggende rolle:

- De er med på å bestemme hvor store *forskjeller* det blir i landet vårt.
- De innvirker på hvordan samfunns viktig kompetanse verdsettes og rekrutteres.
- De er med på å sikre grunnlaget for nasjonens og statens inntekter og dermed fundamentet også for *velferdsstaten*.

Streikeretten er en helt sentral del av dette. Streikeretten er et fundament for demokratiet, nettopp fordi den bidrar til en helt avgjørende maktbalanse i arbeids- og næringslivet.

8. juni var det en veldig interessant debatt i Politisk kvarter om akkurat dette, mellom Audun Lysbakken og Torbjørn Røe Isaksen. Der sa Lysbakken at Norge ikke hadde vært det samme uten streikeretten. Isaksen protesterte ikke, men nøyde seg med å poengtere at også under rødgrønn regjering ble streiker stanset ved bruk av tvungen lønnsnemnd. For det Lysbakken sier om streikeretten, er jo helt riktig. Det er et historisk faktum at streikeretten har vært en av forutsetningene for det moderne Norge, enkelt å dokumentere for alle som kjenner fagbevegelsens historie her i landet.

For fagbevegelsen er streikeretten av strategisk betydning. Derfor skal og må vi reagere når selve streikeretten svekkes ved overdreven og dårlig begrunnet bruk av tvungen lønnsnemnd.

Det er det som har skjedd nå, både i KS og Oslo kommune. I begge tilfellene så regjeringen seg nødt til å bruke lønnsnemnd fordi arbeidsgiversiden ikke ville bidra til at de antatt kritiske situasjonene ble løst gjennom dispensasjoner. Nå pågår et svarteoperspill i media om hvem som har skylda. Regjeringen peker på partene. KS peker på Unio. Ingen av dem står til troende.

Det største ansvaret for at streikene endte i nemnd, ligger hos KS og Oslo kommune. Begge var klar over at her var det vilje til å finne løsninger. Uansett hva de nå sier: Ingen av dem ville bidra til løsninger da det gjaldt. De ville heller kneble Unios streikende medlemmer.

Men også regjeringen sitter med et ansvar. Det er de som tar beslutningen. Nå valgte de å bruke nemnd, selv om det var åpenbart at de streikende var på tilbudssiden for å finne løsninger. Regjeringen endte opp med å ta beslutninger som svekker streikeretten. Det fortjener de selvsagt kritikk for. Den praksisen de nå har lagt seg på, tjener utelukkende arbeidsgiversiden. Bruken av lønnsnemnd gir derfor ytterligere grunn til å konfrontere både KS og regjeringen: Hva er deres plan for å rekruttere de tusener av sykepleiere og lærere som i dag mangler? For, selv om to streiker er stanset, står rekrutteringsutfordringene like uløste.

Unio gjennomførte to ansvarlige streiker. Tusen takk til alle som gjorde en utrolig sterk innsats. Når streikene er stanset på denne måten, er det helt sikkert mange som kjenner på sinne og oppgitthet. Vi kan love dere at verken KS eller de politiske myndigheter skal slippe unna sitt ansvar. Nye anledninger til å konfrontere dem med det er rett rundt hjørnet.

«For fagbevegelsen er streikeretten av strategisk betydning.»

Bekymret for kompetanseløftet

– Det er grunn til å frykte at ikke alle lærere vil ha fått videreutdanning innen fristen, advarer Utdanningsforbundets Terje Skyvulstad.

Fristen er 1. august 2025. Nestlederen begrunner advarselen i ferske tall fra Grunnskolens informasjonssystem (GSI). De viser god framdrift i videreutdanningsløpet regjeringen har beordret, men peker også på utfordringer:

- 7100 lærere får tilbud om videreutdanning i 2021. I 2020 fikk i underkant av 6000 tilbudet.
- Rundt 4000 av søknadene er innen norsk, matematikk og engelsk, fagene regjeringen har vært mest opptatt av å styrke. De resterende 3000 søknadene er innvilget i andre fag.

Skyvulstad synes det er fint at så mange lærere får velge andre fag enn norsk, matematikk og engelsk. Samtidig er han bekymret for at alle lærerne som trenger videreutdanning innen nettopp disse fagene, ikke skal få den i løpet av overgangsperioden:

– Tallene viser for eksempel at mange som underviser i engelsk på 1. - 7. trinn, trolig ikke vil oppfylle kompetansekravene for undervisning innen 2025, sier han.

Ikke velge selv

Av 7100 godkjente søknader er rundt 5000 på vikarordningen og 2000 på stipendordningen. Andelen på stipendordning har økt fra 25 prosent

GARANTI? Det er ingen garanti for at alle lærerne vil ha fått sin videreutdanning innen 2025.

FOTO AKSEL JEMSTAD

tidligere år til nærmere 30 prosent i 2021.

Undersøkelser gjort av NIFU (Nordisk Institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning) viser at lærerne på vikarordningen er mer fornøyde med studiene enn lærerne på stipendordning. Men undersøkelsene viser også at lærerne ikke alltid får velge finansieringsordning fritt. Noen har måtte velge en bestemt ordning for å bli prioritert, andre har opplevd at deres ønske har blitt endret etter innsendt søknad.

– Det er et problem at lærere som egentlig ønsker seg vikarordning, blir tvunget til å ta stipendordning, sier Skyvulstad.

– En slik praksis er etter vår oppfatning et brudd på intensjonene i Kompetanse for kvalitet.

Kompetanseløftet:

- Videreutdanning i norsk, engelsk, matematikk, tegnspråk og samisk.
- Krav om relevant kompetanse i disse fagene innen første august 2025
- Valg om stipend- eller vikarordning. Søknadsfristen er første mars hvert år.

– Diskriminerende

Stipendordningen er basert på at lærerne studerer i tillegg til full stilling.

– Dette er umulig å få til i livssituasjonen mange lærere står i, sier Skyvulstad.

– Et pålegg om å studere på stipendordningen kan føre til at mange i praksis ikke får muligheten til videreutdanning. Dermed er det fare for at enkelte kan bli utsatt for en diskriminerende praksis. Det er selvsagt svært uheldig.

Regjeringen oppgir «fleksibilitet og valgmulighet for den enkelte lærer» som en viktig begrunnelse for stipendordningen.

UT PÅ TUR: Reiseforsikringen gjelder også på korte turer i marka.

FOTO ANNA-JULIA
GRANBERG

Reiseforsikring for korte og lange turer!

Nå er det snart sommerferie, og Norge blir destinasjon for de fleste i år også. Da er det godt å vite at reiseforsikringen også gjelder her hjemme. På dagsturer i marka, til hytta ved kysten eller en flyreise med hotellovernatting. God ferie!

Les mer på udf.no/reiseforsikring

Pandemien

All tilgjengelig informasjon om gjeldende regler for reiseforsikringen og koronapandemien er nå samlet på én side hos Tryg. Denne blir fortløpende oppdatert etter hvert som situasjonen endrer seg.

Les mer på tryg.no under koronaviruset – råd og hjelp.

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet.

Handal: – En helt nødvendig streik

Steffen Handal er provosert. Men også stolt over det samholdet Unio har vist. – Vi lar oss ikke knekke. Vi er sterke sammen. Politikerne må nå fortelle oss hva deres plan er, sier han.

Nær 21.000 Uniomedlemmer i KS-området var i streik i ti viktige dager. De tok på Unio T-skjorta og sto i front for våre krav. De fikk fram budskapet og høstet støtte i befolkningen.

Et KS som ikke var interessert i å søke om ny dispensasjon for ansatte ved det nå kjente gjeninningsanlegget Frevar i Fredrikstad da det ble kjent at streiken utgjorde brannfare, gjorde at streiken fikk en brå slutt.

Ansvarlig streik

Regjeringen vedtok tvungen lønnsnemnd. På tross av at Unio var villige til å gi dispensasjon for alle de åtte ansatte som var tatt ut i streik ved anlegget så lenge streiken varte.

– Det regjeringen gjorde, provoserer meg. Det KS gjorde, eller skal vi si ikke gjorde, provoserer meg enda mer. Vi har drevet en ansvarlig og helt rettmessig streik. Når streiken ble stanset ved tvungen lønnsnemnd, understreker det tydelig hvor uunnværlige våre medlemmer er for det norske samfunnet, sier forhandlingsleder Steffen Handal i Unio kommune.

Handal mener regjeringen tar på seg et stort ansvar når de griper inn i konflikten.

– Regjeringens grep vil på ingen måte løse den samfunnsutfordringen streiken har handlet om. Utfordringen med å rekruttere og beholde våre yrkesgrupper blir ikke borte av dette. I verste fall kan det skade rekrutteringen og muligheten til å holde på ansatte med høy kompetanse og lang utdanning i kommunene. Vi er lei av å høre at det er vår tur neste gang, sier Handal.

Etterlyser en plan

Streikelederen er tydelig på at Unio ikke er ferdig med denne kampen. Han mener vi må se et annet KS i årene som kommer. Et KS som viser vilje til å komme Unio i møte.

– Om et år er det hovedoppgjør. KS må da vise at de tar arbeidsgiveransvaret mer på alvor, og

STERKE SAMMEN:

– Vi lar oss ikke knekke. Vi er sterke sammen. Politikerne som skal representere oss på Stortinget må fortelle oss hva deres plan er, sier forhandlingsleder Steffen Handal for Unio kommune.

FOTO RIKKE BJURSTRØM

sørge for lønnstillegg som bidrar til å rekruttere og beholde flere kompetente folk med høyere utdanning, sier han.

– Vi lar oss ikke knekke. Vi er sterke sammen. Politikerne som skal representere oss på Stortinget må fortelle oss hva deres plan er, understreker Handal.

Da disse sidene ble avsluttet var fortsatt Unio-streiken i Spekter i gang.

● Om lønnsnemnd:

• Tvungen lønnsnemnd betyr at myndighetene bestemmer at en streik skal avsluttes og at partenes interessetvist skal løses ved voldgift. Regjeringen fremmer først et lovforslag om tvungen lønnsnemnd til Stortinget. Dersom forslaget blir vedtatt, blir det Rikslønnsnemnda som bestemmer utfallet av tvisten (resultatet i lønnsoppgjøret). Rikslønnsnemndas avgjørelse har samme virkning som en tariffavtale.

Skal ha overtidsbetalt

Etter en streik skal det utbetales overtid når lærere i etterkant må sette standpunkt karakterer for avgangselevne.

Mange lærere vil erfare at arbeidet har hopet seg opp under streiken, og skal ikke nå «ta igjen» arbeidet uten godtgjøring eller at det frigjøres tid på skolen.

– Når lærerne er tilbake i ordinært arbeid, er de tilbake i sin stilling med alle arbeidsoppgavene som hører til. Er det oppgaver, for eksempel vur-

deringsarbeid og karaktersetting, som arbeidsgiver vil ha gjort i tillegg til ordinært arbeid, skal det avtales overtid for dette, fastslår Steffen Handal, Utdanningsforbundets leder.

Det er fordi arbeidsgiver ikke har ytt arbeidstaker godtgjøring under streiken. Å «ta igjen» arbeid uten godtgjøring, vil bidra til å gjøre arbeidsgiver økonomisk skadesløs.

Handal minner om at overtid alltid må avtales med nærmeste leder i forkant, og det må vurderes om oppgaver kan tas bort eller nedprioriteres.

NØDVENDIG: Unio-medlemmer i både KS og Oslo kommune tok lønnsbrott i løpet av streiken og fikk fram budskapet.

FOTO KRISTIN HENRIKSEN

Kurs

Lek i barnehagen

13. og 30. september er det digitalt kurs om leken i barnehagen. Hvordan kan vi være lekende ansatte og inspirere til å bruke lek som inngang i arbeidet? Med historier og observasjoner fra kursholders arbeid som barnehagelærer, blir det en praksisnær fremstilling av hvordan leken kan fremmes. Kursholder er Birgitte Fjærtøft, redaktør for fagtidsskriftet Barnehagefolk. Kursavgift.

Fra nyutdannet til profesjonell

16. september: Digitalt kurs med lærer Simen Spurkland. For ham tok det 12 år å oppdage og tro på en genuin yrkes stolthet, og ytterligere tre år å formulere hva det faktisk vil si å være profesjonell. Kursets mål er å dele et rammeverk for profesjonell identitet, slik at deltakerne slipper å bruke 15 år på å finne sin. Kursavgift, gratis for Pedagogstudentene-medlemmer.

Kritisk pedagogikk

20. september blir det kvelds-seminar i samarbeid med Pedagogstudentene: «Hvor står kritisk pedagogikk i dag - hva kan Freires tenkning bidra med?» Den brasilianske pedagogen og filosofen Paulo Freire utviklet en pedagogikk for sosial utjevning og rettferdighet, for at mennesker i samarbeid kan ta kontroll over egne liv og fremtid. Med målstyring, diskusjoner om skolens innhold, og nye forsøk på ovenfra-og-ned styring kan dette leses med ny aktualitet. Gratis seminar, som også streames.

Les mer på www.udf.no/kurs

– Vil forsterke Oslos problem

Streikeleder Aina Skjefstad Andersen etterlyser politisk handlekraft for å rekruttere og beholde nøkkelpersonell etter at regjeringen vedtok tvungen lønnsnemnd i Oslo.

Tilsynelatende motvillig måtte statsråd Torbjørn Røe Isaksen innføre tvungen lønnsnemnd i Oslo forrige mandag. Helsetilsynet mente det var fare for liv og helse i Nordre Aker til tross for at Unio hadde gitt dispensasjon som sikret pleie på samme nivå som i helg/ferie.

– Om et streikeuttak som tilsvarte helgebemanning betyr fare for liv og helse, ønsker jeg Helsetilsynet velkommen på tilsyn hver eneste helg, helligdag og ferie framover, uttalte Lill Sverresdatter Larsen, leder av Norsk Sykepleierforbund.

Unios streikeleder Aina Skjefstad Andersen mener kommunen har malt seg inn i et hjørne.

– Oslo har betydelige problemer, både når det gjelder rekruttering og det å beholde nøkkelpersonell. Et så alvorlig skritt vil bare forsterke byens problem. Vi vet at i Oslo er det bare tre av fire som underviser i grunnskolen som har godkjent lærerutdanning. Én av fire som underviser har altså ikke lærerutdanning!

LØNNSNEMND: Oslo sliter med å rekruttere og beholde lærere. Aina Skjefstad Andersen etterlyser handlekraft.

FOTO KRISTIN HENRIKSEN

– Likevel har ikke Oslo løftet en finger for å gjøre noe med dette. Nå må politikerne komme på banen: Hvilket tilbud ønsker de at kommunen skal gi sine innbyggere? Er de fornøyd med den enorme andelen med ufaglærte som får undervise byens viktigste ressurs; barna våre?

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for medlemstilbud i Utdanningsforbundet.

Dine medlemsfordeler

Som medlem i Utdanningsforbundet har du tilgang til unike medlemsfordeler. Flere av dem gjelder også for din familie. Ved å bruke fordelene kan du og de du er glad i sammen få en tryggere hverdag og en bedre familieøkonomi.

Forsikringer til medlemspris

Våre forsikringer er tilpasset ditt yrke og livsfasene du går gjennom.

 Reiseforsikring	 Livsforsikring	 Studentforsikring
 Innboforsikring	 Barneforsikring	 Husforsikring
 Grunnforsikring	 70+ forsikring	 Bilforsikring
 Uføreforsikring	 Person 3i1 forsikring	

Rabatt hos Tryg

I tillegg til Utdanningsforbundets spesialtilpassede forsikringer, får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg 35 % rabatt på alt fra hytte- til husdyrforsikring. Rabatten er den samme, uavhengig av hvor mange forsikringer du har.

Tryg pluss

Hvis du har privat forsikring i Tryg, får du tilgang til fordelsprogrammet Tryg Pluss. Det gir fordeler som psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om bolig, og hjelp ved ID-tyveri eller misbruk i sosiale medier.

Andre medlemsfordeler

- Boliglån hos Nordea Direct
- Billån hos Nordea
- BikeMember sykkelregister
- Overnatting på Hurdalsjøen hotell

Tilbud gjennom Unio

Som medlem i Utdanningsforbundet får du også medlemstilbudene hos Unio. Du får rabatt på alt fra leiebil til hytteleie og turutstyr.

Les mer og bestill på udf.no

Reise i sommer?

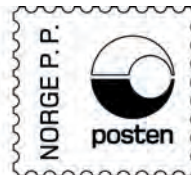
Reiseforsikringen dekker også i Norge

For deg som har reiseforsikring er det godt å vite at du er dekket på reise i Norge. Dette gjelder enten du skal ut og fly, eller bare tar en kort tur i nærmiljøet. God sommer;-)

Les mer om **reiseforsikringen**
på **udf.no**

UTDANNINGS
FORBUNDET

BANE NOR

BANORAMA

Scroll deg gjennom den viktigste kunnskapen du trenger for å ferdes i nærheten av jernbanen.

HVA?

Banorama.no er et digitalt læringsverktøy som gir deg en enkel innføring i kryssing av jernbanen, strøm i nærheten av skinnene og andre smarte tips til hvordan du kan være på den sikre siden.

HVEM?

Vi håper siden kan gi nyttig kunnskap til elever i grunnskole og videregående skole, og samtidig være jyn og morsom nok til at både folkehøgskoleelever og rakettforskere har lyst til å scrolle seg gjennom de interaktive plansjene.

Banorama.no

Banorama er utarbeidet av Bane NOR.